

ส่งเสริม ธรรมจันทะ
สค ละ ตัณฑา

วารสาร
โพธิยาลัย

๔๒

ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๔๒ เดือน พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เจริญธรรมอันกะ ลด ละ ตัดหา

- ๑ นัตถิ ตัณหา สมนทึ
ด้วยตัณหา พาเตลิต เกิดทุกคน
ใครไม่มี ตัณหา น่าฉงน
มั่งมี จน สูงล้ำ หรือต่ำตอน
- ๒ ตัณหามาก ยากนาน นะท่านเอ๋ย
ทะยานอยาก มากเอา สิ่งเร้าร้อน
อย่าละเลย ธรรมะ ที่พระฯ สอน
เร่งสั่งวร ดับเย็น ด้วยเห็นธรรม
- ๓ ตัณหาไฟ ให้อุ อุปาทาน
เป็นปัจจัย ให้ชาติทต ชดใช้กรรม
ไม่รอนาน กรรมภพ อุปัตินา
ชราตาม มรณะ โสกะตรม
- ๔ ปรีทเวหะ ทุกขะ โทมนาส
เดินทางผิด อวิชชา พาระทม
อุปายาส บาดใจ ให้ขึ้นขม
วิญญะจม สังขารา เข้าหากรรม
- ๕ วิญญาณเกิด ติดตาม ทั้งนามรูป
เป็นปัจจัย ให้ผัสสะ กระทบตาม
เข้าสิงสูบ आयตนะ ภาวะสาม
เวทนาสาม ตามติด ไม่ริดรอน
- ๖ เวทนา เป็นปัจจัย ให้ตัณหา
นี้เป็นวงจรอุบาทว์ ไม่ขาดตอน
เป็นวิญญา วงวด ไม่อาจถอน
ใครอาจถอน ไถ่ทุกข์ ได้สุขจริง
- ๗ อั้นฉันทะ พระฯ ดำริ อธิติบาท
ความพอใจ ใคร่จะทำ ไม่ประวิง
ควรมุ่งมาด แทนตัณหา ดังผีสิง
ทำทุกสิ่ง ด้วยกุศล ผลจำเริญ
- ๘ เป็นหนึ่งใน โภธิ ปักขิยะ
เป็นสิ่งควร ขวนขวาย ขวนดำเนิน
ชื่อฉันทะ พอใจอัน พระฯ สรรเสริญ
แสนเพลิตเพลิน เจริญมรรค พิทักษ์ตน
- ๙ ไตรสิกขา พึงนำพา อย่าประมาท
อบรมใจ ให้ห่างลา ตัณหาวน
จักสามารถ เป็นบันได ใฝ่ฝึกฝน
เพราะฝึกตน จนอวิชชา ตัณหาไกล
- ๑๐ อย่าเลยละ ฉันทะ ที่พระฯ สอน
เหล่ากิเลส เหตุทุกข์ต่าง อยู่ห่างไกล
ความทุกข์ร้อน รุมเร้า ไม่เข้าใกล้
สุขสดใส ไร้ราศี ที่นิพพาน.

เปิดเล่ม

ฉบับที่ ๔๒ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๑

วารสารปรภษา ฉบับที่ ๔๒ ประจำเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๑ นี้เป็นฉบับ “เจริญธรรมฉันทะลตละ ตัณหะ”

สาเหตุที่คณะผู้จัดทำเลือกหัวข้อนี้มาเป็น theme ของวารสารฉบับนี้ เพราะได้สดับตรับฟังธรรมบรรยายของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ในระยะหลังนี้ ท่านได้ยกเรื่อง ‘ฉันทะ’ มาบรรยายหลายครั้ง หลายตอน ซึ่งท่านเจ้าประคุณฯ ได้เน้นย้ำว่าเป็นหลักธรรมสำคัญ ที่คนส่วนใหญ่ยังเข้าใจไม่ถูกต้องทั้งหมด แม้จะชื่อสั้นๆ และฟังดูง่าย แต่ในความเป็นจริงแล้ว มีอรรถาธิบายได้มากมายหลากหลายแง่มุม เท่าที่ท่านบรรยายมา รวมได้ ๘ ตอนแล้ว จึงถือได้ว่า หลักธรรมฉันทะนั้น มีประเด็นให้ชี้แจงมากเกินกว่าที่ท่านจะไปจะนึกไปถึง

กล่าวได้ว่า ที่หลักธรรมฉันทะมีความสำคัญประการหนึ่ง คือ ช่วยเกื้อกูลในการพัฒนา ทั้งส่วนตัวบุคคล และสังคมส่วนรวม แต่ทำไมคำว่าฉันทะ จึงไปปรากฏเป็นข้อหนึ่งในนิวรรณ์ ๕ ซึ่งได้แก่ กามฉันทะ พยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจกุกกุกจะ และวิจิกิฉา

เมื่อเป็นเช่นนี้ ฉันทะ ไม่น่าจะเป็นหลักธรรมฝ่ายดีอย่างเดียว ในประเด็นนี้ ท่านเจ้าประคุณฯ ได้ให้คำอธิบายไว้ ปรากฏใน หนังสือพุทธธรรม ฉบับปรับขยาย หน้า ๙๗๘ มีข้อความดังนี้

“ฉันทะ โดยทั่วไปแปลกันว่า ความพอใจ แต่ที่จริงแปลได้มากมายหลายอย่าง เช่นว่า ความยินดี ความพอใจ ความชอบ ความชื่นชม ความอยาก ความปรารถนา ความต้องการ ความใฝ่ ความรัก ความใคร่ เพื่อความสะดวก ในที่นี้ ขอใช้คำแปลคำเดียวเป็นคำกลางไว้ก่อนว่า “ความอยาก”

เมื่อประมวลความตามที่พระอรรถกถาจารย์จัดแยกไว้ จำแนกได้ว่า ฉันทะมี ๓ ประเภท คือ

๑. ตัณหฉันทะ ฉันทะคือตัณหา หรือฉันทะที่เป็นตัณหา เป็นฝ่ายชั่ว หรืออกุศล

๒. กัตตุกัมยตาฉันทะ ฉันทะคือความใคร่เพื่อจะทำ ได้แก่ ความต้องการทำ หรืออยากทำ บางทีถือเป็นคำกลางๆ เข้าได้ทั้งกุศลและอกุศล แต่ในที่ทั่วไปท่านใช้ในความหมายที่เป็นกุศล เป็นฝ่ายดี

๓. กุศลธรรมฉันทะ ฉันทะในกุศลธรรมหรือธรรม-ฉันทะที่เป็นกุศล เป็นฝ่ายดีงามหรือกุศล มักเรียกสั้นๆ เพียงว่า กุศลฉันทะ (ความรักดี ความใฝ่ดี) หรือธรรม-ฉันทะ (ความรักธรรม หรือความใฝ่ธรรม)

หมายเหตุ ในเรื่องฉันทะนั้น มีแง่มุมรายละเอียดมากมาย ซึ่งท่านจะสามารถค้นหาแง่มุมเหล่านั้นได้จากดัชนีท้ายเล่ม โดยดูคำว่า ฉันทะ เป็นคำหลัก และท่านจะเห็นรายละเอียดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคำนี้ได้จากลูกคำ ที่แตกมาจากคำหลัก วิธีนี้เป็นวิธีที่ง่ายที่สุดที่จะค้นหารายละเอียดต่างๆ ที่เกี่ยวกับ ฉันทะ”

คำอธิบายข้างต้น คงสร้างความกระจ่างให้แก่ผู้สนใจพอสมควร หากต้องการหาความรู้เพิ่มเติมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ก็สามารถอ่านได้จากหนังสือพุทธธรรม ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

สำหรับในวารสารฉบับนี้ของเรา นอกจากบทความที่มาจากธรรมบรรยายของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ซึ่งเราได้คัดเลือกมาจากหนึ่งในธรรมบรรยาย ๘ ตอนของท่าน ที่มีเนื้อหาทันสมัย โยงใยเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ ที่แสดงให้เห็นถึงฉันทะ ในรูปแบบที่เป็นการสร้างสรรค์ของบุคคลในประวัติศาสตร์โลก เปรียบเทียบให้เห็นความหมายของคำว่า ambition ที่ฝรั่งชอบใช้กัน กับคำว่า desire เป็นต้น

นอกจากนั้น คณะผู้จัดทำ ยังได้รวบรวมบทความที่เกี่ยวกับเรื่องฉันทะ จากพระอาจารย์ท่านอื่นๆ มารวมไว้ ณ โอกาสนี้ โดยแต่ละเรื่องก็จะมีแง่มุมที่น่าสนใจต่างๆ กัน หวังว่าท่านผู้อ่านจะได้แง่คิดดีๆ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับตัวเอง กว้างไกลออกจากตัวเอง ไปยังครอบครัว และสังคมที่ตนมีส่วนร่วม เพื่อก่อให้เกิดพัฒนาการ ความก้าวหน้า ความเจริญรุ่งเรืองไปพลุลย์ต่อไปในอนาคตข้างหน้า

การศึกษาธรรมะที่ดีที่สุด คือการนำเอาธรรมะนั้นมาใช้ให้เกิดผลเป็นที่ประจักษ์ ซึ่งไม่ใช่เรื่องยากเกินกว่าที่จะทำ เพราะเราได้เห็นตัวอย่างของผู้มีฉันทะ และได้ประสบความสำเร็จอย่างงดงามในที่สุด ขอเพียงมีความเข้าใจที่ถูกต้อง และมีความตั้งใจจริง

คณะผู้จัดทำ

วารสารโพธิยาลัย จัดพิมพ์มาด้วยปัจจัยบริจาคของท่านผู้มีจิตศรัทธา แจกเป็นธรรมทานและบริจาคไปตามห้องสมุดต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางปัญญาอย่างกว้างขวางแก่ท่านผู้ใฝ่ธรรมต่อไป ขออนุโมทนาทุกท่าน

วัดจากแดง

ชมรมกัลยาณธรรม

ประธานที่ปรึกษา

พระครูธรรมธรมุนต์ นนทิโก
อัครมหาบัณฑิต

บรรณาธิการอำนวยการ

พระมหาประนอม ธมมาลังกาโร

บรรณาธิการบริหาร

พินิตา อัจฉนทรเพ็ญ

panitaang@gmail.com

รองบรรณาธิการ

ทพญ. อัจฉรา กลิ่นสุวรรณ

Acharak7153@gmail.com

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

พันธุรพี นพรัมภา

Punrapee@gmail.com

ประสานงาน

พระครูประคุณสรกิจ

(พระมหากาญจน กุศลนนโท)

pk.krun21@gmail.com

กองบรรณาธิการ

คณะสงฆ์วัดจากแดง

สำนักงาน : วัดจากแดง

๑๖ หมู่ ๖ ถ.เพชรหึงษ์ ซ.เพชรหึงษ์ ๑๐

ต.ทรงคนอง อ.พระประแดง

จ.สมุทรปราการ ๑๐๑๓๐

โทรศัพท์. ๐๒-๔๖๔-๑๑๒๒

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม

ภาพปก : อ.ปัญญา วิจินธนสาร
ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์

ออกแบบปก : อ.ปัญญา หนึ่งสื่อ
เครดิตภาพ

ชาตินิกิคุ, True Little Monk
วัดจากแดงและสถาบันโพธิยาลัย

และขอขอบคุณเจ้าของภาพ

จากทาง Internet ทุกท่าน

ศิลปกรรม

สหมิตรกรูปพิมพ์

อุปถัมภ์อุปกรณ์คอมพิวเตอร์

โดยคุณพัชรพิมล ยังประภากร

ประธานกรรมการ 'สุวิมล'

จัดพิมพ์โดย

สหมิตรพริ้นตังแอนด์พับลิชชิ่ง

โทร. ๐๒ ๙๐๓ ๘๒๕๗-๙

สารบัญ

- ❁ ธรรมกถา : แนวศึกษา เรื่อง ตัณหา - ฉันทะ
พอจ.มหาประนอม ธมมาลังกาโร.....๓
- ❁ ปัญญาปริทัศน์ : มองดูฉันทะ - ตัณหา ใล่มาฯ
สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต)....๑๓
- ❁ พระธรรมเทศนา : ปลุกฝังฉันทะ
พระอาจารย์ชยสาโร.....๒๒
- ❁ ขวนอ่าน : ตาลปฏู หุดตันทาด้วยฉันทะ
ธีรปัญญา.....๒๙
- ❁ ขวนคิด : ฤทธิ์ดาบพรหมจรรย์
เพื่อนเดินทาง.....๓๘
- ❁ ขวนค้น : ความเป็นมาของ 'สาธุ'
พระองค์ สุวรรณไตร.....๔๒
- ❁ มองเทศ - มองไทย : พระนาคเสนเถระ (๒)
วิเทศทัยย์.....๔๗
- ❁ ได้ฟ้าวัดจากแดง : ขยะ Recycle มาเป็นจิ๋ว
พอจ. มหาประนอม ธมมาลังกาโร.....๕๓

หากท่านผู้อ่านมีความประสงค์จะติดต่อกองบรรณาธิการวารสารโพธิยาลัย หรือต้องการแสดงความคิดเห็น ดิชม หรือให้คำแนะนำใดๆ กรุณาติดต่อได้ที่อีเมล **pk.krun21@gmail.com** (พระครูประคุณสรกิจ หรือพระมหากาญจน กุศลนนโท) ขอขอบคุณทุกความคิดเห็น

รสนมกกา

พระอาจารย์มหาประนอม ธมมาลังกาโร

แนวศึกษา เรื่อง ตัณหา-ฉันทะ

ในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปนิบาต มีเทวดามา ทูลถามพระพุทธองค์ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ใครบ้างที่มีความสามารถ ที่จะมาถากถางขยะ คือ **“ตัณหา”** ที่มันรกชัฏ ในใจของเราออกไปได้” พระพุทธองค์ตรัสว่า **“บุคคลผู้ตั้งอยู่ในศีล ผู้เจริญจิตคือสมณะ และ เจริญปัญญาคือวิปัสสนา มีความเพียรในการ เผากิเลส มีปัญญาบริหาร ภิกษุ นั้นผู้มีปัญญา มีความสามารถในการถากถางรกชัฏ คือตัณหา ที่มันรกรุงรังอยู่ในสมองออกไปเสียได้”** ฉะนั้น ประมวลได้ว่ามีเทวดามาทูลถาม ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ ใครสามารถกำจัดขยะในสมองออกไปได้ ขยะสมองในที่นี้ก็คือตัณหา

“ขยะสมอง” มีขึ้นเดียวหรือเปล่า ไม่ใช่ ดึงตัณหาขึ้นเดียว ได้มา ๓ คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา *กามตัณหา* อยากได้รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส *ภวตัณหา* อยากเกิด เป็นพรหม *วิภวตัณหา* อยากตายให้รู้แล้ว รู้รอดไป เป็นอุจเฉททิฏฐิ ตัณหาคำเดียว ดึงออกมาได้ ๓ จาก ๓ ดึงออกมาได้อีก ๑๐๘ พอเริ่มจาก ตัณหาแล้ว ถ้าเราไม่ดึงออกมาแบบนี้ ไปดึง อย่างอื่นได้ไหม ได้ เช่น เวทนาปัจจัย ตัณหา เวทนาเป็นปัจจัยให้เกิดตัณหา เป็นต้น

ตามหลักของปฏิจจสมุปบาท ที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า *อวิชชาปัจจัย สังขารา* เพราะ อวิชชาเป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร *สังขาราปัจจัย วิญญาณมัจ* เพราะสังขารเป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณ *วิญญาณปัจจัย นามรูปัง* เพราะปฏิสนธิวิญญาณ

เป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป นามรูปปัจจัย สหายตนั่ง เพราะนามรูปเป็นปัจจัยให้เกิดสหายตนะ สหายตนปัจจัย ผัสโส เพราะสหายตนะ เป็นปัจจัยให้เกิดผัสสะผัสปัจจัย เวทนา เพราะผัสสะเป็นปัจจัยให้เกิดเวทนา เวทนาปัจจัย ตัณหา เพราะเวทนาเป็นปัจจัยให้เกิดตัณหา ตัณหาปัจจัย อุปาทานัง เพราะตัณหาเป็นปัจจัยให้เกิดอุปาทาน อุปาทานปัจจัย ภโว เพราะอุปาทานเป็นปัจจัยให้เกิดภพภวปัจจัยชาติ เพราะภพเป็นปัจจัยให้เกิดชาติ ชาติปัจจัย ชรามรณะ โสกปริเทวทุกขโทมนัสสุขายาสาสัมภวันตี เพราะชาติเป็นปัจจัยให้เกิดชรามรณะ โสกปริเทวะ ทุกขโทมนัส ก็เกิดขึ้นตามลำดับ

ฉะนั้น ตามหลักของปฏิจจสมุปบาท ดึงตัณหามาอันเดียว ตามกันมาเป็นขบวน แต่ก่อนจะมาถึงตัณหา แขนเก่าคืออวิชชา แขนใหม่คือตัณหา แล้วต่อจากตัณหา หนักหน่วงกว่าตัณหา คืออุปาทาน ได้มาครบหมด ฉะนั้น ดึงตัณหามาอันเดียว เพื่อมาจัดการ เพราะขยะสมองก็คือตัณหา

ตัณหาคือความต้องการ มี ๒ อย่าง คือต้องการในขณะที่แสวงหา เรียกว่า *เฮสนตัณหา* ตัณหาที่เกิดขึ้นในขณะที่แสวงหา หามาแล้วก็ยินดีพอใจ *เอลิตตัณหา* พอเป็นของเราหลายๆ มั่นยึดมั่นแล้ว เป็น กามุปาทาน ทิฏฐุปาทาน สीलัพตูปาทาน อตตวาหุปาทาน มาตามลำดับ ทั้งหมดนี้ สรุปลว่า ตัณหาอย่างอ่อนๆ เรียกว่า ตัณหา ตัณหาอย่างแรงกล้าที่มีพลัง เรียกว่า อุปาทาน

ถ้าเราเข้าใจ ตัณหานี้มีเยอะแยะเลย มีการวิเคราะห์คำศัพท์ *วานะโต* นิกขันตัง นิพพานัง นิกขันตัง ออกแล้ว *วานะโต* จากตัณหา ชื่อว่า วานะ นิพพานัง ชื่อว่า นิพพานออกจาก

ตัณหาที่มีชื่อว่าวานะ ก็เรียกว่านิพพานะ คือ นิพพาน นิพพานที่แปลว่า การก้าวออกจาก ตัณหา หรือ นิพพานะ แปลว่า ดับ คือดับกิเลส และเพลิงทุกข์ แต่ตอนนี้ ต้องการชี้ให้เห็น คำว่าตัณหา มีค่าไวพจน์ มีค่าอธิบายขยาย ความเยอะแยะ *วานะ* ก็เรียกว่าตัณหา หรือ ตัณหา มาจาก *ตส* ธาตุ ในความยินดี *ณหา* ปัจจัย *ตส + ณหา*

ตัณหา แปลว่า ความยินดี, ธรรมที่เป็นเครื่องเป็นเหตุให้ยินดี, สภาวะที่ยินดี ตัณหานี้ เป็นนามธรรม ตามอภิธรรม เรียกว่า **โลกเจตสิก** แล้วมาชื่อเรียกแบบชาวบ้านให้เข้าใจ ในทางพระสูตร ใช้คำว่า ตัณหา แล้วขยายออกไปเป็น กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา เรียก ตัณหาออกไป ๑๐๘ เลย รูปตัณหา สัทตตัณหา คันธตัณหา รสตัณหา โณภูตัพตตัณหา ฌมมตัณหา เป็นต้น จะเห็นว่า ตัณหา ขยายออกมาจำนวนนับไม่ถ้วน

ชาวพุทธจะต้องใช้**ศีล** จัดการกับตัณหา อย่างหยาบๆ ใช้**สมาธิ** จัดการกับตัณหาอย่าง กลางๆ ใช้**วิปัสสนาปัญญา** จัดการกับตัณหา

อย่างละเอียด ศील ๕ นี้ ถ้าใครรักษาได้ ตัณหา ที่อยากไปฆ่าสัตว์ ตัณหา ที่อยากไปลักทรัพย์ ตัณหาที่อยากไปประ- พหุติผิดในกาม ตัณหาที่ อยากจะโกหก ตัณหาที่ อยากจะดื่มสุราเมรัย ตัณหาหยาบๆ จะถูก

จัดการออกไปด้วยศีล ตัณหาประเภทนี้ เรียกว่า **วิติกมกิเลส** หมายถึง กิเลสที่ไปก้าวล่วง ละเมิดผู้อื่น จัดการได้ด้วยศีล

ถ้าโยมสมათานศีลแล้ว ถือว่าก้าวขึ้นบันได ๒ ขั้นแล้ว โยมกำลังปฏิบัติอยู่บนบันไดขั้นที่ ๒ การปฏิบัติธรรม มีบันได ๕ ขั้น **บันไดขั้นแรก** คือไตรสรณคมน์ **บันไดขั้นที่ ๒** คือศีล **บันได ขั้นที่ ๓** คือกุศลกรรมบถ ๑๐ **บันไดขั้นที่ ๔** คือสมณะ **บันไดขั้นที่ ๕** คือ วิปัสสนา แต่บางที เรากะระโดดไปวิปัสสนา ทั้งที่ศีลก็ยังไม่บริสุทธิ์ แต่ฉันจะไปวิปัสสนาแล้ว ก็ยากจะได้ผล

ตอนนี้มีสำนักปฏิบัติธรรมแห่งหนึ่ง ชื่อ สำนักพะอ็อกตอยะ หรือ ศูนย์ปฏิบัติธรรม นานาชาติอ่างทอง เป็นหนึ่งในศูนย์สาขาของ วัดพะอ็อกตอยะ ในประเทศเมียนมา ตั้งอยู่ที่ อ.เมือง จ.อ่างทอง ใครจะไปปฏิบัติธรรมกับ เขาก็ได้ พอไปถึง สิ่งแรกที่ต้องปฏิบัติคือ ขอให้ ขำระศีลให้บริสุทธิ์ ไตรสรณคมน์กับศีล ทำให้ ได้ก่อน พอผ่านศีลก็ไปสมณะ พอผ่านสมณะ ก็เข้าไปวิปัสสนา ก็ไปในลักษณะอย่างนี้ นี่คือ บันได ๕ ขั้น

วันนี้โยมมาฟังเทศน์ ทำไมจึงบอกว่ามา ปฏิบัติธรรม ๓ ขั้น ก็คือไตรสรณคมน์ ได้ปฏิบัติ ธรรมขั้นที่ ๑ รับศีล สมათานศีล ได้ปฏิบัติธรรม

ขั้นที่ ๒ กุศลกรรมบถ ๑๐ ปฏิบัติธรรมขั้นที่ ๓ ต่อไป นึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า ได้ปฏิบัติ ธรรมขั้นที่ ๔ ในขณะที่ฟัง เสียงที่ได้ยินเป็นรูป ผู้ได้ยินเป็นนาม พอพระท่านเทศน์ ก็กำหนด ได้ยินหนอๆ เสียงที่ได้ยินเป็นสัททารมณ์ เป็น รูปธรรม ผู้ได้ยินคือ โสตวิญญาณจิต จิตที่เกิด ทางหู เป็นนามธรรม มีแค่รูปแค่นาม ถ้าน้อมจิต ไปได้อย่างนี้ ก็เข้าสู่วิปัสสนา คือในขณะที่ฟังก็ สามารถเจริญวิปัสสนาไปด้วยได้ เพราะฉะนั้น ในขณะที่ฟังอยู่ ก็ถือว่ากำลังปฏิบัติธรรมไปด้วย

เหตุแห่งการบรรลุธรรม มี ๕ อย่าง คือ การฟัง การสอน การสวดสาธยาย การมนสิการ และการลงมือปฏิบัติ สมัยพุทธกาล มีการ บรรลุธรรมมากที่สุด คือด้วยการฟัง

รู้ได้อย่างไรว่าการฟังทำให้มีการบรรลุ ธรรมมากที่สุด ดังตัวอย่างกล่าวไว้ในพระ- ไตรปิฎกคือ “**เทศนาวสาเน ดิงสสหัสส ภิกขุ จตุทฺติ ปฏิสัมภิทาหิ อรหัตตัง ปาปุณิงสุ**” **เทศนาวสาเน** ในที่สุดแห่งพระธรรมเทศนา **ดิงสสหัสสภิกขุ ภิกขุ ๓๐,๐๐๐ รูป ปาปุณิงสุ** บรรลุแล้ว **อรหัตตัง** ซึ่งความเป็นแห่งพระอรหันต์ **จตุทฺติ ปฏิสัมภิทาหิ** พร้อมด้วยปฏิสัมภิทาทั้ง ๔ แปลว่า พอเทศน์จบ พระที่มาฟัง ๓๐,๐๐๐ รูป ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์

แล้วท่านปฏิบัติธรรมตอนไหน ก็ตอนที่ฟังนั้นแหละ ฟังไป ท่านน้อมจิตตามไป โยนิโสมนสิการตามไป ฟังแล้วก็ได้บรรลุ ดังนั้น เหตุที่ทำให้บรรลุธรรมมากที่สุด ในสมัยพุทธกาลก็ด้วยการฟัง แต่ต้องเป็นการฟังแบบทะลุทะลวง ฟังแบบทะลุทะลวงคืออะไร **สุสสุลี** ถ้าเงี้ยว โสิตลงตั้งใจฟัง เนื้อหาเป็นอย่างไร แล้วน้อมเข้ามาหาตัวเราเอง น้อมชั้น ๕ เข้ามาในชั้น ๕ ของตัวเราเอง สุดท้าย ฟังแล้วเกิดสุขะ ฟังแล้วเกิดจินตา ฟังแล้วเกิดภavana ได้ดวงตาเห็นธรรม บรรลุเป็นพระอรหันต์ในที่สุด

เพราะฉะนั้น การมาฟังเทศน์ฟังธรรม คือ การมาปฏิบัติธรรม แต่ปฏิบัติธรรมโดยการนั่งฟัง ต้องฟังเหมือนสมัยพุทธกาล คือฟังแล้วได้บรรลุธรรม วิธีการปฏิบัติ ไม่ใช่อยู่ในรูปแบบเสมอไป รูปแบบการปฏิบัติกับของจริง บางทีมันก็ไม่เหมือนกัน ฟังไปน้อมจิตไป สิ่งที่เราไม่รู้ พอรู้แล้วก็เริ่มลด เริ่มละ เริ่มเข้าใจ เริ่มโยนิโสมนสิการเป็น คิดเป็น ตอนนั้นแหละ กระบวนการของการฟังเกิดขึ้นแล้ว

วันนี้ถือว่าทุกท่านเข้าสู่กระบวนการของการปฏิบัติธรรมด้วยการฟัง แล้วแต่ท่านจะโยนิโสมนสิการ ตอนนี้ส่งให้ผ่าน ๒ ชั้นแล้ว ๑) ไตรสรณคัมภีร์มาแล้ว ๒) ศิลมาแล้ว ต่อไป ๓) กุศลกรรมบถ ๑๐ ผ่านแล้ว ก็เหลือขั้นที่ ๔)

สมณะ คือน้อมจิตในพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ แล้วไปสู่ขั้นที่ ๕) วิปัสสนา เสียงที่ได้ยินเป็นรูป ผู้ได้ยินเป็นนาม ได้ยินหนอๆ เสียงที่ได้ยินไม่เที่ยง ทั้งรูปทั้งนาม ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา นั่นคือกระบวนการของการฟัง แล้วก็โยนิโสมนสิการตาม

รู้จักค้นหาพอสมควรแล้ว องค์ธรรมของค้นหา ได้แก่ **โลกเจตสิก** อาตมาไปค้นคว้ามา ไปดูมาจากหลายเล่ม ความหมายของ“ค้นหา” คำศัพท์ คำแปลมีมากมาย ส่วนคำว่า **ค้นหังกร** พระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีพระค้นหังกรด้วย ค้นหังกรคืออะไร ค้นหังกรคืออะไร? (กร คือ ผู้กระทำ) ความจริงไม่ใช่อย่างนั้น ค้นหังกร เป็นชื่อขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ค้นหังกรโรมังกร สวณังกร พระค้นหังกร สรณังกร ที่ปังกร เมธังกร เรื่องของการตั้งชื่อ นำเอา คำศัพท์มาต่อกัน แล้วก็นำมาทำเป็นชื่อ ก็มีเหตุมีผลของแต่ละที่แต่ละแห่ง ไม่ใช่ค้นหา

ค้นหา โดยมาก ๘๘ เบอร์เซ็นต์คือ ออกุศลไปในทางไม่ดี ในอริยสัจ ๔ ในข้อที่ ๒ คือ สมุทยสังขจะ ได้แก่ ค้นหา นอกจากนี้ ค้นหาที่อยู่ในธรรมจักร ก็คือสมุทยสังขจะ อยู่ในปฏิจ-สมุปบาท ก็คือค้นหาโดยตรง หรืออยู่ในหลายๆ ที่ ก็ใช้คำว่า ค้นหาโดยตรง แต่พอมาถึง อภิธรรม เรียกชื่อตามสภาวะธรรมว่า **โลกเจตสิก**

ค้นหา นี้ โดยมากแล้วก็คือความประสงค์ ในการที่จะใช้สอย หรือความอยาก หรือธรรมะที่เป็นเหตุให้อยาก ธรรมะที่เป็นเหตุให้ไม่พอ แปลเป็นอย่างอื่นอีกได้ไหม ค้นหา ความต้องการดื่ม หรือความกระหายน้ำ กระหายน้ำ ก็ใช้คำว่าค้นหาได้ อันนี้คือเรื่องของคำศัพท์ ส่วนการวิเคราะห์เป็นภาษาบาลีนี้ อาตมาก็รู้คนเดียวก็แล้วกัน ถ้าให้อธิบายการวิเคราะห์

เป็นภาษาบาลีแล้วแปลให้ฟังด้วย คงต้องชวนไปเรียนบาลีที่วัดจากแดงเลย เพราะฉะนั้น เอาคำแปลภาษาไทยมาสรุปสั้นๆ ตัณหา มาจาก ตสฺ ชาติ ฌหา ปัจจัย

ตัณหา คือ ขยะแน่นอน แต่ ฉันทะ บางครั้งไม่ใช่ขยะ บางครั้ง เป็นขยะ เพราะฉะนั้น ระหว่างตัณหา กับ ฉันทะนี้ บางที่เราไม่เข้าใจ ตัณหา คืออะไร ฉันทะคืออะไร แบบไหน เรียกว่าตัณหา แบบไหนเรียกว่าฉันทะ ดังนั้น เรามาทำความเข้าใจเรื่องฉันทะกันต่อ

ความหมายของฉันทะและองค์ธรรม

ฉนฺท มาจาก ฉนฺท ชาติ + อ ปัจจัย, ฉนฺท อิจฺฉายํ ฉนฺทํ ฉนฺโท. อารมฺมณฺณ อตฺถิกิตฺตา, อารมฺมณฺณปริเยสนํ, กตฺตुकฺกมฺยตาฉนฺโท.

๑. มีความต้องการด้วยอารมณ์ มีรูปารมณฺ์ เป็นต้น มีความประสงค์ ต้องการและการแสวงหา องค์ธรรม ได้แก่ ฉันทเจตสิก

๒. มีความยินดีพอใจซึ่งอารมณ์ องค์ธรรม ได้แก่ โลกเจตสิก

๓. มีความปรารถนาจะทำ ต้องการทำ องค์ธรรม ได้แก่ วิริยเจตสิก

๔. ความต้องการถือเอาโดยผิด องค์ธรรม ได้แก่ ทิฏฐิเจตสิก

๕. ความเห็นพ้องกัน, เห็นด้วย, มอบฉันทะ, เอาด้วย ได้แก่ ตัณหาฉันทะ, ทิฏฐิฉันทะ, วิริยฉันทะ, ธรรมฉันทะ (กุศลฉันทะ), กัตตुकัมยตาฉันทะ เป็นต้น

ลักษณะที่จุดกาะของกัตตुकัมยตาฉันทะ

- มีสภาวะต้องการทำอารมณ์ เป็นลักษณะ
- มีการแสวงหาอารมณ์ เป็นหน้าที่ (กิจจรส)
- มีความเป็นผู้ต้องการซึ่งอารมณ์ เป็นอาการปรากฏ (ปัจจุปัญฐาน)
- มีอารมณ์นั้นแหละ เป็นเหตุใกล้ (ปทัฐาน)

ความปรารถนาอารมณ์ของกัตตुकัมยตาฉันทะนี้ เปรียบเสมือน การยื่นมือเข้าไปหาอารมณ์ของจิต

กัตตुकัมยตาฉันทะ ในขณะที่ประกอบกับ โลกะ เรียกว่า ตัณหาฉันทะ, กามฉันทะ ในขณะที่ประกอบกับโทสะ ถูกเรียกว่า ปฏิมฉันทะ, ในขณะที่ประกอบกับโกสัชชะ (ความขี้เกียจ) เรียกว่า อตีสินฉันทะ, ในขณะที่ประกอบกับอูทธัจจะ (ความฟุ้งซ่าน) เรียกว่า อติปคคหิตฉันทะ, ในขณะที่ประกอบกับถีนมิทระ (ความง่วงเหงาเซื่องซึม) เรียกว่า สังขิตตฉันทะ, ในขณะที่ประกอบกับกามวิตก (ตรึกเรื่องกาม) เรียกว่า วิกขิตตฉันทะ, ในขณะที่ประกอบกับอโลภะ (ความไม่โลภ) เรียกว่า เนกขัมมฉันทะ, ในขณะที่ประกอบกับอโทสะ (ไม่โกรธ) เรียกว่า อัพยาบาทฉันทะ, ในขณะที่ประกอบกับอโมหะ (ไม่หลง) เรียกว่า อวิหิงสาฉันทะ

- มีความประสงค์ มีความต้องการ มีความปรารถนา แสวงหาซึ่งอารมณ์ เป็น ฉันทเจตสิก

- มีความยินดีพอใจซึ่งอารมณ์ที่ได้มาแล้ว เป็น โลกเจตสิก

นี่คือข้อแตกต่าง

ฉันทะ เป็นได้ทั้งกุศลและอกุศล

ตัณหา เป็นอกุศลอย่างเดียว

ฉันทะ มีเนื้อความกว้างกว่า

ตัณหา มีเนื้อความแคบกว่า

เรายืมภาษาบาลีมาใช้
ในภาษาไทย แต่ยืมมาแล้ว
เราไม่เอาความหมายเดิม
มาใช้ ก็เลยเพี้ยน พอเรา
ไม่เอาความหมายเดิมมาด้วย
ทำให้ฟังเทศน์ฟังธรรมไม่
รู้เรื่อง พระท่านเทศน์ความ
หมายหนึ่ง เราก็ก๊อปอีก
ความหมายหนึ่ง อย่างเช่น

เพราะฉะนั้น เรื่องของฉันทะนี้ ส่วนหนึ่ง
เหมือนกับตัณหา ส่วนหนึ่งไม่เหมือน เมื่อไม่
เหมือนแล้ว ลักษณะของฉันทะ คือ มีความ
ประสงค์ในการที่จะกระทำอารมณ์ เรียกว่า
กัตตุกัมมยตาฉันทะ อันนี้คือลักษณะ หน้าที่ของ
ฉันทะ คือแสวงหาอารมณ์ อารมณ์ปรากฏของ
ฉันทะ คือเป็นสิ่งที่ต้องการอารมณ์ เหตุใกล้ของ
ฉันทะ คืออารมณ์นั้นแหละ อันนี้ก็คือลักษณะ
เป็นต้นของฉันทะ

เพราะฉะนั้น เรื่องของฉันทะนี้ มีทั้งดีไม่ดี
ฉันทะในทางที่ดี ฉันทะในทางที่ไม่ดี ฉันทะ
จึงจะมีมากมายหลายประการ เราต้องเข้าใจว่า
เราจะใช้ฉันทะของเราไปในทางไหน แล้วฉันทะ
ที่เป็นประโยชน์ เป็นสิ่งที่ดี เช่น กัตตุกัมมยตา
กุสโลธัมมฉันทะ ฉันทะใดที่มีความประสงค์ใน
การกระทำคุณงามความดี ในการสร้างสรรค์
สิ่งดีฉันทะนั้นก็จะเป็น **กุศลฉันทะ** หรือ **ธรรม-
ฉันทะ**

เพราะฉะนั้น เรื่องของฉันทะ เรื่องของ
ตัณหา บางทีถ้าดูองค์ธรรม ดูตัวประกอบจาก
หลายๆ คัมภีร์ จากหลายๆ ที่แล้ว เราก็จะแยก
องค์ธรรมได้ พอแยกองค์ธรรมได้ ก็จะแยก
ประเภทได้ พอแยกประเภทได้ ก็รู้ว่าตัณหา
เป็นอย่างนี้ ฉันทะเป็นอย่างนี้

คนนั้นเขามี**บารมี** โดยทั่วไปก็เข้าใจว่าเขาเป็น
นักการเมือง มีอำนาจ มียศ มีบริวาร มีคน
เกรงกลัว เขามีบารมีสูง แล้วยังมีคำศัพท์ คนอยู่
เหนือบารมีอีก อ้าว ก็เลยกลายเป็นว่า แสดงว่า
บารมี ไม่ดีซี ... ไม่ใช่

บารมี แปลว่า การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อ
ผู้อื่น บารมี แปลว่า การกระทำอันประเสริฐ
บารมี แปลว่า การกระทำของผู้ประเสริฐ บารมี
แปลว่า การตัดดวงเอาคุณงามความดีใส่ในตน
บารมี แปลว่า การกระทำที่ส่งให้ผู้กระทำลุถึง
พระนิพพาน แต่เราเข้าใจความหมายว่า บารมี
คือ คนที่มีอำนาจวาสนาบารมี ใช้อำนาจในทาง
ดีก็ได้ ไม่ดีก็ได้ คนนี้มีบารมี อย่าเข้าใจผิด นั่น
คือเราเข้าใจความหมายคำศัพท์ไม่ตรงแล้ว
หรืออีกคำหนึ่ง มีสัตว์มาจูดิ จูติ แปลว่า ตาย
แต่ภาษาไทย จูติ แปลว่า เกิด

เพราะฉะนั้น คำศัพท์ที่ใช้ในภาษาไทยกับ
บาลีไม่เหมือนกัน เมื่อไม่เหมือนกัน จะเอา
ความรู้สึกไทยๆ ไปจับ เหมือนตัณหากับฉันทะ
จะทำอะไร ก็มีตัณหาเป็นตัวนำนั่นแหละ แต่
จริงๆ แล้ว ฉันทะกับตัณหาต่างกัน ถ้าทำด้วย
ตัณหา หากไม่สมหวัง จะเกิดโทสะ ไม่พอใจ
แต่ถ้าทำด้วยฉันทะ ถ้ายังไม่สมหวังก็ทำใจได้
อ้อ เราเพียรพยายามมาแค่นี้เอง ความเพียร

พยายามของเรายังไม่พอ เราต้องพยายามต่อ คิดอย่างนี้จะไม่เกิดโทสะ

เพราะฉะนั้น มาวัดญาณเวศกวันแล้ว โยมจะได้ฟังเทศน์ใหม่ องค์เทศน์จะมาหรือไม่มาฉันไม่สนใจหรอก ได้มาถึงวัดก็พอใจแล้ว แต่ถ้าอยากฟัง แบบมาวัดด้วยตัณหาละ อุตส่าห์ขับรถมาตั้งนาน องค์เทศน์ไม่มาสักที เกิดอะไรขึ้น เกิดโทสะกลับบ้าน จะไปฟังเทศน์ แต่หากกลับเกิดโทสะ องค์เทศน์มาสาย หรือเทศน์ไม่ถูกใจ เกิดโทสะกลับไป แต่ถ้ามาด้วยฉันทะ โอ้ มาถึงวัดแล้ว เราก็ได้ไหว้พระ ได้สวดมนต์ ได้ทำบุญ ได้กุศล ฉันทะของเราเต็มเปี่ยมแล้ว มีความสุขแล้ว ถ้ามาฟังเทศน์ด้วยฉันทะ จะได้ฟังหรือไม่ได้ฟังก็ดีทั้งนั้น ได้ฟังก็ดี ไม่ได้ฟังก็ไม่เป็นไร ได้บุญได้กุศลแล้ว แต่ถ้ามาด้วยความอยากฟัง แบบมาด้วยตัณหา ถ้าผู้เทศน์ก็มาสาย แถมเทศน์ก็ไม่รู้เรื่องอีก เกิดโทสะกลับบ้านไป อันนั้นคือมาด้วยตัณหาแล้ว

ท่านสอนว่า อย่าเอาตัณหามาละกิเลส คนละเรื่องกัน จริงอยู่ หนามยอกเอาหนามบ่ง ไฟตัดไฟ แต่เอาตัณหามาตัดตัณหาไม่ได้ เอาตัณหามาละตัณหาไม่ได้ มันคนละประเด็นกัน ตามธรรมชาติทำได้ แต่มีมันไม่ใช่ธรรมชาติ เป็นเรื่องของนามธรรม เพชรตัดเพชรก็แค่รูปธรรม หนามยอกเอาหนามบ่ง ก็แค่เป็นรูปธรรม แต่จะเอาตัณหามาละตัณหา ในส่วนของนามธรรม ทำไม่ได้

เพราะฉะนั้น ต้องเปลี่ยนจากตัณหาเป็นฉันทะ เพราะตัณหา นี่ มันเป็นตัวการใหญ่ของแกนนำใหม่ เวทนาปัจจัย

ตัณหา เพราะเวทนาเป็นปัจจัยทำให้เกิดตัณหา ตัณหาก็นิยตีแบบโลกโสมนัส แต่ถ้าฉันทะ นิยตีแบบมหากุศลโสมนัส, โลกโสมนัส นิยตีพอใจแบบตัณหา ถ้าผิดหวังหน่อย ก็เกิดโทสะแล้ว แต่ถ้ามีมหากุศลโสมนัสแบบฉันทะ ถ้าผิดหวังก็เกิดแค่อุเบกขา อ้อ ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย มันจะเป็นอุเบกขา จะไม่เกิดโทสะ แต่ถ้าโลกโสมนัสแล้วจิตใจเกิดโทสะได้เลย ไม่เหมือนมหากุศลโสมนัส ในกุศลฉันทะ พอไม่ถูกใจ หรืออะไรไม่เป็นไปตามประสงค์ มันก็จะเป็นอุเบกขา ไม่ไปต่อให้เกิดโทสะ

เพราะฉะนั้น จะดูผลพวงที่ตามมา ว่าอะไรเกิดต่อ คือความอยาก ความต้องการของเรา เป็นตัณหาหรือเป็นฉันทะ ฉันทะกับตัณหา จะได้แยกออกจากกัน จริงอยู่ ฉันทะที่เป็นอกุศลก็มี เช่น ฉันทราคะ ถ้าเรานำฉันทะไปใส่กับราคะ ฉันทะนั้น คือความกำหนัดยินดี เป็น ฉันทราคะ กามฉันทะ ใช้กามะเข้าไป ใช้ฉันทราคะเข้าไป ใช้ไปเชื่อมกับฉันทะ แต่ถ้าปล่อยให้เขาอยู่โดดๆ ฉันทะจะใช้ในความหมายทางที่ดี แต่ถ้าอยากใช้ในทางไม่ดี เอาคำอื่นไปต่อ เช่น ฉันทราคะ กามฉันทะ หรือ ฉันทานุมัติ ก็คือ

ตามความพอใจของคน อันนี้คือฉันทะ ขอ
ฉันทะในที่ประชุม ขอมติในที่ประชุม ขอความ
พอใจในที่ประชุม ก็คือขอฉันทะเหมือนกัน
เพราะคือฉันทะตัวนี้ ถ้าเราเข้าใจ ฉันทะนี้เป็น
ได้ทั้งกุศลและอกุศล

ในส่วนต้นทาละ เขามาในฝ่ายอกุศลอย่าง
เดียว เพราะฉะนั้น เราจะไปยึดคำศัพท์ว่าเอา
ต้นทาละต้นหา ก็ใช่ที่ เพราะถ้ายึดไปยึดมา
เดียวยึดไม่คืนอีก เห็นไหมนั่น มีคนเขาใช้กัน
แล้วเอาต้นทาละต้นหาได้ เราก็อใช้ต่อ ใช้
ไปใช้มาเพี้ยน เขาเรียกว่า apply (ประยุกต์)
ก็ apply ไปอีก แต่แอปมากๆ ก็เป็น แอปแบ้ว
กันไปหมด

กามตัณหา อยากมีนั่นอยากมีนี่ มีความ
ต้องการในกามคุณอารมณ์ ภวตัณหา อยาก
เป็นนั่นอยากเป็นนี่ วิภวตัณหา ไม่อยากเป็นนั่น
ไม่ไม่อยากเป็นนี่ คำว่าอยากเป็นนั่นอยากเป็นนี่
ไม่ไม่อยากเป็นนั่นไม่ไม่อยากเป็นนี่ เป็น apply
แปลตรงๆ ภวตัณหา แปลว่า ความต้องการใน
ภพที่เป็นพรหมโลก เพราะโลกมนุษย์ถูกทำลาย
เทวโลกถูกทำลาย แต่พรหมโลกไม่ถูกทำลาย
พรหมจึงคิดว่า โลกของฉันนี่เที่ยง (สัสสตะ) โลก
มนุษย์ของคุณ เดี่ยวก็ถูกทำลาย เดี่ยวก็แตก
สลาย เทวโลกก็แตกสลาย แต่พรหมโลกของฉัน
ไม่แตกสลาย เพราะฉะนั้น โลกของฉันเที่ยง
เป็นความยินดีพอใจในภพนั้น เรียกว่า *สัสสตทิฏฐิ*

ส่วน *อุจเฉททิฏฐิ* ไม่ใช่แปลว่าไม่อยากเป็นนั่น
ไม่ไม่อยากเป็นนี่ แต่แปลว่า ตายแล้วจะได้จบ
ตายแล้วสูญ ไม่ได้กลับมาเกิดอีก เข้าใจแล้วว่า
ตายแล้วสูญ เป็นอุจเฉททิฏฐิ จัดเป็นมิจฉาทิฏฐิ
ประเภทตายแล้วสูญ

ฉะนั้น การ apply ต้องรู้ว่านี่คือ apply
หรืออีกคำหนึ่ง *อกาลิโก* ไม่ขึ้นอยู่กับกาลเวลา
เราก็นึกถึงอะไร ธรรมะของพระพุทธเจ้า ฟัง
เมื่อไหร่ก็ได้ ปฏิบัติเมื่อไหร่ก็ได้ เป็นอกาลิโก
นั่นคือความหมายที่ประยุกต์ไปแล้ว แต่ความ
หมายแท้จริง *อกาลิโก* องค์ธรรมได้แก่ มรรคจิต
๔ ดวง หลังจากมรรค ไม่มีอย่างอื่นมาคั่นกลาง
ผลจิตเกิดต่อเนื่องทันที นั่นคือ *อกาลิโก* ไม่มี
กาลอื่นมาคั่นตรงกลาง หมายถึง มรรคจิต
๔ ดวง ไม่ได้หมายถึงเราอย่างที่เราเข้าใจว่า
ธรรมะของพระพุทธเจ้า ปฏิบัติเมื่อไหร่ก็ได้
ลงมือเมื่อไหร่ก็ได้ เป็นอกาลิโก อันนั้นก็ต้องรู้
ว่านี่คือการ apply

ตอนนี้มหายานแตกออกเป็น ๒๐๐ กว่า
นิกาย ตอนแรกแตกใหม่ๆ ก็ยังดีอยู่ ต่อมา
พระไตรปิฎกก็แตกออกไป พระสูตรมีเพิ่มขึ้น
วินัยลดลง อภิธรรมหายหมด มหายานจึงมี
พระไตรปิฎก ๒๐๐ กว่าเล่ม อภิธรรมปิฎก
ไม่เหลือเลยแม้แต่เล่มเดียว วินัยเหลือครึ่งหนึ่ง
พระสูตรเพิ่มขึ้นมากลายเป็นปรัชญาเพราะการ
apply ก็แอปไปแอปมา เป็นแอปแบ้ว เพราะ

เข้าไม่ถึงสัจธรรม
กลายเป็นทองเหลือง
แล้ว ไม่ใช่ทองคำ
เถรวาทของเรายัง
เป็นทองคำอยู่ แต่
มหายานก็เป็นทอง
แต่เป็นทองเหลือง

มีเกินใหม่ มีขาดใหม่
มีเกินที่จะตัดทิ้งใหม่
มีขาดที่จะต้องเพิ่ม
เติมใหม่ อาตมาบอก
ไม่มีขาด ไม่มีเกิน
สมบูรณ์ ของเถรวาท
ไม่มีเติม ไม่มีเพิ่ม
พระพุทธเจ้าตรัสไว้
อย่างไร ก็อย่างนั้น

เพราะไม่มีธรรมะเพื่อพันทุกข์แล้ว เป็นธรรมะ
เพื่อมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ สูงสุดแค่พรหม-
โลก อันนี้คือลักษณะธรรมะของมหายาน

ทำไมจึงรู้ เพราะอาตมาได้ไปสนทนากับ
พระนิคายมหายานโดยตรง (ตอนนี้ที่กำลัง
สัมมนาอยู่ที่พุทธคยา ก็เป็นกลุ่มของมหายาน)
ซึ่งมีท่านดาไลลามะเป็นองค์ประธานเมื่อ ๒-๓ ปี
ก่อนโน้น อาตมาก็ได้ไปร่วมสัมมนาด้วย องค์
ดาไลลามะและลูกศิษย์ของท่าน ที่สอนพระ-
ไตรปิฎกของมหายาน ก็ได้แลกเปลี่ยนสนทนา
อาตมาถามเขาว่า พระไตรปิฎกของมหายาน
มีกี่เล่ม เขาตอบว่า ของมหายานมีพระไตรปิฎก
๒๐๐ เล่ม แล้ว ๒๐๐ เล่มนี้ พระอภิธรรมปิฎก
มีใหม่ ไม่มี แล้วเหลืออะไร เหลือพระสูตร กับ
พระวินัย พระสูตรมีเยอะ พระวินัยมีเหลืออยู่
ครึ่งหนึ่ง ที่พระพุทธเจ้าตรัสเอาไว้ ตัดออกไป
เหลืออีกครึ่งหนึ่ง แต่พระสูตรเพิ่มมา ส่วนพระ-
อภิธรรมปิฎกหายหมด แต่มีอยู่ ๒๐๐ กว่าเล่ม

ส่วนพระไตรปิฎกของเถรวาท ถ้าของไทย
มี ๔๕ เล่ม ตามจำนวนพรรษาที่พระพุทธองค์
ทรงเผยแผ่พระศาสนา ของพม่า มี ๔๐ เล่ม
ตามจำนวนวัด แต่เนื้อหาเหมือนกันนั่นแหละ
๔๕ กับ ๔๐ เนื้อหาเท่ากัน มีอยู่แค่นี้ แล้วฝ่าย
มหายานก็ถามอาตมาว่า พระไตรปิฎกเถรวาท

เมื่อได้สนทนากับฝ่ายมหายาน จึงทราบ
ที่มาที่ไปของมหายานชอบประยุกต์ พอประยุกต์
สุดท้ายก็ไปดึงพราหมณ์เข้ามา ไปดึงไสยศาสตร์
เข้ามา ดึงโน้นดึงนี้ สุดท้าย ของจริงก็เลยหายไป
เรียกว่าเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา

ปจฉา - วิสัชนา

คำถาม กราบนมัสการเรียนถามพระ
อาจารย์เพื่อความเข้าใจเพิ่มเติม เรื่องต้นหากับ
ฉันทะ ต้นหานี้เป็นตัวมารร้ายแน่ๆ แต่คำว่า
ฉันทะนี้ โยมไม่แน่ใจว่าเป็นคำกลางหรือเปล่า
ถ้าในความหมายทางกุศล จำเป็นต้องมีคำมา
เพิ่มอธิบายให้ชัดขึ้นไหมเจ้าคะ

คำตอบ ฉันทะนั้น เป็น*อัญญาสมนาเจตสิก*
คือประกอบในกุศลก็ได้ ประกอบในอกุศลก็ได้
จะโดดเป็นกลางๆ ก็ได้ ถ้าจะดูว่าเป็นกุศลหรือ
อกุศลคือ อย่างที่ ๑ ถ้าฉันทะเฉยๆ เตียวๆ
มาโดดๆ โดยมากจะเป็นกุศล เป็น*กุศลฉันทะ*
อย่างที ๒ ถ้าอยากเอาไปใช้ในทางไม่ดี เป็นอกุศล
จะมีคำเพิ่มเติมให้อีกคำสองคำ เช่น *กามฉันทะ*
ฉันทราคะ กามฉันทนิเวรณ เป็นต้น

ดังนั้น ถ้ามี ๒ อย่างคู่กัน ดูอย่างไรดี
ฉันทะในทางที่ดี ในลักษณะต้องการเป็นกุศล
ชัดๆ ก็เช่น *ธรรมฉันทะ กุศลฉันทะ* หรือฉันทะใน

อิทธิบาท ๔ (ฉันทอิทธิบาท) ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา อันนี้เป็นกุศลอย่างเดียวแน่นอน แต่ถ้าต้องการให้เป็นอกุศล ให้ใส่คำหน้า เช่น ฉันท-ราคะ กามฉันทนิเวรณ เป็นตัน (ฉันทะในนิเวรณ ๕ นั้น เป็นอกุศลอย่างเดียว)

แต่ถ้าเป็นต้นหานั้น เป็นตัวหลักของฝ่าย อกุศลเลย และอยู่ในฝ่ายอกุศลอย่างเดียว ขณะที่ฉันทะเป็นกุศลก็ได้ และอกุศลก็ได้ ขยับไปทางไหนก็ขยับได้ เหมือนนักฟุตบอลไปอยู่แถวหน้า ยิ่งประตูได้ อยู่ข้างหลังก็คอยปิดได้ ตรงกลางก็คอยเล่นลูกได้ ขยับไปทางไหนก็เล่น ตรงนั้นได้ทันที ตัวฉันทะนี้ เขาก็พร้อมเล่นได้ ทุกบทบาท อยู่ที่ว่าให้เขายืนตรงไหน ไปยืนในฝ่ายไม่ดี เขาก็ทำหน้าที่ฝ่ายไม่ดีอันนั้นได้อยู่ฝ่ายดี เขาก็ทำหน้าที่ฝ่ายดีได้ อยู่ตรงกลาง เขาก็เป็นกลางๆ ได้ ขึ้นอยู่กับว่า จะให้เขายืนอยู่ตรงตำแหน่งไหน ต้องดูบริบทด้วย

คำถาม พระอาจารย์ครับ พระอาจารย์บอกว่า ตัณหาเป็นตัวที่เกิดจากการแสวงหา แต่การดำเนินชีวิตเรา เราก็แสวงหาโน่นนี่นั่นเข้ามาในชีวิต จะทำแค่นั้นจึงจะไม่หลุดมาเป็นตัณหา ละครับพระอาจารย์

คำตอบ หลังจากปฏิสนธิจิต เรามาเกิดเกิดมา ตั้งอยู่บนน้ำใสๆ พอปฏิสนธิจิตดับลงไป จิตที่เกิดดวงแรกของทุกคนคือ *ภวนิกันติโลกา-ชวณะ* คือตัวตัณหา เครื่องประกอบสัตว์ไว้ในภพ

ชีวิตของทุกคน เริ่มมาจาก *โลภมูลจิต* คือ ตัณหา ต่อจากนั้นคือ *โทสมูลจิต* *โมหมูลจิต* ฉะนั้น ชีวิตของเรา เป็นปุถุชน ก็มีตัณหาอยู่ตลอดเวลา นั่นแหละ แต่ถ้าเรายกขึ้นเมื่อไหร่ จะเป็นฉันทะ พอมีสติ จะเป็นฉันทะ ถ้าไม่มีสติ ก็มีตัณหาเต็มร้อย อยากจะหาเงินมาใช้ อยากจะหาโน่นหานี้มาใช้ ก็เป็นตัณหา แต่ตัณหาแบบนี้ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น แต่เป็นตัณหาที่ต้องการหา วัตถุประสงค์แลชั้น ๕ ของตนเอง

เพราะฉะนั้น ตัณหาที่มีอยู่แน่นอนในฐานะที่เราละมันไม่ได้ เราลืมหัดปั๊บ เห็นปั๊บ ตัณหา มาแล้ว เห็น ลูกใจ เวทนาเป็นปัจจัยให้เกิด ตัณหา เห็นแล้วสุขเวทนาเกิด ตัณหาเกิดแล้ว เห็นแล้ว ไม่อยากดูต่อ ตัณหาก็ก่เกิดแล้ว เพราะ ฉะนั้น ตัณหาที่ ฟุ้งเพเดิม มันมากับอวิชชา พอ อวิชชาส่งมาแล้ว ตัณหาก็ก่ทำงานต่อ

จะหยุดตัณหาได้อย่างไร หยุดด้วยวิปัสสนา เห็นสักแต่ว่าเห็น ในขณะที่ตาเห็นรูป เห็นหนอ สิ่งที่เห็นเป็นรูป ผู้เห็นเป็นนาม ในขณะที่ได้ยินเสียง ได้ยินหนอ เสียงที่ได้ยินเป็นรูป ผู้ได้ยิน เป็นนาม ในขณะที่รับกลิ่น รู้กลิ่น กลิ่นเป็นรูป ผู้รู้กลิ่นเป็นนาม ถ้าหยุดตรงนี้ได้ ตัณหาไม่เกิด หยุดได้ด้วยวิปัสสนา แต่ถ้ายังไม่ถึงขั้นนี้ ชีวิตประจำวันของเรา มันเต็มไปด้วยตัณหา ๑๐๘ ขอให้สังเกตและรู้ทัน เจริญพร 🙏

ที่มา : แสดงธรรมในโครงการ “ธรรมะตามอำเภอใจ” ณ อุโบสถ วัดญาณเวศกวัน อ.สามพราน จ.นครปฐม วันอาทิตย์ที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๑

ปัญญาปรัทัศน์

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

มองดู

ฉันทะ – ตณหา ไล่มาตั้งแต่เจงกีสข่าน

เรื่องฉันทะนั้น บอกแล้วว่าเวลานี้ต้องย้าบ่วยที่สุด เพราะเป็นธรรมข้อยิ่งใหญ่ ที่ถูกคนไทยลืมนจนแทบจะหายไปเลย ก่อนจะขยายความต่อไป ขอทบทวนหลักให้แม่นก่อน และจะให้แม่น ก็ต้องเทียบกับตณหา ที่เป็นคู่ตรงข้ามกัน

ฉันทะ คือ ความอยากให้สิ่งนั้นๆ อยู่ในภาวะที่ดั่งงามสมบูรณ์ของมัน แล้วก็อยากรู้ อยากทำให้มันดั่งงามสมบูรณ์อย่างนั้น แปลง่ายๆ ว่า ใจรัก อยากทำ

ตณหา คือ ความอยากได้อะไรเอามาเสริมขยาย ปรนเปรออัตตาของเรา จึงอยากเสพ อยากอวด อยากโอ้อวด อยากโก้ อยากบำรุงบำเรอ

อยาก ๒ อย่าง

อยากให้สิ่งนั้นๆ อยู่ในภาวะที่ดั่งงามสมบูรณ์ของมัน อยากรู้ อยากทำอะไรๆ ให้ดั่งงามสมบูรณ์ = **ฉันทะ**

อยากให้ตัวได้เสพ ได้บำรุงบำเรอ อยากให้ตัวโก้เก๋ อยากอวด อยากโอ้อวด = **ตณหา***

(*อยากใหญ่โต อวดโอ้อวดโก้เก๋นั้น ชื่อตรงคือเป็น “มานะ” แต่ในที่นี้ เพื่อไม่ให้ซับซ้อนและยากแก่ผู้เริ่มศึกษา จึงรวมมานะไว้ในตณหาก่อน เป็นคำเดียว โดยให้เข้าใจตามหลักว่า *ภวตณหา* เป็นแดนเกิดของทิฏฐิและมานะ เป็นต้น)

(เถร.อ.๒/๓๑๘)

เกี่ยวข้องกับอะไร ก็ยากให้สิ่งนั้น อยู่ในภาวะที่ดั่งงามสมบูรณ์ หรือดี เต็มที่ของมัน เช่น จะกินอาหาร เขาก็นึกถึงร่างกายว่า จะกินให้ ร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพดี ไม่มี โรค แล้วร่างกายนี้จะได้อยู่ดี และ ช่วยให้เล่าเรียนศึกษา ทำงานต่างๆ ได้ผลดีไปหมด เขาก็จึงเลือกกิน อาหารที่มีคุณค่า เป็นประโยชน์ จริงๆ ไม่กินของที่บั่นทอนสุขภาพ และกินในปริมาณที่พอดีกับความ ต้องการของร่างกาย

ได้ยกตัวอย่างให้ฟังแล้วว่า คนมีฉันทะ ไปนั่งไปเดินไปดูไปอยู่ที่ไหน ก็ยากให้ที่นั้น สะอาดเรียบร้อย ถ้าที่นั้นสกปรกรกรุงรัง ก็จะ เก็บกวาดให้สะอาดเรียบร้อย เช่น หาไม้กวาด หาผ้า หาน้ำ มาปิดกวาดเช็ดถู จัดการจนสะอาด เรียบร้อย แต่คนที่ไม่มีความมีฉันทะ จะถูกตัณหา ถ่วงไว้ ดึงไว้ ไม่อยากไปทำอะไรให้เหน็ดเหนื่อย (ขี้เกียจ) ได้แต่รอว่า เมื่อไรจะได้กินได้เสพอะไร ให้อร่อย แล้วก็จะได้นอนให้อุตุสุโข

ถ้าจะให้ คนที่เป็น ลูกน้อง ตัณหา มา กวาดบ้าน ก็ต้องล่อด้วยรางวัลว่าเธอกวาดบ้าน ตรงนี้นะ เสร็จแล้วจะให้ขนม หรือให้ของนั้น ของนี้ เขาจึงจะฉวยไม้กวาดมากวาดบ้าน แต่คนที่กวาดบ้านเพื่อเอารางวัลนี้ เราต้องคุม ให้ดี เพราะเขาจะเอารางวัล เขาจะไม่ตั้งใจ กวาด จะสะอาดหรือไม่ เขาไม่สนใจ จึงต้อง คอยตรวจคอยคุมให้ดี ไม่เหมือนคนที่กวาด ด้วยฉันทะ เขายากให้สะอาด ถึงไม่มีใครคุม เขาก็กวาดเต็มที่

ได้พูดไว้อีกตัวอย่างหนึ่ง ซึ่งง่าย ๆ ใกล้ตัว คือ คนมีฉันทะนั้น ไม่ว่าจะไปประสบพบเห็น

นี่คือกินด้วยฉันทะ ที่นี้ก็มาดูคนที่กินด้วย ตัณหา

คนที่เป็ นลูกน้อง ตัณหา กินอย่างไร ก็กิน เอาอร่อยอย่างเดียว บางทีก็กินอวดโก้ ดูแต่ว่า ให้เป็นของชอบ มีรสชาติ จะเป็นประโยชน์หรือ เป็นโทษอย่างไรก็ช่างมัน และไม่สงสารร่างกาย นี้เลย กินจนท้องแน่นท้องอืด บางทีแทบลุกไม่ขึ้น กินไปกินมา สุขภาพไม่ดี บางทีมีโรคตามมาด้วย

จะเห็นว่า คนมีฉันทะจะกินอาหาร โดย มองเห็นเหตุปัจจัยเป็นสายสืบทอดต่อๆ กัน ว่า กินอาหารอย่างนี้ ให้พอดีแค่นี้ แล้วร่างกายจะ แข็งแรง มีสุขภาพดี ไม่มีโรคภัย แล้วร่างกายที่ ดีนี้จะช่วยให้ไปเล่าเรียนศึกษา ทำงานทำการ ได้ผลเต็มที่ เรียกเป็นทางการว่า รู้จักประมาณ ในการบริโภค นี่คื อ ฉันทะมากับปัญญา แต่ คนที่กินด้วยตัณหา ไม่มองอะไรยาวไกลออกไป นึกแค่ว่า จะได้อร่อยปากเต็มท้องเท่านั้น นี่คื อ ตัณหามากับบอวิชา

เอาละ ทบทวนกันแค่ได้หลักไว้ แล้วก็ ได้ บอกรายละเอียดอะไรๆ มามากแล้ว ที่นี้ก็มา ว่ากันต่อไป

พระพุทธเจ้าทรงมีฉันทะไม่ลดถอยเลย

อ้อ... ฉันทะที่พูดมาเรื่อยๆ นั้น เดียวก็ข้ามจุดนั้น เดียวก็ข้ามแ่งนี้ คือตกหล่นไปนั่นเอง คราวที่แล้วก็ลืมบอกไปแ่งหนึ่งคือ ฉันทะนี้เป็นพุทธธรรมอย่างหนึ่ง ในพุทธธรรม ๑๘ ประการ* (*พุทธธรรม ๑๘ อภิญญา ๖ อริยสัจ ๔ พรหมจรรย์ ๘ สนใจศึกษา สามารถอ่านเพิ่มเติมท้ายบทความ)

ก็มาเติมเรื่องที่ตกหล่นไปนี้เสียก่อน คือพระพุทธเจ้าทรงมีพระคุณอีกชุดหนึ่ง ที่เราไม่ค่อยรู้จัก เรียกว่า **พุทธธรรม ๑๘**

พุทธธรรม คืออะไร ?

“พุทธธรรม” แปลได้ ๓ อย่าง คือ

- ๑) แปลว่า ธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง นี่ก็คือคำสอนของพระพุทธเจ้า
- ๒) แปลว่า ธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้า ได้แก่ บารมี ๑๐
- ๓) แปลว่า ธรรมคือคุณสมบัติของพระพุทธเจ้า มี ๑๘ ข้อ

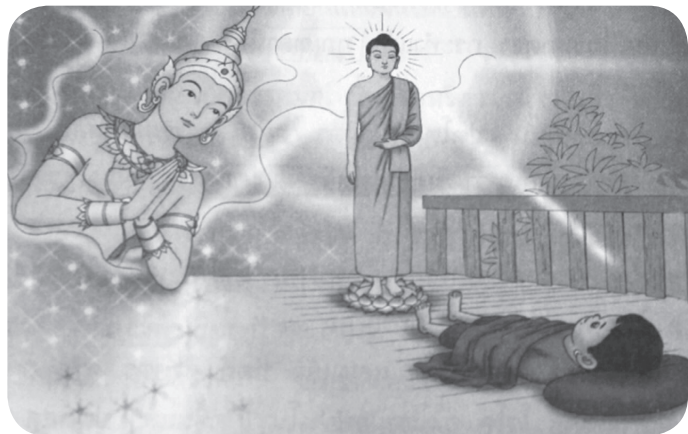
ฉันทะนี้เป็นพุทธธรรมอย่างหนึ่งในคำแปลที่ ๓) คือเป็นคุณสมบัติประจำพระองค์อย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า ได้แก่ **ทรงมีฉันทะไม่ลดถอยเลย** (คำบาลีว่า นตถิ ฉนทสส หานิ)

มีฉันทะไม่ลดถอยอย่างไร คือ พระพุทธเจ้าทรงมีฉันทะ ทรงปรารถนา ทรงต้องการทำให้คนมีความสุข หลุดพ้นไปจากความทุกข์ ให้เขาเป็นคนดี มีจิตใจดี มีปัญญา รู้ เข้าใจธรรม ให้เขาเป็นคนที่สมบูรณ์ ฉันทะนี้ พระพุทธเจ้าทรงมีเต็มเปี่ยมตลอดเวลา ไม่ลดถอยเลย ในพระหฤทัยนั้น พระพุทธเจ้าทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ ทรงปรารถนาจะช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ แล้วพระมหากรุณาธิคุณนั้น แสดงออกมาในการปฏิบัติด้วยฉันทะนี้ คือเสด็จไปเพียรพยายามทำให้สำเร็จตามนั้น

ฉะนั้น จึงมีพุทธกิจประจำวันว่า พอใกล้สว่าง ก่อนเสด็จออกไปบิณฑบาต พระพุทธเจ้าทรงตรวจดูคน สัตว์ ที่สามารถ และที่ยังไม่สามารถบรรลุธรรม ทรงพิจารณาว่าบุคคลใดมีพื้น มีอุปนิสัยที่จะไปโปรดได้ หรือใครมีปัญหาที่จะไปทรงแก้ไขให้ธรรมแก่เขา ควรจะไปโปรดผู้ใด เสร็จแล้วก็เสด็จไปบิณฑบาต เรียกกันว่า ไปโปรดสัตว์ คือเสด็จไปทรงทำงาน ช่วยแก้ปัญหา ดับทุกข์ให้แก่คนทั้งหลาย ทรงถือบาตรไปด้วย เพื่อจะได้รับอาหารฉันระหว่างทาง

เช่นวันหนึ่ง ทรงพิจารณาเห็นว่าเด็กวัยรุ่นคนหนึ่ง ชื่อ**มัญจुकุณฑล** เป็นลูกเศรษฐีใหญ่ป่วยหนัก จะต้องสิ้นใจวันนี้แล้ว เขามีอุปนิสัยพื้นจิตใจที่พระองค์จะไปช่วยเขาได้ จะให้เขาได้ธรรมก่อนที่จะสิ้นใจก็ยังดี แค่นี้พระพุทธเจ้าก็เสด็จไป นี่คือ**ฉันทะ** เป็นธรรมที่พาให้พระองค์เสด็จไปโปรดเขา

ทำไมเด็กวัยรุ่นคนนี้ ป่วยจะตายอย่างนี้มีเรื่องเล่าว่า ท่านเศรษฐี พ่อของเขาเป็นคนที่เห็นยวขนาดหนัก ลูกป่วยหนัก ทั้งๆ ที่รักลูก แต่ก็ซีเหินยวเงินเหลือเกิน จึงไม่ยอมไปหาหมอที่เก่ง เพราะกลัวเสียเงินมาก ก็ไปหาหมอที่ด้อยฝีมือ รักษาไปๆ ก็ไม่หาย ไปหาหมอนั่นหมอนั้น ก็ไม่หาย จนกระทั่งถึงขั้นสุดท้าย หมอเก่ง

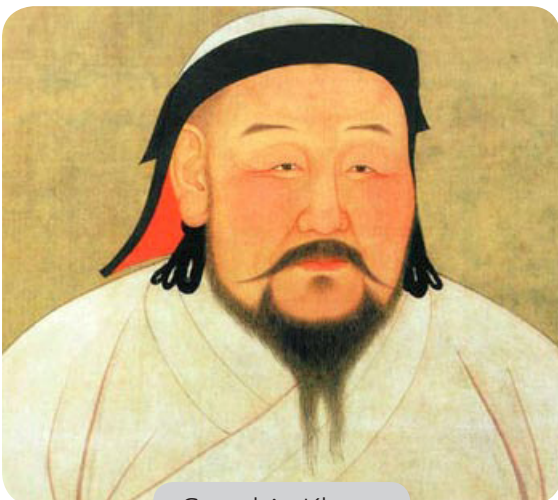

ก็รักษาไม่ไหว จะต้องตาย เศรษฐีก็เสียใจ แต่ก็ช่วยลูกไม่ได้ หมดทางแล้ว เป็นเรื่องที่แสนเศร้า

พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาเห็นว่าพระองค์จะต้องเสด็จไปช่วยมัญญกุนทลีให้ทันก่อนที่เขาจะตาย ช่วยให้เขาตายไปด้วยจิตใจที่สะอาดผ่องใส จึงเสด็จไปให้เขาได้พบเห็นพระองค์ ทรงมีวิธีการที่ทำให้เขาเกิดความปลาบปลื้มยินดี แล้วเขาก็ตายไปพร้อมด้วยใจที่เอิบอิมผ่องใส และตอนนั้นก็เลยเป็นโอกาสให้พระองค์ได้โปรดเศรษฐีพ่อด้วย ทรงแก้ความขี้เหนียวของเขา ทำให้เศรษฐีเปลี่ยนไป กลายเป็นคนใจกว้าง รู้จักทำบุญ บำเพ็ญประโยชน์ ช่วยเหลือคนทุกข์ยากทั้งหลายต่อไป

คราวหนึ่ง พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาเห็นชวานาคคนหนึ่งซึ่งอยู่ไกลออกไปว่า เขามีพื้นจิตใจ มีปัญญาพร้อมเป็นทุนดี พระองค์ก็เสด็จไปพระองค์เดียว ด้วยพระบาทเปล้า จากเมืองหนึ่งไปอีกเมืองหนึ่ง เพื่อจะทรงไปโปรดชวานาคคนเดียวนี้

ที่ว่ามานี้ เป็นตัวอย่างของการทรงมีธรรมที่เรียกว่า **ฉันทะไม่ลดถอย** คือเสด็จไปทำสิ่งที่ตั้งตามถูกต้อง ทำให้คนได้ธรรม ได้ปัญญา รู้จักแก้ปัญหา และเจริญก้าวหน้าต่อไปได้ พระองค์

Genghis Khan

ทรงทำเต็มที่อยู่แล้ว จึงเรียกว่า “**นตฺถิ ฉนฺทสฺส หานิ**” คือมีฉันทะไม่ลดถอย เป็นคุณสมบัติของพระพุทธเจ้า ที่เราควรจำกันไว้ ถ้าพวกเรา มีคุณสมบัตินี้ จะดีอย่างไร ก็ลองคิดกันดู

ฝรั่งยังนับเรื่อง Ambition

ใครแยกฉันทะกับตัณหาได้ ก็เดินหน้าไปเลย

คิดว่าโยมที่มาฟังนี้ คงแยกได้ชัดแล้ว ระหว่างฉันทะกับตัณหา อย่าให้มีปัญหาในเรื่องนี้กันอีกเลย คนไทยเราสับสนเรื่องนี้มานานเหลือเกินแล้ว มันทำให้ประเทศชาติและพระศาสนาแย่ไปหมด ก็จะเล่าเรื่องฉันทะต่ออีกหน่อย

ไม่ใช่เฉพาะคนไทยนะ ฝรั่งก็แยกไม่ออก เรื่องความอยาก ความปรารถนา ชนิดที่เป็น **ฉันทะ** กับชนิดที่เป็น **ตัณหา** เขามองเห็นความอยากอย่างเดียว ไม่รู้จักแยก แต่ของฝรั่งนั้น *พอไม่รู้จักแล้ว ของเขาออกผลไปแบบหนึ่ง ส่วนของไทยนี้ ไม่รู้จักแล้ว ออกผลไปอีกแบบหนึ่ง ซึ่งตรงกันข้าม ทำไม่เป็นอย่างนั้น*

ก็มาพิจารณากันดู ฝรั่งมีคำว่าอยากที่เด่นมากคำหนึ่งคือ **ambition** แปลกันว่า ความทะเยอทะยาน บางทีก็ว่าความใฝ่สูง ทีนี้ฝรั่งแยกไม่ออก ฝรั่งบางพวกบอกมา และไทยบางทีก็ตามไปว่า คนต้องมี ambition จึงจะสร้างความสำเร็จที่สูงเลิศได้ แต่บางทีก็ไม่ดี อย่างเด็กที่แสดง ambition มากนัก เพื่อนๆ ก็จะซัง

เรื่องนี้รวมแล้ว ฝรั่งก็ยังมัวซัง ก็ลองมาดู ambition ของฝรั่งว่าเป็นอย่างไร ขอให้ดูตัวอย่าง แล้วลองวินิจฉัย ด้วยหลัก **ฉันทะ** กับ **ตัณหา**

รู้จักเจงกิสข่านไหม ? ทุกคนรู้ เจงกิสข่าน (Genghis Khan) นี้ เมื่อราว ค.ศ. ๑๒๐๐ คือถอยไป ๘๐๐ กว่าปี นับอย่างเราก็ราว พ.ศ.

๑๓๐๐ ได้ยกทัพมองโกล (Mongol) ลงมาจากเอเชียกลาง เข้าสู่เขาหิมาลัย ผ่านมาทางอัฟกานิสถาน ข้างประเทศอินเดีย เมื่อถึงช่องว่างที่เหมาะสม ถ้าเจงกิสข่านเลี้ยงช้ายก็เข้าอินเดีย แต่เจงกิสข่านเลี้ยงชวาคือเข้าตะวันออกกลาง อินเดีย แดนชมพูทวีปก็เลยรอดไป

เจงกิสข่านเลี้ยงชวาคือเข้าเอเชียกลางแล้วบุกทะลวงฆ่าฟัน ทำลายล้างทุกอย่างหมดไป ยึดครองได้จนถึงรัสเซียตอนใต้ แต่พวกมองโกลนี้ ชาดวัฒนธรรมที่จะยึดเหนี่ยวประชาชน ผลที่สุด เวลาผ่านไปไม่นาน ทั้งที่ตนเป็นผู้พิชิต ก็เป็นฝ่ายที่ถูกกลืนหายสลายไป ถิ่นดินแดนนั้นก็กลับไปเป็นคล้ายอย่างเดิม

ที่นี่ หลังยุคของเจงกิสข่าน ล่วงไปได้ราว ๒๐๐ ปี มาถึงรุ่นหลาน มีนายทัพคนหนึ่ง ชื่อว่า **ตีมูร์ (Timur)** อ้างตัวว่าสืบสายวงศ์ของเจงกิสข่าน เป็นผู้ที่มีฝีมือการรบฉกาจนัก ฝรั่งว่าเป็นผู้พิชิต (conqueror) เขาตั้งกองทัพขึ้นมาเมื่อสร้างความเป็นใหญ่ขึ้นได้แล้ว ก็ตั้งเมืองหลวงที่สามารถกันท์ (Samarkand) ซึ่งบัดนี้อยู่ในอุซเบกิสถาน (Uzbekistan) แล้วตีมูร์ ผู้พิชิตก็ยกทัพมองโกลจากเอเชียกลางลงมาพิชิตได้ตั้งแต่เปอร์เซีย (Persia) ซึ่งบัดนี้คืออิหร่านไปจนถึงรัสเซีย เข้ายึดมอสโก (Moscow)

ขณะครองมอสโกอยู่ ที่เปอร์เซียได้เกิดจลาจลทั่วประเทศ ตีมูร์ปราบจลาจลอย่างเหี้ยมโหด ทำลายเมืองใหญ่ๆ หมดสิ้น และสังหารประชาชนอย่างอำมหิต เอาหัวกะโหลกคนมาสร้างเป็นหอรบ

ตีมูร์ ผู้พิชิต ได้เกิด ambition ใฝ่ทะยานขึ้นมาว่า เขาจะต้องเป็นผู้พิชิตอินเดีย แดนชมพูทวีป ที่บอกเมื่อก่อนว่าเจงกิสข่านเว้นไว้ ดังนั้น ในปี

ค.ศ.๑๓๙๘ หรือ พ.ศ.๑๙๔๑ (สิ้นยุคสุโขทัย ต้นสมัยอยุธยา) ตีมูร์ก็ยกทัพไปตีอินเดีย ทำลายล้างเดลีพิณาศหมดสิ้น ฆ่าคนไปเหยียบแสน แทบหมดทั้งเมือง เสร็จสมใจแล้ว ก็ยกทัพกลับสามารถกันท์ ทั้งอินเดียที่วอดวายไว้ข้างหลัง เหลือแต่ซาก ซึ่งอีกกว่าศตวรรษจึงฟื้นขึ้นได้ใหม่

เอาละนะ ตีมูร์ ผู้พิชิตนี้ ด้วย ambition ใฝ่ทะยานที่จะเป็นผู้พิชิตอินเดีย ก็ได้ยกทัพไปทำสำเร็จตาม ambition ของเขา แต่แค่นั้นยังไม่พอ ต่อมาเขาก็มี ambition ขึ้นมาอีกว่า จะต้องไปพิชิตเมืองจีน แล้วก็นั่งนอนคิดวางแผนไปตีเมืองจีน แต่พอเริ่มยกทัพออกไป ก็ป่วยและสิ้นชีพเสียก่อน ในต้นปี ค.ศ.๑๔๐๕ เป็นอันว่าความใฝ่ทะยาน ambition ครั้งหลังนี้ ไม่สำเร็จ

ชัดแล้วนะ นี่คือ ambition ความใฝ่ทะยานแบบหนึ่ง ที่นี่ก็จะให้ดู ambition อีกแบบหนึ่ง ซึ่งฝรั่งแยกกันไม่ออก เขาเรียกได้ **แค่ว่าเป็น ambition ปนๆ กันไป**

ambition แบบเมื่อกี้ก็มีเยอะแยะ อย่างโน้นไปเลียน ก็ถูกตำรามากหลายบอกว่าเรามี ambition ใฝ่ทะยานอำนาจความยิ่งใหญ่ จะตั้งราชวงศ์ฝรั่งเศสที่แข็งแกร่งยืนยง แล้วสถาปนากิจรวรรดิที่ฝรั่งเศสเป็นใหญ่ขึ้นในยุโรป อย่างนี้เป็นต้น

Ambition 2 แบบ

ตีมูร์ ผู้พิชิต รุ่งหลานของเจงกิสข่าน มี ambition ใฝ่ทะยานไปพิชิตอินเดีย ทำให้ได้ฆ่าคนนับแสน ทำลายล้างเมืองเดลีวอดวาย เหลือไว้แต่ซาก

ของตีมูร์นี้ เป็น Ambition แบบไหน ? = **ตัณหา*** กรณีของ ตีมูร์ ผู้พิชิตนี้ชัดว่าเป็นมานะ ที่ปรารถนาความยิ่งใหญ่ใฝ่อำนาจอย่างรุนแรง [*ความอยากยิ่งใหญ่ใฝ่อำนาจข่มขู่อยู่เหนือคนอื่นนั้น ชื่อตรงคือ “มานะ” แต่ในที่นี้ เพื่อไม่ให้ซับซ้อนและยากแก่ผู้เริ่มศึกษา จึงรวมมานะไว้ในตัณหา ให้เป็นคำเดียวก่อน โดยให้เข้าใจตามหลักกว่า ภาวตัณหา เป็นแดนเกิดของทิวฐิฐิและมานะ เป็นต้น (เถร.อ. ๒/๓๑๘)]

Abraham Flexner มี ambition ใฝ่ปรารถนาจะตั้งศูนย์การศึกษาระดับอุดมศึกษาที่เป็นแบบอย่างขึ้น และก็ได้สำเร็จที่ Princeton รวบรวมนักวิทยาศาสตร์ที่เก่งที่สุดของโลกมาสอน รวมทั้ง ไอน์สไตน์ (Einstein)

Abraham Flexner

ของ เฟลคซเนอร์ นี้ เป็น Ambition แบบไหน ? = **ฉันทะ**

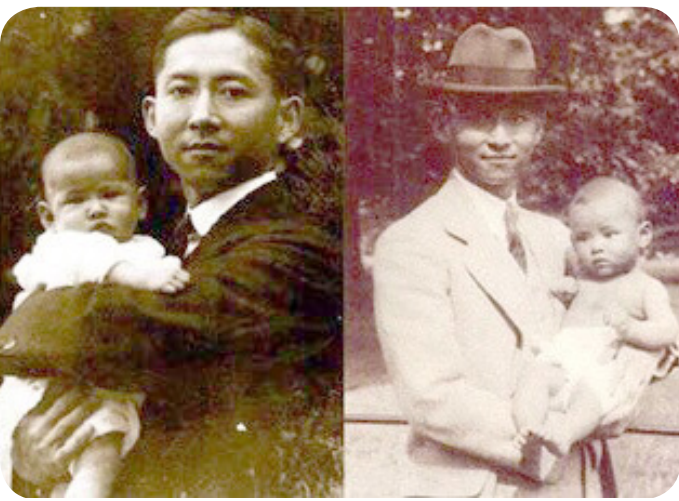
เห็น Ambition ของตีมูร์แล้ว ก็มาดู Ambition ของ เฟลคซเนอร์

ที่นี้ก็มาดู ambition อีกแบบหนึ่งว่าเป็นอย่างไร

ที่อเมริกา นายอับราฮัม เฟลคซเนอร์ (Abraham Flexner) มีชื่อว่าเป็นนักการศึกษาสำคัญที่มีบทบาทใหญ่ในการนำการศึกษาแพทยศาสตร์และวิทยาศาสตร์เข้าสู่วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยทั้งหลายในอเมริกา

นอกจากได้เป็นแรงกระตุ้นให้มหาวิทยาลัยอเมริกันตื่นตัวกันขึ้นมาในการศึกษาสายนี้แล้ว เมื่อเป็นเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการศึกษาทั่วไปของมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ (Rockefeller Foundation) ในช่วงปี ค.ศ. ๑๙๑๓ - ๑๙๒๘ หรือ พ.ศ. ๒๔๕๖ - ๒๔๗๑ ท่านได้หาทางจัดสรรเงินมากมาย กว่า ๕๐๐ ล้านดอลลาร์ ให้แก่การปฏิรูปและพัฒนาการศึกษาวิชาการแพทย์ของอเมริกัน (ขอให้นึกว่าสมัยนั้นค่าเงินเหรียญอเมริกันสูงกว่าเดี่ยวนี้นัก)

เฟลคซเนอร์ มี ambition ว่าจะต้องตั้งศูนย์การอุดมศึกษาชนิดต้นแบบหรือที่เป็นแบบอย่างขึ้นให้ได้ และประมาณ ค.ศ. ๑๙๓๐ ท่านก็ตั้งศูนย์กลางอุดมศึกษาที่วอชิงตัน ได้สำเร็จ ที่ปรินซ์ตัน (Institute for Advanced Study, Princeton) โดยตัวท่านเองเป็นผู้อำนวยการ แล้วก็รวบรวมนักวิทยาศาสตร์ที่เก่งที่สุดของโลกมาสอนที่นี่หลายคน และในปี ค.ศ. ๑๙๓๓ ไอน์สไตน์ (Albert Einstein) ซึ่งหนีภัยฮิตเลอร์จากเยอรมนี ก็มารับตำแหน่งสอนประจำที่นั่น อันเป็นเหตุการณ์สำคัญที่เด่นดังทีเดียว

อันนี้ ถ้าถามฝรั่ง แยกไม่เป็น จะถามอันไหนๆ แยกก็ว่า ambition ทั้งนั้น ทีนี้ เมื่อไทยลืมนิดไป ก็แยกไม่ได้ ฝรั่งไม่เคยรู้วิธีแยก ก็แยกไม่เป็น แล้วผลออกมาอย่างไร ?

คนไทย อย่าแค่อาศรีธรรมาช่วย ต้องไปให้สวยด้วยปัญญา ที่เอาฉันทะมาใช้ด้วย

นี่ก็เป็นความใฝ่สูงที่เรียกว่า ambition ถ้าแปลให้เบาๆ ก็คือความมีใจรักอยากทำ ขอให้หนักหาตัวอย่างมาเทียบดู

ที่เมืองไทยนี้ การที่มีโรงพยาบาล และเกิดคณะแพทยศาสตร์ที่ศิริราชขึ้นมาได้ ก็เพราะมีท่านผู้ใหญ่ที่มี ambition ประารถนาจะให้ประชาชนคนไทยเป็นอยู่ดีมีความสุข ในยามทุกข์ยากเจ็บไข้ ก็ให้มีโรงพยาบาลที่จะรับเข้ามาดูแลรักษาพยาบาล มีโรงเรียนแพทย์ มีมหาวิทยาลัยแพทย์ ที่จะได้มีคุณหมอ มีพยาบาลมากขึ้น เก่งขึ้น ที่จะช่วยเหลือรักษาประชาชนอย่างได้ผลดี และอย่างกว้างขวางทั่วถึง ดังที่การแพทย์ไทยได้พัฒนามาจนถึงปัจจุบันนี้ โดยมีเกียรติภูมิสูงมากในระดับโลก นี่ก็ของท่านก็ต้องมี ambition ก็ขอให้ไปศึกษาประวัติดูว่าท่านคือใคร

ทีนี้ ก็ให้เทียบดู ระหว่าง ติมูร์ ที่มี ambition จะสร้างผลสำเร็จในการไปพิชิตอินเดีย กับ เฟลคซเนอร์ ที่มี ambition จะทำความสำเร็จในการตั้งศูนย์กลางอุดมศึกษาที่เป็นแบบอย่างขึ้นมา ขอถามว่า แยกได้ไหม ? ว่าของใครเป็นต้นตอ ของใครเป็นฉันทะ

ถามว่า : ของใครเป็นต้นตอ ?

ตอบมาว่า : ติมูร์

ถามว่า : แล้วของใครเป็นฉันทะ ?

ตอบมาว่า : เฟลคซเนอร์

ผลปรากฏว่า ฝรั่งนั้น ไม่มีอะไรมายัง แยกก็เลยเอาเต็มทีทั้ง ๒ แบบ ไม่ว่าจะไปเป็น ambition แบบฉันทะ หรือ ambition แบบต้นตอ ฝรั่งแยกไม่ถูกด้วย และไม่มีอะไรมายังด้วย ไม่ว่าจะไปทางฉันทะ หรือไปทางต้นตอ ฝรั่งเอาเต็มทีทั้งนั้น

ทีนี้คนไทยล่ะ ก็อย่างที่ว่ามาแล้ว คนไทยนี้ ลืมไปแล้ว ถึงขั้นไม่รู้จักฉันทะ รู้จักแต่ต้นตอ ไม่ว่าจะอยากอะไร เอาเป็นต้นตอหมด แล้วพระก็บอกมาให้ละต้นตอ จึงอยากอะไรไม่ได้ทั้งนั้น

ตกลงว่าอยากอะไรไม่ได้นะ เป็นต้นตอ ก็อยากไม่ได้ เพราะกลัวจะเป็นต้นตอ นี่ก็แยกไม่ออกเหมือนกัน ก็ไม่เอาทั้งฉันทะทั้งต้นตอสิ นี่ไปอีกทางหนึ่ง ซึ่งตรงข้ามกับฝรั่ง

เอาละสิ คนเรานี้ ถ้าไม่มีความอยาก จะเป็นอยู่ได้อย่างไร จะทำอะไรให้เกิด ให้มี ให้เจริญ ให้พัฒนาได้อย่างไร อย่างนี้ก็แยแล้วสิ ทีนี้จะทำอย่างไรดี ? ก็อยู่กันไปพราวๆ มั่วๆ

ต่อมาก็มีคนหัวดี คือ คนไทยนี้เก่งนะ เรื่องเลื่องเรื่องลอบ อย่างที่ว่า คนไทยนี้นิยมศรีธรรมาช่วย ก็มีคนที่ว่า จะโดยรู้ตัวหรือไม่ก็ไม่ทราบ ได้หันไปใช้วิธีศรีธรรมาช่วย

ทำอย่างไรรู้ใหม่ ? ก็ปรากฏว่าไปๆ มาๆ ในเมืองไทยนี้ ได้มีการแยกเรื่องออกไปเป็นทางโลก - ทางธรรม โยมทั้งหลายคงได้ยินกันมาแล้ว

พอแยกอย่างนี้แล้ว ก็บอกว่า ความอยากนี้ เป็นตัณหา ทางธรรมก็ลดไปละไป พวกพระ พวกไปวัดต้องลดต้องละตัณหา ส่วนชาวบ้าน คนทั่วไปอยู่ทางโลก ไม่เกี่ยว ก็ว่ากันไปตามสบาย

IT เพื่อเสพ vs. IT เพื่อศึกษา - สร้างสรรค์

เวลานี้มีมือถือ มีสมาร์ตโฟนกันทั่ว

หลายคนใช้มันเพื่อเสพ เอาแต่เล่น หาความ สนุกสนานบันเทิง หยุดเสพ เลิกสนุก ก็นอน พุ้งนี่ๆ กี่วันๆ ก็ได้แต่เล่นสนุกอยู่อย่างนี้ ไม่ก้าว ไปไหน ให้เขาล้อได้ว่า ว่ายวนอยู่ในวิภวสงสาร

ถ้าใช้มันเพื่อศึกษา แล้วทำการสร้างสรรค์ ก็จะมีการพัฒนา ได้ก้าวหน้าไปทุกวัน

นี่ก็หมายความว่า เมื่อแยกทางโลก - ทาง ธรรมแล้ว คนไทยก็เลยบอกว่า พวกเราชาวบ้านนี้ อยู่ทางโลก ไม่ใช่ทางธรรม ที่ต้องลดต้องละ ตัณหา ไม่ต้องคิดอะไรหรอก พวกเราต้องมีความ อยากร มีตัณหาไปเถอะ ชาวบ้านก็ปล่อยตัณหา ว่ากันเต็มทีเลย แล้วในวัดเอง พระก็พรว่ำๆ มั่วๆ ไม่ชัดเจน แยกออกมาไม่ได้ว่าฉันทะเป็น อย่างไม่รู้ ก็ทำอะไรๆ กันไปเรื่อยๆ เฉื่อยๆ

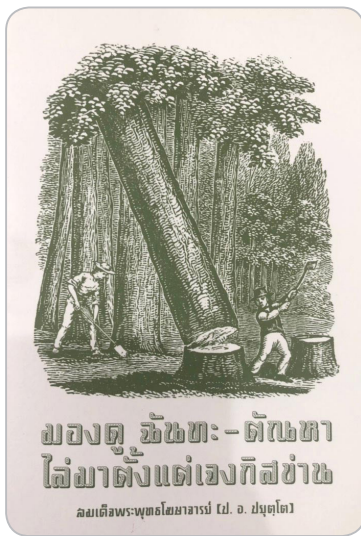
ไปๆ มาๆ ในเมืองไทยนี้ ฉันทะหายไป อย่าง น้อยก็เลือนราง คนไทยอยู่กับ ความอยากแบบเดียว ปล่อย ตัวให้แก่ตัณหา ด้านตัณหาว่า กันเต็มที ส่วนฉันทะจะมาเอง บ้าง ก็ได้แค่พรว่ำๆ มั่วๆ ไม่ ค่อยมีกำลัง หรือไม่ก็ก้าวๆ กิ่งๆ ครึ่งๆ กลางๆ ทั้งสองอยาก ส่วนฝรั่งนั้น เอาเต็มที่ ทั้ง ๒ อยากร ทั้งฉันทะ ทั้งตัณหา แล้วผลเป็นอย่างไร ก็ดูก็เห็น กันได้เอง

อย่างเวลานี้ โลกเข้ายุคไอทีมาซักจะนาน แล้ว ฝรั่งได้พัฒนาไอทีเจริญไปไกล มีมือถือ มีสมาร์ตโฟน (smartphone) แล้วตอนนี้คน ไทยก็มีปัญหาหนักกับสมาร์ตโฟน ฝรั่งและบาง ชาตินั้นเขาเป็นผู้ผลิต คนไทยเป็นผู้บริโภค หรือ เป็นนักบริโภค

ขอให้คิดดู ฝรั่งที่พัฒนาสมาร์ตโฟนขึ้นมา ได้นี้ ต้องเป็นคนที่มีฉันทะ เขานึกถึงจุดหมาย มองเห็นภาพมนุษย์หรือชาวโลกที่เป็นอยู่ ดำเนินชีวิตกันได้สะดวกสบายขึ้น เช่น ติดต่อ สื่อสารกันง่าย รับส่งข่าวสารข้อมูลได้พร้อม ฉับไว ช่วยให้แก้ปัญหาค และดำเนินกิจการทั้งหลาย เพื่อประโยชน์แก่ชีวิตและสังคมได้สมดังใจ เฉพาะอย่างยิ่งช่วยพัฒนาการศึกษา เกื้อหนุน กระตุ้นเร้าความคิดสร้างสรรค์ต่างๆ แต่มันก็ อาจถูกนำมาใช้สนองความต้องการของตัณหา ได้มากด้วย ตั้งแต่การเสพ บำรุงบำเรอ ไปจน ถึงหลอกลวง ทำร้ายกัน และทำการร้าย

ที่นี้ ฝรั่งก็มี ๒ พวก พวกหนักฉันทะ กับ พวกหนักตัณหา ถ้าใช้สนองตัณหา ก็เสพ ถ้าใช้ สอนองฉันทะ ก็ศึกษา จึงเป็นสมาร์ตโฟนเพื่อเสพ กับสมาร์ตโฟนเพื่อศึกษา เพื่อเสพ ก็เป็นแบบ ตัณหา เพื่อศึกษา ก็เป็นแบบ ฉันทะ ที่นี้ฝรั่งก็มี ๒ พวกอยู่ แล้ว แม้ว่าตอนนี้พวกฝรั่งจะ หลงมาทางบริโภคนิยม หันมา เป็นลูกน้องตัณหากันเยอะขึ้น แต่ฉันทะที่สืบต่อกันมานาน ก็ยังแรง

ที่นี้ ฝรั่งทำสมาร์ตโฟน ขึ้นมา เกาหลี จีน ก้าวตามและ แข่งกันผลิตออกมาเป็นการ ใหญ่ เมืองไทยนี้รับเข้ามาเต็มที่

ที่นี้เมืองไทยรับด้วยอะไรมา ถ้ารับด้วยตัณหา ก็ใช้เพื่อเสพ ถ้ารับด้วยฉันทะ ก็ใช้เพื่อศึกษา ต่อด้วยสร้างสรรค์ ก็มีเสียงบ่นกันนัก ว่า คนไทยเด็กไทยรับด้วยตัณหา เอามาใช้เพื่อเสพกัน แทบทั้งนั้น คนไทยต้องรีบเตือนกันว่า **ถ้ารับมีโอ** **ไอ** **ที่** **อย่าง** **นี้** **จะ** **ไป** **ไม่** **รอด** **ต้อง** **ให้** **คน** **ของ** **เรา** **โดย** **เฉพาะ** **เด็ก** **ๆ** **นี้** **เร่ง** **ฉันทะ** **ขึ้น** **มา** **ช้า** **ไม่** **ได้**

สมาร์ทโฟนต้องใช้เพื่อศึกษา ไม่อยู่แค่เสพ ต้องใช้เสพให้น้อยลง ใช้ศึกษาให้มากขึ้น ถ้าใช้เพื่อศึกษา ก็ต่อไปถึงสร้างสรรค์ แล้วก็หวังได้ ว่าเมืองไทยจะเจริญทันเขาได้ นำเขาก็ไหว แต่ ถ้าเอาแค่เพื่อเสพสนองตัณหาก็จบ ได้แค่เป็นเหยื่อเขาเท่านั้น

ที่ว่านี้เป็นตัวอย่างหนึ่ง เอามาเล่าให้ฟัง ถ้าเรามีความรู้เข้าใจเฉียบคม แยกฉันทะ - ตัณหา ได้ เราก็กล้าหน้าฝรั่งด้วย เพราะพวกฝรั่งแก แยกไม่ออก ได้แต่พูดรวมคลุมไปว่า ambition ว่า desire ว่ากันไปนิ้วเนีย ส่วนพวกไทยเรานี้มีหลักบอกไว้ แต่ไม่รู้เข้าใจ แล้วก็ไม่ได้ศึกษาได้แต่ เก๋ๆ กังๆ ไปไม่ถึงไหน เพราะฉะนั้นตัวมีอะไร ต้องศึกษาให้รู้ชัด 🙏

ที่มา : เกร็ดความรู้ธรรม ตอน ว่าด้วย “ฉันทะ” ครั้งที่ ๕ [ธรรมสภา ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) หลังป่าติโมกษ์ ค่ำวันที่ ๗ พ.ย. ๒๕๖๑] ณ อุโบสถวัดญาณเวศกวัน

พุทธธรรม ๑๘ ประการ

อฏฐารส พุทธธมมา นาม นตฺถิ ตถาคต- สส กายทฺทจฺจริตฺ, นตฺถิ วจฺีทฺทจฺจริตฺ, นตฺถิ มโน- ทฺทจฺจริตฺ, อตีเต พุทฺทสส อปฺปฏิหตถาณํ, อนาคเต, ปจฺจุปฺปนเน พุทฺทสส อปฺปฏิหต- ถาณํ, สพฺพํ กายกมฺมํ พุทฺทสส ภควโต ถาณานุปฺริวตฺติ, สพฺพํ วจฺีกมฺมํ, สพฺพํ มโน- กมฺมํ พุทฺทสส ภควโต ถาณานุปฺริวตฺติ, **นตฺถิ ฉนฺทสฺส หานิ**, นตฺถิ วิริยสฺส หานิ, นตฺถิ สติ- ยา หานิ, นตฺถิ ทวา, นตฺถิ รวา, นตฺถิ จลิตฺ, นตฺถิ สหสา, นตฺถิ อพฺยวโรหํ มโน, นตฺถิ อกุ- สลจิตฺตฺนตฺติฯ (ที.อ.๓/๑๘๘)

พระพุทธธรรม (ธรรม คือ คุณสมบัติของ พระพุทธเจ้า) ๑๘ ประการ ดังนี้

- ๑. ตถาคตไม่มีกายทุจริต
- ๒. ตถาคตไม่มีวจีทุจริต
- ๓. ตถาคตไม่มีมโนทุจริต

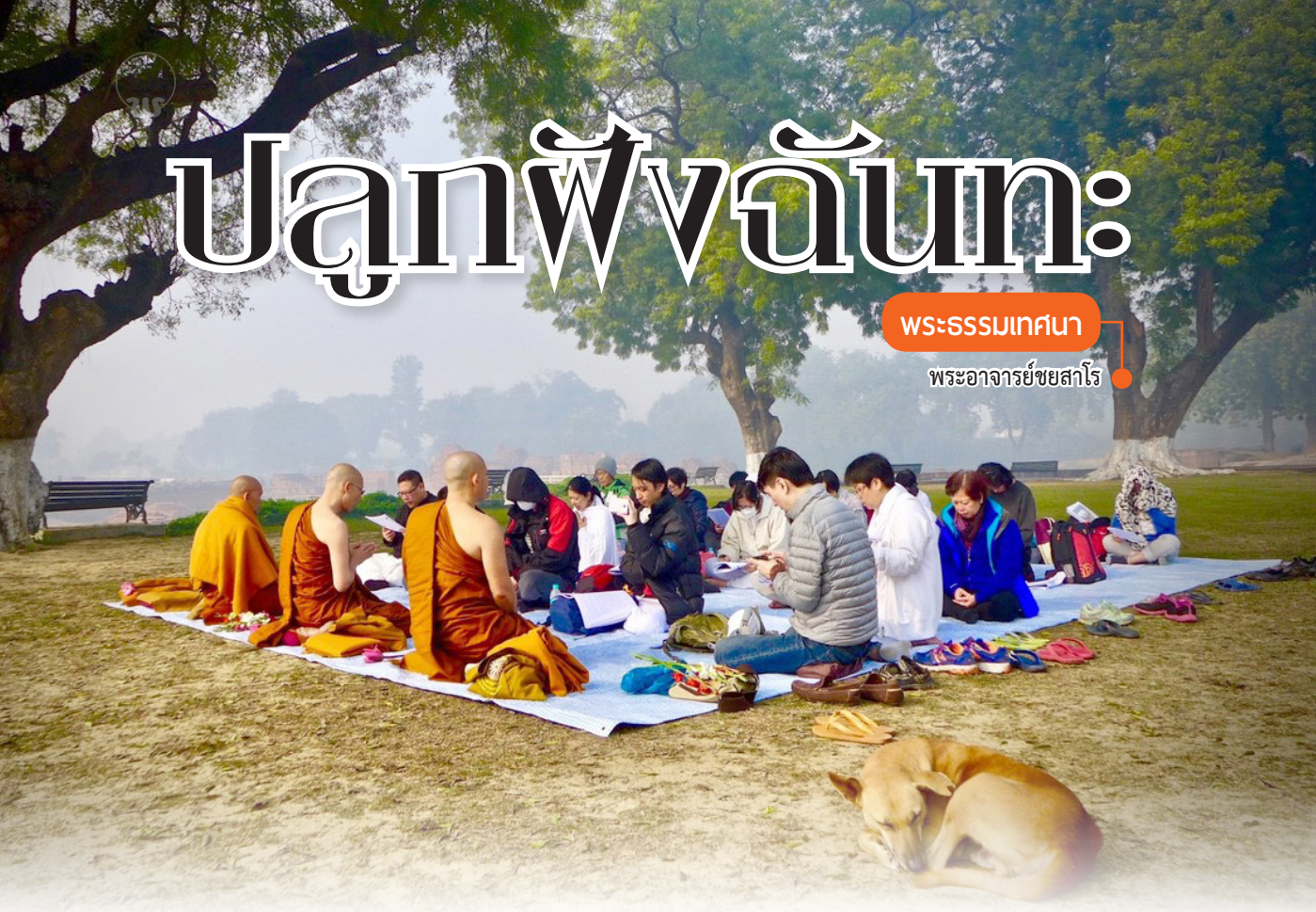
- ๔. พระพุทธญาณไม่มีอะไรติดขัดในอดีต
- ๕. พระพุทธญาณไม่มีอะไรติดขัดในอนาคต
- ๖. พระพุทธญาณไม่มีอะไรติดขัดในปัจจุบัน
- ๗. กายกรรมฯ ทั้งปวงของพระผู้มีพระภาคเจ้า คล้อยตามพระญาณ
- ๘. วจกรรมฯ คล้อยตามพระญาณ
- ๙. มโนกรรมฯ คล้อยตามพระญาณ
- ๑๐. **ไม่มีความเสื่อมฉันทะ**
- ๑๑. ไม่มีความเสื่อมวิริยะ
- ๑๒. ไม่มีความเสื่อมสติ
- ๑๓. ไม่มีการเล่น
- ๑๔. ไม่มีการพูดพลั้ง
- ๑๕. ไม่มีการทำพลาด
- ๑๖. ไม่มีความผลุนผลัน
- ๑๗. ไม่มีพระทัยที่ไม่ชวนชวาย
- ๑๘. ไม่มีอกุศลจิต

(ปาติภักคคอรธกถา)

ปลูกฝังจิตตะ

พระธรรมเทศนา

พระอาจารย์ชยสาโร

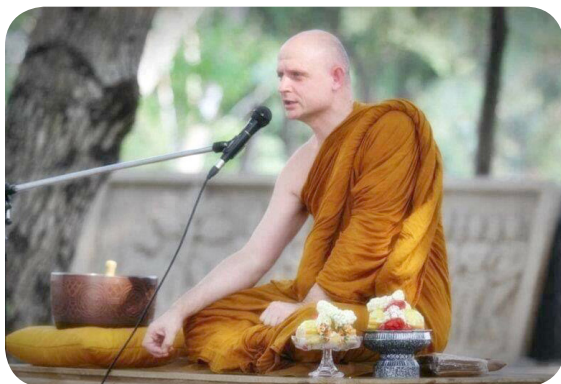

ในโลกตะวันตก มีการวิพากษ์วิจารณ์พระพุทธศาสนา ตลอดร้อยสองร้อยปีที่ผ่านมาว่าพระพุทธศาสนาสอนว่า คนทุกข์เพราะอยาก ทุกข์เพราะความต้องการ แต่สิ่งสูงสุดคือความไม่อยากอะไรเสียเลย ในความคิดเห็นของผู้วิพากษ์วิจารณ์นั้น ชีวิตที่ปราศจากความอยากนั้น จะเป็นชีวิตที่ไร้ค่า เป็นชีวิตที่ไม่มีชีวา จะจืดชืดอเนก ความอยากเป็นสิ่งที่นำไปสู่ความสร้างสรรค์ นำไปสู่ความขยัน นำไปสู่ความสุข ฉะนั้น พุทธ-

ศาสนาปฏิเสธโลก ปฏิเสธชีวิต ต้องการความว่างเปล่า อะไรทำนองนี้

ทั้งหมดนี้ก็เกิดจากความไม่เข้าใจ หรือไม่อยากจะเข้าใจ ไม่สนใจที่จะเข้าใจคำสอนในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในเรื่องของแรงบันดาลใจ ซึ่งในพุทธธรรมของเรา การแยกระหว่าง **ตัณหา** กับ **ฉันทะ** เป็นเรื่องที่สำคัญมากที่ทุกคนต้องเข้าใจที่จริงแล้ว อาจจะพูดอีกครั้งหนึ่งว่า แยกระหว่างตัณหากับธรรมฉันทะ หรือกุศลฉันทะ เพราะฉันทะเป็นค่ากลาง มีฉันทะในสิ่งที่ไม่ดีก็ได้

อย่างเช่น ในระหว่างการนั่งสมาธิภาวนา นិเวรณข้อ ๑ ที่จะเกิดขึ้นก็คือ กามฉันทะ มีฉันทะในกาม คือไม่ใช่ว่ากล่าวคำว่าฉันทะแล้วจะดีเสมอไป คำว่า ฉันทะ จะตรงกับศัพท์อังกฤษว่า Will อย่างไรก็ตาม ถ้าเราพิจารณาในข้อนี้แล้ว ก็จะเห็นว่ากามฉันทะ จัดอยู่ในกลุ่มของตัณหานั่นเอง แต่ตัณหา คือ ความอยาก ที่เกิด

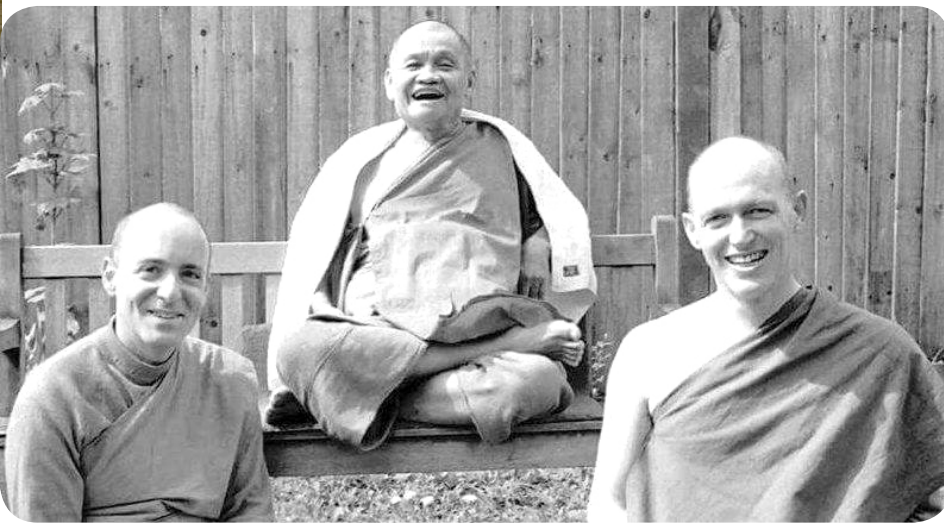

ขึ้นในจิตที่มีอวิชชา อวิชชาคือไม่มีวิชชา หรือว่ามี ความไม่รู้ความจริง ที่นี้เมื่อมีความไม่รู้อะไรจริง มันจะต้องมีความรู้ผุดเกิดขึ้นด้วย เพราะไม่มีสัมมาทิฏฐิ ก็ต้องมีมิจฉาทิฏฐิ ไม่มีวิชชาก็มีการขาดวิชชาหนึ่ง และสอง ต้องมีวิชชาผุดๆ ที่นี้เมื่อเราไม่เข้าใจความจริง ไม่เข้าใจชีวิตและโลกตามความเป็นจริงแล้ว ความอยากที่มีชื่อว่า ตัณหา ก็เกิดขึ้นพร้อมกันอัตโนมัติเลย ท่านไม่รู้ไม่เข้าใจ รู้ผิด เข้าใจผิด ในธรรมชาติของชีวิตของโลก มันจะมีความอยากได้เกิดขึ้น อยากได้รูป อยากได้เสียง อยากได้กลิ่น อยากได้รส อยากได้กาม เรียกว่า กามตัณหา

กลิ่น รส สัมผัส อะไรต่างๆ จะทำให้ความรู้สึกว่าพร่องหายไป เมื่อได้บริโภค เมื่อได้เสพ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส แล้ว ความรู้สึกที่ว่าพร่องไม่หาย ก็มักจะสรุปได้ว่า (หนึ่ง) ได้ไม่พอ ต้องได้มากกว่านี้อีก หรือสอง) ต้องละเอียดกว่านี้ ประณีตกว่านี้ ดีกว่านี้ ก็ยังจะต้องหากามด้วยความหวังว่า กามสุขจะดับทุกข์ในจิตใจเราได้

หรือไม่ก็จะเป็น ภาวตัณหา ภาวตัณหาคือ ความต้องการในสิ่งที่เป็นนามธรรม หรือถ้าต้องการรูปธรรม ก็เพื่อนามธรรม หมายความว่าต้องการเด่น ต้องการเป็นที่รู้จัก ต้องการมีชื่อเสียง ต้องการเป็นที่เคารพ ต้องการเป็น

ที่รัก เป็นต้น คือเป็นความอยากซึ่งพัวพันกับอัตตาตัวตนและศักดิ์ศรี เพราะอวิชชาปรากฏในรูปของความเชื่ออย่างมกมายในอัตตาตัวตน และเมื่อมีความเชื่อในอัตตาตัวตน ก็ต้องการการปรนนิบัติ ต้องการการดูแล ต้องการให้อัตตาตัวตนนั้นยิ่งใหญ่

กามฉันทะ กับ กามตัณหา จะเรียกว่ากลุ่มเดียวกัน แล้วทำไมมันจึงเกิดขึ้นในลักษณะนั้นก็เพราะว่าจิตที่ไม่มีวิชชา ย่อมรู้สึกพร่องอยู่เป็นนิตย เป็นอาการของอวิชชา ความรู้สึกที่ว่าพร่อง เมื่อมีความรู้สึกที่ว่าพร่อง มันก็อยากหาอะไรสักอย่าง เพื่อทำลายความรู้สึกที่ว่าพร่อง และปุถุชน ผู้ไม่รู้ไม่เห็นตามความเป็นจริง จะเข้าใจว่าการเห็นรูปร่างนั้นแหละ จะทำให้ความรู้สึกที่ว่าพร่องหายไป การได้ยินเสียง การได้กลิ่น การได้รส การได้สัมผัส มีความหวังว่ารูป เสียง

มันคง เรียกว่าเป็นภาวตัณหา ส่วนวิภวตัณหา คือไม่อยากให้ต้องพบ ไม่อยากต้องสัมผัส ไม่อยากต้องรับรู้ต่อสิ่งที่ไม่ชอบ อยากให้มันหายไปจากจิตใจเรา ต้องการทำลายมัน ดังนั้นความอยากที่ทำให้จิตใจเศร้าหมอง เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ทั้งหมดนี้เรียกว่า ตัณหา

ตัณหาเกิดเพราะไม่รู้ไม่เห็นตามความเป็นจริง ตัณหา มี ๓ ประเภท คือ กามตัณหา อยากในกาม กามในที่นี้ หมายถึง รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส หรือเป็นภาวตัณหา อยากมี อยากเป็น

อยากเป็นผู้มีชื่อเสียง อยากเป็นที่เคารพ
นับถือ จะเป็นความอยากที่เกี่ยวกับภาพพจน์
เกี่ยวกับบทบาท เกี่ยวกับความเป็นอยู่ในโลก
เกี่ยวกับว่าคนอื่นเขามองเราอย่างไร มีความ
เป็นห่วงเรื่องภาพลักษณ์ ภาพพจน์ ในเรื่อง
ความต้องการให้คนมองเราอย่างใดอย่างหนึ่ง
จะเป็นพวกภวตัณหา แต่ถ้าเป็นลักษณะว่าไม่
อยากจะต้องทนกับสิ่งนี้ ไม่อยากจะต้องรับรู้
ต่อสิ่งนี้ อยากให้มันหายไป อยากให้มันหมดไป
จะเป็นวิภวตัณหา ถ้าความอยากอยู่ใน ๓ ข้อ
นี้เรียกว่าเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เป็นสมุทัย เป็น
สิ่งที่เราต้องปล่อยวาง

ฉันทะที่แยกออกไปนั้น โดยเฉพาะกุศล-
ฉันทะ กับ ธรรมฉันทะ จะสังเกตได้ว่าไม่เกิดจาก
อวิชชา ตรงกันข้าม จะเกิดจากวิชชา เกิดจาก
สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ ความเข้าใจเบื้องต้น
ในเรื่องบาปบุญคุณโทษ ความเจริญ ความเสื่อม
ในเรื่องกฎแห่งกรรม

ฉะนั้น ถ้าเราต้องการในกุศล เราสังเกตดู
ว่ามันเป็นสิ่งที่ทำให้จิตใจของเราผ่องใส ทำให้
จิตใจของเราเบิกบาน ไม่ทำให้เศร้าหมอง ตรง
นี้เราพิสูจน์ได้ เช่นสมมติว่า เราต้องการเป็น
ครูที่ดีที่สุดที่เราเป็นได้ และต้องการพัฒนา

ความเป็นครูของเราให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป อันนี้เรา
จะเรียกว่าเป็นกุศลฉันทะ แต่ถ้าความต้องการ
และความปรารถนาที่จะเป็นครูที่ดีที่สุดที่เรา
เป็นได้ ไม่ปรับตามการควบคุมดูแลจากตัวสติ
มันจะเสื่อมเป็นตัณหาได้ อย่างเช่น ต้องการเป็น
ครูที่ดียิ่งๆ ขึ้นไป เพราะต้องการคำสรรเสริญ
หรือต้องการสิ่งตอบแทนอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่
ว่าจะเป็นในเรื่องของวัตถุ ฐุปรรณ หรือจะเป็น
นามธรรม อันนั้นเรียกว่าตัณหาแทรกแซงเข้ามา
ทำให้กุศลฉันทะเสื่อมไป ดังนั้น เราต้องมีสติ
ให้มาก ถึงจะแยกแยะออกมาได้

แล้วการที่เราจะปลุกฝังฉันทะในตัวเรา
และจะสามารถปลุกฝังฉันทะในจิตใจของ
นักเรียนนั้น เราต้องมีปัญญารู้เท่าทัน มีปัญญา
สามารถแยกแยะระหว่างตัณหากับฉันทะได้
อย่างเราสอนเด็ก โดยล่อด้วยรางวัล บางที่เรา
อาจจะยอมรับว่าเด็กระดับนี้ ถ้าไม่มีรางวัลอะไร
สักอย่างให้ เขาจะไม่สนใจ อาจจะเป็นอย่างนั้น
บ้างก็ได้ แต่ว่าเราต้องยอมรับว่าเรากำลังใช้
ตัณหาของเด็ก เป็นเครื่องขับเคลื่อนความเพียร
ซึ่งในระยะยาวจะมีโทษมากกว่าคุณ เหมือนกับ
เรามีโรคบางอย่าง แล้วกินยาแก้อาการของโรค
แต่ไม่แก้ที่ต้นเหตุ การล่อด้วยรางวัล อาจทำให้

ใครขยันในระยะเวลานั้นๆ
แต่จะทำให้คนนั้นขยัน
เป็นนิสัย โดยไม่มีคนบังคับ
ให้ขยันก็คงเป็นไปได้

ดังนั้น ความทำทนาย
ของเรา ก็คือ ในเมื่อจิตใจ
ของปุถุชน มีทั้งตัณหา
มีทั้งฉันทะอยู่ในใจเรา
ทุกคน ทำอย่างไรจึงจะทำ
ส่วนที่เป็นตัณหาให้น้อย

วิริยะ ความเพียร แบ่ง
ออกเป็น ๔ ข้อ ๑. เพียรใน
การป้องกันกิเลส ที่ยังไม่
เกิดขึ้นไม่ให้เกิดขึ้นได้
๒. เพียรระงับกิเลสที่เกิด
ขึ้นแล้ว ๓. เพียรปลุกฝัง
คุณธรรมที่ยังไม่มีให้มีขึ้น
ได้ และ ๔. เพียรดูแลรักษา

ลงๆ น้อยที่สุดเท่าที่จะน้อยได้ แล้วให้แรง
บันดาลใจของเราเป็นฉันทะมากขึ้นเท่าที่จะ
เป็นได้ เราจะทำอะไร เราจึงจะได้ความรู้ใน
เรื่องตัณหา เรื่องฉันทะ เรื่องการปลุกฝังฉันทะ
เรื่องการปกป้องฉันทะ ไม่ให้ตัณหาครอบงำ ทำ
อย่างไร เราจะนำไปใช้ ในการปลุกฝังฉันทะ
ในจิตใจของนักเรียน

ทราบว่าเป็นวันนี้คุณครูก็ได้คุยกันในเรื่อง
ฉันทะบ้างพอสมควร ทุกคนคงจำได้ว่าฉันทะ
เป็นข้อแรกในอิทธิบาท อิทธิบาทคือทางไปสู่
ความสำเร็จ เงื่อนไขสำคัญของกระบวนการที่
จะนำไปสู่ความสำเร็จ ไม่ว่าจะทางโลกหรือทาง
ธรรมก็คือฉันทะ ถ้าขาดฉันทะแล้ว ก็ขาดหัว
กระบวนการ ขาดเงื่อนไขสำคัญ ข้ออื่นๆ ก็คง
ไม่เกิดขึ้น หรือถ้าเกิดขึ้นก็ไม่สมบูรณ์

เรามีโอกาสได้เห็นชัดในเรื่องนี้ คือในการ
นั่งสมาธิและการเดินจงกรมแต่ละครั้ง เราต้อง
เริ่มต้นด้วยฉันทะ นั่งหลับตา ตั้งตัวตรง หาก
ขาดฉันทะ ยากที่จะได้ผล พอเดินจงกรมก็เช่น
เดียวกัน ก็จะได้แต่อกัปกิริยาภายนอก แต่
จิตใจที่ขาดฉันทะ ก็คงไม่ดำเนินไปในทางที่จะ
นำไปสู่สมาธิและปัญญาได้ **เครื่องชีวิตฉันทะ**
ว่าเกิดขึ้นแล้วหรือยัง ก็คือวิริยะนั่นเอง ใน
กระบวนการ ฉันทะนำไปสู่วิริยะ ดังนั้นถ้าไม่มี
วิริยะ ไม่มีความเพียร แสดงว่าฉันทะยังไม่มี

คุณงามความดีที่เกิดขึ้นแล้วให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป
ถ้าเรายังสับสนเรื่องนี้หรือไม่แน่ใจว่าฉันทะคือ
อะไร ฉันทะเกิดขึ้นแล้วหรือยัง ก็ดูที่ความเพียร

ผู้ที่ไม่รู้จักแยกแยะระหว่างตัณหากับฉันทะ
แล้วคิดว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อาจจะทำให้
ว่าการกระตุ้นด้วยความอยากได้ด้วยความกลัว
จะนำไปสู่ความเพียรได้ดี นี่คือความคิดที่ไม่มี
ในพระพุทธศาสนา แต่คนไทยจำนวนมากได้
ซึมซับมา ไม่ทราบว่า เป็นสัญญาตณญาณ หรือว่า
ซึมซับมาจากตะวันตกโดยไม่รู้ตัว อย่างไรก็ตาม
ถ้าเราช่วยให้ใครกลัวว่า ถ้าไม่ทำอย่างนี้ จะเป็น
ทุกข์มาก หรือจะตกนรก หรือว่าล่อด้วยรางวัล
ว่าถ้าทำอย่างนี้แล้ว จะได้อย่างนั้นอย่างนี้ หรือ
ว่าตายแล้วจะขึ้นสวรรค์ อันนี้จะเห็นบ่อยใช้ใหม่
คือการเอาสวรรค์นรกเป็นเครื่องกระตุ้นให้คน
ขยันทำความดี เข้าใจว่าความอยากขึ้นสวรรค์
และความกลัวตกนรก จะทำให้คนขยัน

แต่มันก็ไม่เสมอไป ใช้ใหม่ เพราะคนเรา
นั้นมองไม่เห็นสวรรค์ มองไม่เห็นนรก มันก็ยัง
เป็นแค่ความคิดอยู่ในสมอง แล้วบางทีเราก็ลืม
การที่เราเคยชินกับการผินใจ หรือทำบางสิ่ง
บางอย่างเพราะอยากได้รางวัล หรือเพราะเรา
กลัวโทษ จะทำให้ความเพียรผูกพันกับรางวัล
กับโทษมากเกินไป จนกระทั่งหากไม่มีรางวัล
รอคอย เราก็ไม่ยอมทำ หรือกรณีที่ยากทำ

ความชั่ว อยากรทำอะไรไม่ดี แต่มั่นใจว่าไม่มีใครจับเราได้อะไรก็ได้ หรือเชื่อว่าไม่มีใครจับเราได้อันนี้ก็อยากทำอยู่ ไม่มีสัมมาทิฐิ ไม่มีหิริ (ความละอายต่อบาป) โอตตัมปะ (ความเกรงกลัวต่อบาป) เป็นที่พึ่ง และคิดว่าความไม่ดีทั้งหลายที่ไม่ดีเพราะอะไร ชั่วเพราะอะไร ชั่วเพราะถ้าทำแล้วจะต้องรับโทษ ฉะนั้น ถ้าเราเห็นช่องเห็นโอกาสที่จะทำความชั่วโดยที่ไม่ต้องรับผิดชอบ ก็อยากทำ และมักจะทำเลย

ดังนั้น เราต้องดูใจตัวเองระหว่างค้นหากับฉันทะ เราจึงจะฉลาดในเรื่องค้นหา ฉลาดในเรื่องฉันทะ ให้เราสังเกตตัวเองในเวลาที่เราทำอะไรอย่างมีกำลังใจ และในเวลาที่ไม่มีความตั้งใจ แล้วก็ดูว่าที่มีกำลังใจนี้ เป็นเพราะค้นหา หรือฉันทะ ที่เราขาดกำลังใจ เป็นเพราะขาดอะไร เพราะขาดฉันทะหรือเปล่า ดังนั้น เรื่องนี้มันไม่ใช่แค่ปรัชญาหรือทฤษฎี เป็นเรื่องจิตใจของเราแท้ๆ ว่าในแต่ละเรื่อง ที่เราเห็นว่าจะสมควรจะทำ เราดูชีวิตตัวเอง เรากล้าบอกได้ไหมว่าสิ่งไหนสมควรจะทำ ที่ข้าพเจ้าเชื่อว่าดีว่าควรทำ ข้าพเจ้าทำอยู่ทุกครั้ง และสิ่งที่ไม่ดีไม่งาม ที่รู้ว่าไม่ควรทำ ข้าพเจ้าไม่เคยทำ

คงไม่มีใครกล้าที่จะพูดถึงขั้นนั้น เพราะเราทุกคนก็ต้องยอมรับว่า บางสิ่งบางอย่างที่เชื่อว่าไม่ดี แต่บางทีอดทำไม่ได้ บางสิ่งบางอย่างรู้ว่าดี แต่ทำไม่ได้สักที เป็นเพราะอะไร ก็เป็นเพราะตัณหานะสิ เพราะตัณหาเกิดขึ้น แล้วฉันทะก็ดับไป เราต้องพยายามปลุกฝังฉันทะ เพื่อจะได้ไม่ประมาท สิ่งที่เราควรทำ เราจะได้ทำอย่างอดทน อย่างใจเย็น จิตใจเข้มแข็ง สิ่งที่ไม่ควรทำ เราจะไม่ทำ

อยากให้เราสังเกต จากตัวเราเองและนักเรียนด้วยว่า เราพูดอย่างไร ให้เหตุผล

อย่างไร แล้วเด็กๆ จึงขยันแบบมีกำลังใจ และเป็นกำลังใจแบบไหน ในโอกาสปกติ เวลาตัวเราเองขาดกำลังใจ เราให้กำลังใจตัวเองอย่างไร หรือว่าเวลาเด็กนักเรียนขาดกำลังใจ เราให้กำลังใจเด็กๆ อย่างไร

เรื่องนี้สำคัญมาก ในเมื่อฉันทะเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการนำไปสู่ความสำเร็จ ไม่ว่าจะทางโลกทางธรรม การรู้เท่าทันฉันทะ การรู้จักป้องกันฉันทะ ไม่ให้ตัณหาเกิดขึ้นได้ และการรู้แนวทางการคิด การพิจารณา ที่ทำให้ตัวเองมีความเพียร ทำให้เด็กมีความเพียร นี่สำคัญมาก เราจะเห็นง่ายๆ ว่าผู้ที่เข้าใจความสำคัญ ความจำเป็น คุณค่าของสิ่งที่กำลังทำอยู่ ผู้นั้นมักจะมีฉันทะในสิ่งนั้น และฉันทะนั้น ย่อมนำไปสู่ความเพียร

การที่ให้เหตุผลว่า อะไรจะมีคุณค่าอย่างไร มีประโยชน์อย่างไร ลองสังเกตดู ถ้าผลดียังเป็นนามธรรมมาก อยู่ในอนาคตห่างไกล ฉันทะอาจจะไม่เกิดขึ้น นอกจากการให้เห็นภาพรวมว่าการกระทำนั้นจะมีผลในระยะยาวอย่างไร แล้วยังต้องสามารถให้เห็นผลในปัจจุบันบ้างด้วย คือในระยะเวลานั้น และเราต้องพิจารณาดูระหว่างรูปธรรม กับ นามธรรม เพราะหาก

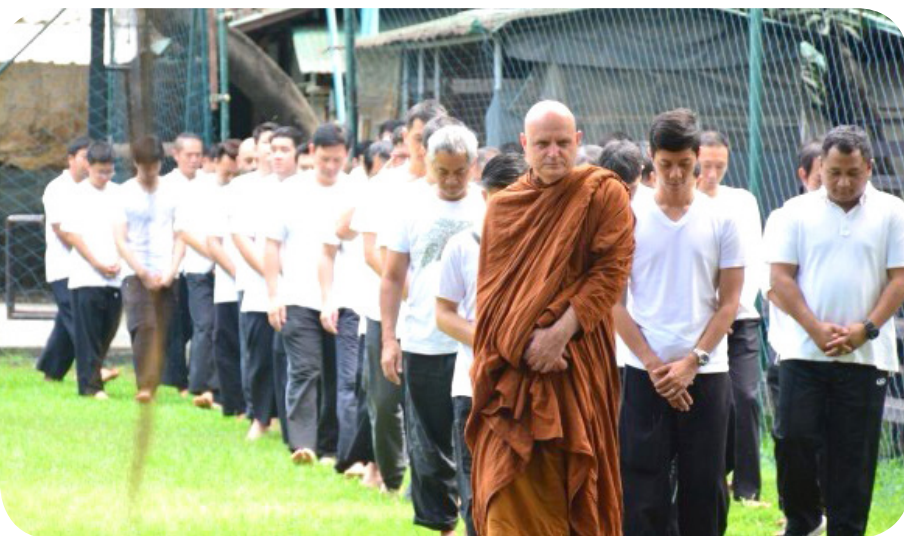
พูดอะไรเป็นนามธรรมมาก เด็กเล็กมาก เขาไม่เข้าใจ ก็ต้องมีอะไรที่เป็นรูปธรรมบ้าง ฉะนั้นในการที่เด็กมีโครงการต่างๆ ที่เขาทำเอง ช่วยกันคิดช่วยกันทำ ซึ่งมีผลออกมาเป็นรูปธรรมภายในเวลาไม่นาน อันนั้นจะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดฉันทะ เพราะฉันทะในสิ่งที่จะมีผล ๕ ปี ๑๐ ปีข้างหน้า มันก็อาจจะไม่ค่อยมีผลต่อชีวิตในปัจจุบัน แต่ควรจะมีไว้ให้เข้าใจ และเราจะต้องมีสิ่งที่พิสูจน์ว่าใช่ หรือว่าเป็นที่พอใจ เป็นระยะๆ

แต่สิ่งที่ต้องเน้นมาก ก็คือ คุณครูต้องมีสติมาก ต้องฝึกสติ โดยเฉพาะในกรณีของเด็กแต่ละคนกำลังจะเข้าใจในบางสิ่งบางอย่าง คือ สู้ๆ อดทนๆ อดทนๆ จนกระทั่งเกิดความรู้ความเข้าใจ หรือเกิดความก้าวหน้า และคุณครูก็จะอยู่ตรงนั้น เพื่อจะชี้ให้เด็กเห็นว่า นี่แหละคือความสุข ในการที่เราชนะใจตัวเอง การที่เราอดทน เราขยัน จนกระทั่งเราได้เห็น เราได้เข้าใจ แล้วเกิดความสามารถในสิ่งที่แต่ก่อนไม่รู้ ไม่เห็น ไม่เข้าใจ ทำไม่เป็น ทำไม่ได้ ถ้าเด็กแต่ละคน รวมทั้งคุณครูด้วย ได้เห็นความรู้สึกที่ดี ที่เกิดขึ้น ในการผ่านพ้นอุปสรรค การสู้จนชนะใจตัวเอง

ต้องชนะปัญหา และความสุขที่เกิดขึ้นจากความรู้ความเข้าใจ ไม่ว่าในวิชาไหนก็ตาม ในวิชาการในการที่จับหลักได้ เข้าใจได้ ทำได้แล้ว หรือทำได้ดีกว่าเมื่อแต่ก่อน ดีขึ้น ก้าวหน้า คือเราก็ต้องอยู่ตรงนั้น ช่วยให้เกิดสติ สำนึก เกิดสติรู้ตัวว่า ใช้นะ...มันก็ดีเหมือนกัน ความภูมิใจเมื่อเราช่วยๆ กันทำงาน แม้จะมีปัญหามีอุปสรรคมากมาย แต่เราไม่ท้อแท้ เราใจเย็น เราอดทน ใ้สติ ใ้ปัญญา จนทำได้ โอ้โห..นี่คือความสุขที่มีค่ามาก

ถ้าเราสามารถชี้ให้เด็กเห็นในเรื่องนี้ได้ จนกระทั่งเขาประทับใจ แล้วเป็นความทรงจำต่อไป เมื่อเขาสู้สิ่งที่ยาก เขาจะไม่เบื่อ เขาจะไม่ท้อแท้ เพราะเขาจำได้ว่า เขาเคยต้องสู้แบบนี้มาก่อน แล้วสุดท้ายเขาก็ได้เหมือนกัน ได้แล้วมีความสุขจัง นี่จะเป็นความทรงจำในจิตใจของเขา ในจิตใจของเรา ที่มีประโยชน์อย่างยิ่ง ดังนั้นเราทุกคนเป็นนักศึกษาชีวิต ทุกอย่างเราถือว่าเป็นการศึกษาทั้งนั้น ในการเป็นลูก เราทุกคนก็ต้องเป็นลูกด้วย เราจะเป็นพี่ เป็นน้อง เป็นเพื่อน เป็นพ่อ เป็นแม่ เรามีบทบาทเยอะเลย ที่สำคัญคือเราเป็นครู แล้วทุกอย่างจะต้องทำให้ดี เรากำลังศึกษา เราไม่ประมาท เรารู้ว่า ในแต่ละบทบาทนั้นก็ยังมีข้อบกพร่องอยู่บ้าง

ถ้าเราคิดผิด อโยนิโสมนสิการ อาจจะทำให้เกิดความรู้สึกว่าเราแย่ เราเป็นลูกที่ไม่ค่อยดี เป็นสามีเป็นภรรยาที่ไม่สู้จะดี เป็นครูที่ไม่ดี คือจิตหมกมุ่นอยู่กับข้อบกพร่อง ถือว่า นั่นคือเรา แต่ด้วย

สัมมาทิฐิในทางพุทธศาสนา เราถือว่าเราเป็นผู้ที่กำลังศึกษา เรายังศึกษาไม่จบหรืออก ในการเป็นลูกที่ดี เป็นพ่อเป็นแม่ เป็นพี่เป็นน้อง เป็นครูเป็นศิษย์ เรากำลังศึกษาอยู่ เรากำลังเรียนรู้อยู่ ถ้าคิดได้อย่างนี้ สนุก ทำให้เรามีโอกาสพัฒนาชีวิตของเราดีขึ้น เราได้เรียนรู้ในเรื่อง

หน้าที่ต่างๆ บทบาทต่างๆ เรียนรู้ไปเรื่อยๆ ดังนั้น เราทุกคนเป็นครู ทุกคนคงเคยสังเกตว่า ผู้ที่มีฉันทะ มีความรักในวิชาการที่สอน จะเป็นสิ่งที่เด็กจะสัมผัสได้และประทับใจ มากกว่าคำพูดของเราด้วยซ้ำไป

เอาตามคิดว่า เราทุกคนเคยเจอครูที่รักวิชาของตน แล้วรักมากเสียจนเห็นว่า มีความสุขในการสอน ในการถ่ายทอด ในการแบ่งปันความรู้ให้กับคนอื่น ทำให้เราอยากเรียน ทำให้เรามีฉันทะ เพราะเราเห็นฉันทะของครู ผู้ที่เดินก้าวหน้ากว่าเราเยอะ ผู้ที่มีประสบการณ์กว่าเราเยอะก็ยังมีมีความสุข หรือว่ายิ่งดู ยิ่งเข้าใจ ยิ่งศึกษา ยิ่งทำ ยิ่งมีความสุข เราก็อยากทำบ้าง แล้วก็ทำให้เรามีความเชื่อมั่นว่า จะไม่เป็นการเสียเวลาเปล่าๆ เพราะมีคุณครูเป็นตัวพิสูจน์

เป็นตัวอย่าง ฉะนั้น การปลูกฝังฉันทะในตัวเรา ปลูกฝังในการศึกษา ในการพัฒนาตัวเอง ให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป ถ้าเราคิดว่าความรู้ของเรา แค่นี้ก็พอแล้ว อันนี้เรียกว่าเราประมาท พอเรารู้สึกสันโดษในคุณงามความดีแล้ว นั่นก็เป็นจุดเสื่อมไม่ใช่สิ่งที่ดีเลย ฉะนั้น เราเองก็ต้องมีความสุขในการเพิ่ม

พูนความรู้ หากเกิดปัญหาในระหว่างการสอนก็ให้ถือว่า เออ...ดี เราก็ได้เห็นข้อบกพร่องของตัวเอง เราจะได้มีโอกาสที่จะพัฒนาในจุดนี้ได้มากขึ้น แทนที่จะรู้สึกท้อใจหรือรู้สึกท้อใจที่เราทำอะไรที่ต้องศึกษา ที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขที่จะต้องชนะ อันนี้ทำให้ชีวิตของเรามีรสชาติ

ในเมื่อจิตใจของเราเป็นอย่างนี้ ลูกศิษย์เขาก็เห็น เขาก็ประทับใจ เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้น้อยมีกำลังใจ แต่ถ้าผู้น้อยหรือว่าเด็กนักเรียนกำลังสนใจ กำลังมีฉันทะ ไปเห็นผู้ใหญ่สักแต่ว่าสอนพอเป็นพิธี พอเป็นหน้าที่ แต่ดูไม่ค่อยมีความกระตือรือร้น ไม่มีความคิดที่จะพัฒนาตัวเอง เด็กก็สัมผัสได้เหมือนกัน เด็กก็ซึมซับเหมือนกัน และมีผลต่อจิตใจของเขาเหมือนกัน เพราะการสื่อสารไม่ได้อยู่ที่คำพูดอย่างเดียว อยู่ที่ตัวเรา บางคนวิจารณ์ตัวเองว่าพูดไม่เก่ง คำพูด ก็เป็นส่วนหนึ่ง ที่เราค่อยๆ พัฒนาไปได้ แต่เรื่องความรัก ความซื่อสัตย์ ความจริงใจ ความมุ่งมั่น ความเมตตา และความอดทน ของตัวเรา เหล่านี้คือสิ่งที่เรากำลังสอนเด็กนักเรียนตลอดเวลา เป็นคุณธรรมที่อยู่ในใจเรา

ที่มา : พระธรรมเทศนาในการอบรมปฏิบัติธรรมครู
ที่บ้านบุญ ปากช่อง นครราชสีมา ๙ ตุลาคม ๒๕๖๐

ชวนอ่าน

ธีรปัญญา โสภณ

ตาลปฏ

หยุดค้นหาด้วยฉันทะ

เมื่อพูดถึงค้นหา กับ ฉันทะ ชาวพุทธเรา จำนวนไม่น้อยเลยที่แยกไม่ออกระหว่างสอง อย่างนี้ โดยมากมักแปลค้นหาว่าความอยาก หรือความปรารถนา โดยไม่ได้แยกว่าความอยากหรือความปรารถนานั้น มีทั้งส่วนที่เป็นอกุศล กุศล และกิริยา เลยพากันเข้าใจกันว่า ผู้ปฏิบัติหรือผู้ที่บรรลุนิพพานแล้วนั้น ต้องไม่มีความอยากหรือความปรารถนาใดๆ กลายเป็นเหมือนกับก้อนหินที่ไม่ยินดียินร้าย หมดสิ้นแล้วซึ่งความอยากทั้งปวง แท้ที่จริงแล้ว ความอยากที่ประกอบกับบอวิชานั้น ท่านเรียกว่า ค้นหา เป็นอกุศล ต้องละ

แต่ความอยากที่ประกอบกับวิชานั้น เป็น กุศล หรือกิริยา (ในกรณีของพระอรหันต์) ท่าน เรียกได้อีกอย่างว่า ธรรมฉันทะ เป็นสิ่งที่ต้อง

เจริญ ผู้ปฏิบัติธรรมหรือพระอรหันต์ จึงไม่ใช่ผู้ ที่นิ่งเฉย ปล่อยปละละเลย ไม่เอาธุระ แต่เป็น ผู้ที่มีฉันทะในการทำกุศลอย่างยิ่ง พุดง่ายๆ ว่า มีความรักในงานที่เป็นกุศลอย่างต่อเนื่อง ไม่ ทอดธุระ ถ้าศึกษาในพระไตรปิฎกแล้ว จะพบ ตัวอย่างมีให้เห็นมากมาย แม้แต่พระพุทธองค์ เอง ที่ทรงทำประโยชน์ส่วนพระองค์เสร็จสิ้น แล้ว ก็ยังทรงบำเพ็ญพุทธกิจจนุเคราะห์ชาว โลกอย่างไม่ย่อท้อ ด้วยฉันทิทธิบาทตลอด พระชนม์ชีพของพระองค์ ส่วนประวัติของพระ สาวกทั้งหลาย ก็ได้ดำเนินรอยตามพระพุทธองค์ เช่นเดียวกัน ในจำนวนพระสาวกเหล่านั้น ท่าน ที่เปลี่ยนเส้นทางชีวิต จากค้นหาเป็นฉันทะ แบบกลับหลังหัน ๑๘๐ องศา ก็คงจะไม่มีใคร เกินพระตาลปฏเถระ ที่จะเล่าให้ฟังนี้

ประวัติของตาลปฏู (หรือตาลปฏูะ) นั้น นับว่าน่าสนใจมาก ท่านเกิดในครอบครัวของ นักพ้องในสมัยพุทธกาล ถ้าเป็นภาษาสมัยนี้ ก็ต้องเรียกว่า ครอบครัวดารา ตัวท่านเอง พอเติบโตขึ้นก็ได้เป็นดาราดัง จะปรับเรียกใน ภาษาเราให้ง่ายขึ้นว่า “ดาราบุตร” ให้คล้องกับ ตาลปฏู ก็คงพอได้ แต่ ปฏู ในภาษาบาลี แปลว่า ฉลาด ดังนั้น ถ้าแปลว่า “ดาราที่ฉลาด” อาจจะ ดีกว่า ท่านพร้อมคณะทีมงานนักแสดง ๕๐๐ คน (บ้านเราคงต้องเรียกว่าหางเครื่อง) ได้ท่องเที่ยว แสดงศิลปะของตนไปในนครต่างๆ จนกระทั่ง วันหนึ่ง ได้มาพบกับพระพุทธเจ้าในกรุงราชคฤห์ ตาลปฏูคงจะเคยได้ยินกิตติศัพท์ของพระผู้มี พระภาคมาก่อนแล้ว เมื่อเสร็จจากการแสดง ซึ่งประสบความสำเร็จ ได้รับทั้งชื่อเสียงและ

เงินทองมากมายแล้ว ก็เข้าไปกราบทูลสนทนา กับพระผู้มีพระภาค เริ่มต้น ก็ทูลถามคำถาม ที่ตนค้างคาใจมานานแล้วว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับ ฟังคำของพวกนักพ้อง ผู้เป็นอาจารย์และอาจารย์ ของอาจารย์แต่เก่าก่อน กล่าวกันว่า ‘นักพ้อง คนใด ทำชนให้รำเรงยินดี ด้วยการกล่าวคำ จริงบ้าง ไม่จริงบ้าง ท่ามกลางมหรสพ เวที โรงละคร นักพ้องคนนั้น เบื้องหน้าแต่ตายเพราะ ภัยแตก ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทพ ทั้งหลายผู้รำเรง’ ในเรื่องนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสไว้ว่าอย่างไร?” ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาค เจ้าตรัสห้ามท่านถึง ๓ ครั้งว่า “อย่าถามเรื่อง นั้นกับเราเลย”

พอถูกถามครั้งที่ ๔ พระองค์จึงตรัสว่า “ท่านหัวหน้า พวกสัตว์เหล่านี้ แม้ตามปกติ ก็ถูกเครื่องผูกคือราคะผูกพันไว้แล้ว ถูกเครื่อง ผูกคือโทสะผูกพันไว้แล้ว และถูกเครื่องผูก คือโมหะผูกพันไว้แล้ว เมื่อเธอนำหมู่มสัตว์เข้าไป พัวพันในธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ความขัดเคือง และความลุ่มหลง ก็ทำให้ความ ประมาทของพวกสัตว์เหล่านั้น มียิ่งขึ้นไปอีก เบื้องหน้าแต่ตายเพราะภัยแตก ย่อมเกิด ในนรก แต่ถ้าวาทิฏฐิ ความเห็นอย่างนี้ของใคร มีอยู่ว่า ‘นักพ้องคนใด ทำชนให้รำเรงยินดี ด้วยการกล่าวคำจริงบ้างไม่จริงบ้าง ท่ามกลาง มหรสพเวทีโรงละคร นักพ้องคนนั้นเบื้องหน้า แต่ตายเพราะภัยแตก ย่อมเข้าถึงความเป็น สหายแห่งเทพทั้งหลายผู้รำเรง’ เพราะเหตุนี้ นิมิจชาติทิฏฐินั้นย่อมเชื่อว่ามีแก่เขา ก็คิดอย่างใด อย่างหนึ่ง ในบรรดาคติ ๒ อย่าง อันบุคคลผู้มี นิมิจชาติทิฏฐิพึงหวังได้ คือ นรกหรือกำเนิดสัตว์ ดิรัจฉาน”

ตาลปฏูได้ฟังพระดำรัสนั้นแล้วก็ร้องให้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า “ท่านหัวหน้า เราห้ามเธอแล้วมิใช่หรือว่า ‘อย่าถามซึ่งเรื่อง นั้นกับเราเลย’ ตาลปฏูกราบทูลว่า “ข้าแต่ พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่ได้ร้องให้ถึงเรื่อง ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสคติสัมปรายภพของ นักพื่อนทั้งหลายกับข้าพระองค์อย่างนี้ แต่ข้า พระองค์ร้องให้ เพราะถูกพวกนักพื่อนผู้เป็น อาจารย์ และอาจารย์ของอาจารย์แต่เก่าก่อน หลอกลวงเอาว่า ‘นักพื่อนแสดงมหรสพของ นักพื่อนแก่มหาชนแล้ว ย่อมเข้าถึงสุคติ’”

ตรงนี้ก็น่าสนใจมาก ดารานักแสดงส่วนใหญ่ ก็คงจะคิดเอาเอง หรือเข้าใจตามๆ กันมา ในหมู่นักแสดงด้วยกันว่า พวกตนนั้นได้ทำให้ หมู่นักแสดงเคลียด ได้หัวเราะผ่นคลาย นอกจากได้เงินทองและชื่อเสียงในโลกนี้แล้ว ตายไป (ถ้ามีโลกหน้า) ตนก็น่าจะได้ไปสู่สถานที่ ที่ดีหรือสุคติด้วย เพราะได้ให้ทานคือความสุข เรียกเสียงหัวเราะจากผู้คนได้ แต่ที่จริงแล้ว การที่ไปเพิ่มโลก - โกรธ - หลง ในหมู่นักแสดง ที่มี โลก - โกรธ - หลง เต็มเปี่ยมอยู่แล้ว มิใช่เป็น บุญเลย ดังพระดำรัสตอบ ที่พระพุทธเจ้าได้ ทรงแสดงไว้สั้นๆ แต่ตรงประเด็น

ตาลปฏูได้ฟังธรรมของพระศาสดาแล้ว ก็เกิดศรัทธา บรรพชาอุปสมบทแล้ว เจริญ วิปัสสนา ไม่นานนักก็บรรลุอรหัตตผล เมื่อ ท่านบรรลุจุดหมายสูงสุดที่ตั้งไว้แล้ว ก็ได้ ฝากคาถาไว้ ๕๕ คาถา ในเถรคาถา ขุททกนิทาย สุตตันตปิฎก (คาถาที่ ๑๐๙๔ ถึง ๑๑๔๘) ซึ่งไพเราะ ลึกซึ้งมาก ด้วยการที่ท่าน เป็นนักแสดงมาก่อน แสดงว่า วาทศิลป์ของ ท่านต้องอยู่ในชั้นแนวหน้าที่เดียว ชีวิต ก่อนที่จะเข้าใจธรรมะของท่าน ได้ชักชวน

ผู้คนให้ลุ่มหลงอยู่ในห้วงอวิชชาและตัณหา หลังจากเข้ามาสู่ทางแห่งธรรมะแล้ว ท่าน ก็ได้เปลี่ยน จากการส่งเสริมกามตัณหา มา เป็นการส่งเสริมธรรมฉันทะแทน ท่านได้พูดถึง สิ่งที่ท่านคาดหวังไว้ก่อนออกบวช แรงบันดาลใจต่างๆ ที่จะได้เข้าสู่สนามปฏิบัติ ได้สู้รบกับ มาร แม้ได้มาบวชปฏิบัติแล้ว ก็ต้องผ่านการ ฝึกฝนและข่มจิตของตนเองอยู่นาน

บทสนทนาที่ทิ้งให้กำลังใจและตักเตือน ตนเองของท่านนั้นไพเราะกินใจมาก เสียตายที่ คำประพันธ์ร้อยกรองเป็นภาษาบาลี และเนื่อง จากจำกัดด้วยพื้นที่ จึงไม่ได้ยกเอาพระคาถา บาลีมาแสดงในที่นี้ได้แต่ปรับแปลเป็นภาษาไทย ร้อยแก้วไว้ โดยอาศัยคำอธิบายจากอรรถกถา ช่วย หวังว่าจะคงอรรถะของคาถาให้ ไกลเคียงกับความหมายเดิมได้มาก ที่สุด นี่น่าจะเป็นตัวอย่างหนึ่ง ใน การตั้งความมุ่งมาดปรารถนาหรือ ฉันทะที่เป็นกุศล ที่ชาวพุทธเราควร จะศึกษาไว้เป็นตัวอย่างบ้าง อย่าง น้อยก็ครั้งหนึ่งในชีวิต มาลองคิดที่จะ ออกจากวิภวาทตามท่านตาลปฏู ดารา คนโปรดของเราไว้บ้าง จะดีไหมหนอ

ตาลปฏูเถรคาถา ภาษิตของพระ ตาลปฏูเถระ (พระตาลปฏูเถระหวังจะ จำแนก แสดงโยนิโสมนสิการ โดย ประการต่างๆ จึงได้กล่าวสอนภิกษุ ทั้งหลาย ด้วยภาษิต เหล่านี้ว่า)

ก่อนเราวช เราได้คิดคำนึง เป็น ๑๖ คาถาว่า :-

เมื่อไรหนอ เราจะอยู่ผู้เดียว ไม่มีตัณหา เป็นเพื่อน ที่ชอกเขา

เมื่อไรหนอ เราจะพิจารณาเห็นแจ้งภพทั้ง ปวงโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยงอยู่

เมื่อไรหนอ ความดำริเช่นนี้นั้นของเราจะ สำเร็จได้

เมื่อไรหนอ เราจะได้เป็นมุนี นุ่งห่มผ้ากา-สาวพัศตร์ที่ตัดด้วยศัสตรา ไม่ทำอะไรให้เป็น ของเรา ไม่มีความหวัง ละระคะ โทสะ และโมหะ ได้แล้ว เทียวไปในป่าใหญ่ อยู่ได้อย่างสบาย

เมื่อไรหนอ เราจึงจะเห็นแจ้งร่างกายนี้ซึ่ง ไม่เที่ยง เป็นรังแห่งความตาย และเป็นรังแห่ง โรค ฤกมรณะและชราคอยบีบคั้น จะปราศจาก ความกลัว อาศัยอยู่ในป่าแต่ผู้เดียว ความตริก เช่นนี้นั้นของเราจะสำเร็จ เมื่อไรหนอ

เมื่อไรหนอ เราพึงจับดาบคมกริบที่สำเร็จ ด้วยมรรคปัญญา (ด้วยมือคือศรัทธา อันวิริยะ ประคองไว้ มีสมาธิเป็นหินลับมีด) ตัดเถาวัลย์ คือตัณหาที่ก่อให้เกิดมหากัณฑ์ นำวิภูฏทุกขมาให้

แล้วเป็นเหตุให้หมუნวนเวียนไปตามอารมณ์ และภพมากอย่าง ความตริกเช่นนี้นั้นของเรา จะสำเร็จ เมื่อไรหนอ

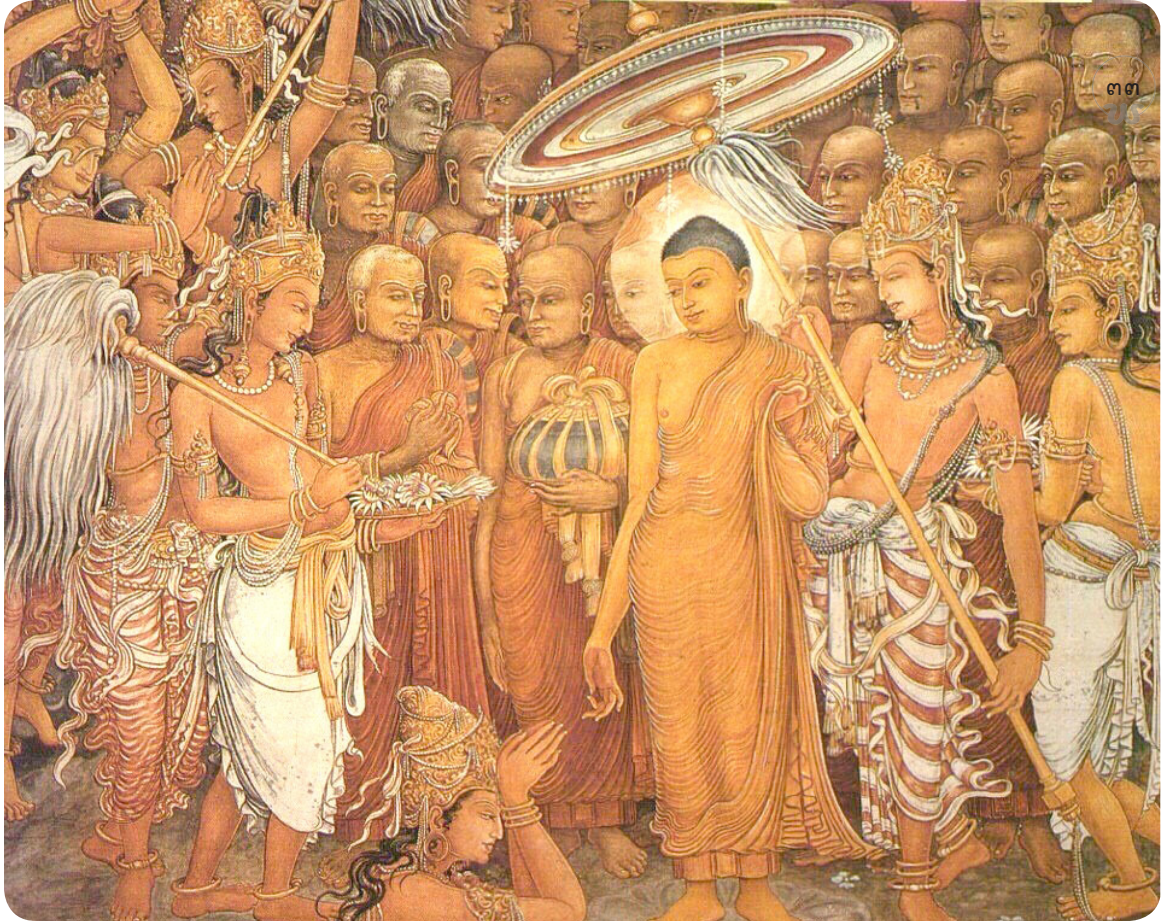
เมื่อไรหนอ เราจะได้ฉวยศัสตราที่สำเร็จ ด้วยมรรคปัญญาอันมีเดชาานุภาพมาก ของท่าน ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ทั้งหลาย มีพระพุทธ-เจ้าเป็นต้น หักรานกิเลสมารพร้อมทั้งเสนามาร โดยฉับพลัน เหนือบัลลังก์สีหอาสน์ ความตริก เช่นนี้นั้นของเราจะสำเร็จ เมื่อไรหนอ

เมื่อไรหนอ สัตบุรุษผู้มีความหนักแน่นใน ธรรม คงที่ มีปกติเห็นตามความเป็นจริง ชนะ อินทรีย์แล้ว จะพึงเห็นเราว่า บำเพ็ญเพียรใน สมาคม ความตริกเช่นนี้นั้นของเราจะสำเร็จ เมื่อไรหนอ

เมื่อไรหนอ ความเกียดคร้าน ความหิว กระจายลม แดด หรือเหลือบยุง สัตว์เลื้อยคลาน จะไม่เบียดเบียนเรา ที่ชอกภูเขา (เพราะห้าม ความสุข ทุกข์ โสมนัส โทมนัส นี้เป็นความ ประสงค์ส่วนตัวเราได้ด้วยกำลังมานทั้งหลาย) ความตริกเช่นนี้นั้นของเราจะสำเร็จ เมื่อไรหนอ

เมื่อไรหนอ เราจึงจะได้เป็นผู้มีจิตตั้งมั่น ด้วยมรรคสมาธิ มีสัมมาสติ บรรลุอรุณสัง ๔ ที่เห็นได้แสนยาก (ด้วยมรรคปัญญา) ซึ่งพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ทรงแทงตลอดแล้วด้วยพระปัญญา ความตริก เช่นนี้นั้นของเราจะสำเร็จ เมื่อไรหนอ

เมื่อไรหนอ เราจะมีธรรมเครื่องสงบระงับ (ฌานสมาธิ วิปัสสนาสมาธิ มรรคสมาธิ) จาก ความเร่าร้อน (ไฟ ๑๑ กอง) ในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์ ที่เรายังไม่รู้ เท่าทัน พิจารณาเห็นได้ด้วยมรรคปัญญา อัน เป็นไปกับด้วยวิปัสสนาปัญญา ความตริกเช่นนี้ นั้นของเราจะสำเร็จ เมื่อไรหนอ

เมื่อไรหนอ เราถูกว่ากล่าวติเตียนด้วยคำ
หยาบ จะไม่เดือดร้อนใจ เพราะคำหยาบนั้น
เป็นเหตุ ถึงได้รับการสรรเสริญ ก็จะไม่ยินดี
เพราะการสรรเสริญนั้นเป็นเหตุ* ความตริก
เช่นนี้นั้นของเราจะสำเร็จ เมื่อไรหนอ

(*ฉัพพังเบกขาของพระอรหันต์)

เมื่อไรหนอ เราพึงเห็นสภาพภายใน คือ
เบญจขันธ์ของเรา นี้ รูปธรรมอื่นจากนั้นที่ยัง
ไม่รู้ และสภาพภายนอก คือ ท่อนไม้ กอหญ้า
และลดาวัลย์ ว่าเป็นสภาพเสมอกัน* ความตริก
เช่นนี้นั้นของเราจะสำเร็จ เมื่อไรหนอ

(*ด้วยความไม่เที่ยง และความไม่มีสาระ เป็นต้น)

เมื่อไรหนอ ในป่าที่บ เวลาใกล้รุ่ง ฝนแรก
แห่งฤดูกาลจะโปรยลงมาถูกเราผู้ครองผ้าจีวร
ดำเนินไปในมรรคาปฏิบัติ (แห่งสมณะและ
วิปัสสนา) ที่ท่านผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ มี
พระพุทธเจ้าเป็นต้น ได้ชำระไว้แล้ว ความตริก
เช่นนี้นั้นของเราจะสำเร็จ เมื่อไรหนอ

เมื่อไรหนอ เราพึงได้ยินเสียงร้องของนก-
ยุงที่ชอบเขาในป่า แล้วลุกขึ้นพิจารณาทุกขสัง
ด้วยความไม่เที่ยงเป็นต้น เห็นแจ้งภพ บรรลุ
อมตธรรม ความตริกเช่นนี้นั้นของเราจะสำเร็จ
เมื่อไรหนอ

เมื่อไรหนอ เราจะพึงข้ามพ้นแม่น้ำคงคา
ยมนา สุรัสวดี ที่ไหลไปถึงบาดาล ข้ามปากน้ำ
วนใหญ่ในมหาสมุทรที่น้ำกลัวไปได้ ด้วยฤทธิ์
ไม่ติดขัด ความตริกเช่นนี้นั้นของเราจะสำเร็จ
เมื่อไรหนอ

เมื่อไรหนอ เราจะพึงงดเว้นนิมิตว่างาม
ทั้งปวงเสียได้ ขวนขวายในฆานแล้ว จะทำลาย
ความพอใจในกามคุณทั้งหลาย เหมือนช่าง
ทำลายเสาคะลุมและโซ่เหล็กได้แล้ว เทียวไป
ในสงคราม ความตริกเช่นนี้นั้นของเราจะสำเร็จ
เมื่อไรหนอ

เมื่อไรหนอ เราจึงจะได้บรรลุคำสอนของ
พระพุทธเจ้า ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ได้แล้ว

จะพอใจเหมือนลูกหนี้ผู้ขัดสนถูกเจ้าหนี้บีบบังคับ แสวงหาทรัพย์มาได้ก็จะพึงพอใจ ความตริกลงนั้นนั้นของเราจะสำเร็จ เมื่อไรหนอ

เราได้กล่าวเตือนตนเอง หลังจากบวชแล้วด้วย ๓๙ คาถา ว่า :-

จิตผู้เจริญ เจ้าอ้อนวอนเรา มาเป็นเวลาหลายปีว่า ท่านไม่ควรอยู่ครองเรือนเลย บัดนี้เรานั้นก็ได้บวชสมประสงค์แล้ว เหตุไฉน เจ้าจึงไม่ชักนำต่อไปเล่า

จิตผู้เจริญ เจ้าอ้อนวอนเรามาแล้วมิใช่หรือว่าฝูงนกยูงมีขนปีกแพรวพราว และเสียงกึกก้องแห่งธารน้ำตก ตามซอกเขา จะทำเราผู้เข้าฌานอยู่ในป่าให้เพลิดเพลิน

เรายอมสละญาติมิตรอันเป็นที่รักในสกุล ความยินดีในการเล่น และกามคุณในโลกได้หมดแล้ว เข้ามาถึงป่านี้ เจ้าช่างไม่ยินดีกับเราเสียเลยนะจิต

จิตไหนเจ้าบอกว่า เจ้าเป็นของเราเท่านั้น มิใช่หรือ มิใช่ของผู้อื่น ในเวลาผูกเงาะ ทำสงครามกับกิลีสมาร จะมาร้องให้รำพันเพื่อประโยชน์อะไร เราเห็นอยู่ว่า จิตทั้งหมดนี้มีแต่หวั่นไหว ดังนี้ จึงได้ออกบวช แสวงหาอมตบท

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ เหนือเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นแพทย์ผู้ยิ่งใหญ่ เป็นจอมสารถิฝีกนระได้ ตรัสสุภาจิตไว้ว่า จิตนี้กวัดแกว่งเหมือนลิงป่า ทั้งห้ามได้แสนยาก เพราะยังไม่ปราศจากความกำหนัด

เพราะเหล่าปุถุชนที่ยังไม่รู้เท่าทัน พัวพันอยู่ในกามทั้งหลายทั้งดงาม มีรสหวาน ชวนให้รื่นรมย์ใจ พวกเขาแสวงหาภพใหม่ ต้องการทุกข์โดยส่วนเดียวเท่านั้น ถูกจิตทำให้เหินห่างจากสุขณาไปไว้ในนรก ก่อแต่สิ่งที่ไร้ประโยชน์

จิต แต่ก่อนบวช เจ้าแนะนำเราไว้ในสัมมาปฏิบัติว่า ท่านมีเสื่อเสื่อและเสื่อโครงห้อมล้อม อยู่ในป่าที่มีเสียงนกยูงและนกกระเรียน ร่ำร้อง อยู่ด้วยเมตตาจิตอันไม่มีประมาณ ท่านจงละความห่วงใยในร่างกาย มีจิตส่งไป อย่าได้พลาดขณะที่ ๙* อันได้แสนยากนี้ไปเลย

(*ขณะที่ ๘ ที่ไม่เหมาะในการปฏิบัติธรรม เรียกอักขณะ มีนรก เปรต เดียรัจฉาน พรหม ที่มีอายุยืนยาว มิจฉาทิฎฐิ บ้าใบ้ อยู่ในบ้านป่า เมืองเถื่อน ขาดปัญญา

ส่วนขณะที่ ๙ นั้นมีจักรสี่เป็นไป คือ มีบุญที่ได้ทำไว้ก่อน อยู่ในประเทศที่สมควร มีสัตว์บุรุษให้ปรึกษา และตั้งตนไว้ชอบ)

จิต แต่ก่อนบวช เจ้าแนะนำเราไว้ในสัมมาปฏิบัติว่า ท่านจงเจริญฌาน อินทรีย์ พละ โภชฌงค์ และสมาธิภาวนา ทั้งจงบรรลุนิพพาน ๓ ในพระพุทธศาสนาให้ได้

จิต แต่ก่อนบวช เจ้าแนะนำเราไว้ในสัมมาปฏิบัติว่า ท่านจงเจริญมรรคมีองค์ ๘ ที่นำสัตว์ออกจากวิภวทุกข์ หยิ่งถึงความสิ้นทุกข์ทั้งหมด ชำระล้างกิเลสได้หมดสิ้น เพื่อบรรลุมตนิพพานให้ได้

จิต แต่ก่อนบวช เจ้าแนะนำเราไว้ในสัมมาปฏิบัติว่า ท่านจงพิจารณาเห็นเบญจขันธ์โดยอุบายที่แยกคายว่า เป็นทุกข์ ท่านจงละตัณหาเหตุให้เกิดทุกข์ และจงทำความสิ้นทุกข์ในอัฐภาพนี้แหละให้ได้

จิต แต่ก่อนบวช เจ้าแนะนำเราไว้ในสัมมาปฏิบัติว่า ท่านจงพิจารณาเบญจขันธ์ โดยอุบายที่แยกคาย

ว่า ไม่เที่ยง เป็นทุกข์

ว่า ว่างเปล่า ไม่มีตัวตน

และว่า ต้องวิบัติไป เป็นผู้ฆ่า ท่านจงดับมโนปวิจาร* ทางใจเสียให้ได้

* (อุปวิจารที่เกิดพร้อมโสมนัส, อุเบกขา, โทมนัสอาศัยเรือน - กามอารมณ์ ๖)

จิต แต่ก่อนบวช เจ้าแนะนำเราไว้ในสัมมาปฏิบัติว่า ท่านจงปลงผมและหนวด แล้วถือเพศสมณะ มีรูปร่างแปลกจากชาวบ้าน ถูกเขาสาปแช่ง ถือบาตรเที่ยวภิกษาไปตามตระกูลทั้งหลาย ท่านจงพากเพียรในคำสอนของพระศาสดา ผู้ทรงแสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ให้ได้

จิต แต่ก่อนบวช เจ้าแนะนำเราไว้ในสัมมาปฏิบัติว่า ท่านจงสำรวมระวังให้ดี เมื่อเที่ยวไปในระหว่างตรอก ท่านจงอย่ามีใจเกี่ยวข้องในตระกูล และกามารมณ์ทั้งหลาย เทียวไปเหมือนดวงจันทร์วันเพ็ญ ที่ปราศจากเมฆ ฉะนั้น

จิต แต่ก่อนบวช เจ้าแนะนำเราไว้ในสัมมาปฏิบัติว่า ท่านจงยินดีในจุดศรัทธาทั้ง ๕ ทุกเมื่อให้ได้ คือ

- (๑) ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร
- (๒) ถือการเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร
- (๓) ถือการอยู่ป่าช้าเป็นวัตร
- (๔) ถือการนุ่งห่มผ้าบังสุกุลเป็นวัตร
- (๕) ถือการไม่นอนเป็นวัตร

บุคคลบางคนต้องการผลไม้ ปลุกต้นไม้ไว้แล้วไม่ได้รับผล ประสงค์จะโค่นต้นไม้ทิ้งลงเสียฉันท จิต เจ้าก็เหมือนบุคคลผู้ปลุกต้นไม้ทิ้งเจ้าชักชวนให้เราบวช แล้วทำไมยังผลแห่งการบรรพชาที่จะมาถึงแน่แท้ ให้ประกอบไว้ในปากแห่งสังสารวัฏอันหวั่นไหวไม่เที่ยงเล่า

จิต ที่ไม่มีรูปร่าง ไปได้ไกล ท่องไปแต่ผู้เดียวบัดนี้ เราจะไม่ทำตามคำของเจ้าแล้ว เพราะกามทั้งหลาย ล้วนแต่ก่อให้เกิดทุกข์ ให้ผลเผ็ดร้อน มีมหาภัยอย่างใหญ่หลวง เราจะประพฤติมุ่งมั่นอยู่เฉพาะต่อพระนิพพานเท่านั้น

เราไม่ได้ออกบวช เพราะหมดศิริ (บุญ) เพราะหมดหิริ (ความกระดากอาย) เพราะตกอยู่ภายใต้อำนาจของความคิด เพราะทำผิดต่อชาติบ้านเมือง หรือเพราะเหตุแห่งอาชีพ จิต ก็เจ้าได้รับรองกับเราไว้ว่า จะอยู่ในอำนาจของเรามีใช่หรือ

จิต เจ้าแนะนำเราไว้คราวนั้นแหละว่า ความเป็นผู้มักน้อย การละความลบลู่คุณท่าน และความสงบทุกข์ สัตบุรุษทั้งหลายสรรเสริญมาบัดนี้ เจ้ากลับไปประพฤติเช่นเดิม

เราไม่อาจกลับไปหาตัณหา อวิชชา ความรัก ความไม่ยินดี รูปอันสวยงาม สุขเวทนา และกามคุณที่น่าชอบใจ (ในกาลก่อน) ซึ่งคายได้แล้ว

จิต เราได้ทำตามคำของเจ้ามา ทุกภพทุกชาติ ทุกคติ และทุกวิญญาณฐิติ เราไม่ได้ขุ่นเคืองเจ้า ในหลายชาติ เพราะความที่เจ้ารู้จักแต่สิ่งอันมี บัจจัยปรุงแต่ง จึงเกิดมีอัตภาพนี้ขึ้น ทั้งเราก็ได้ เร่ร้อนไปในทุกขที่เจ้าทำให้มาช้านาน

จิต เจ้านั้นแหละ ทำให้เราให้เป็นพราหมณ์บ้าง ให้เป็นกษัตริย์บ้าง เป็นพระราชาบ้าง เพราะ อำนาจของเจ้านั้นแหละ บางคราวเราเป็น แพศย์บ้าง เป็นศูทรบ้าง เป็นเทพบ้าง

เพราะเหตุแห่งเจ้า เพราะอำนาจของเจ้า มีเจ้าเป็นมูลเหตุ บางคราวเราเป็นอสุรกายบ้าง เป็นสัตว์นรกบ้าง เป็นสัตว์ดิรัจฉานบ้าง เป็น เปรตบ้าง

เจ้าประทุษร้ายเรามาบ่อยครั้งแล้วมิใช่ หรือ เจ้ากำกับการแสดงให้เรามาหลายครั้ง หลายคราแล้ว เจ้าประเล้าประโลม ล่อลวงเรา เหมือนกับเราเป็นคนบ้า จิต เราได้ผิดอะไรต่อ เจ้าไว้บ้างหรือ

แต่ก่อนจิตนี้ได้ท่องเที่ยวไปตามอารมณ์ ต่างๆ ตามความปรารถนาตามความต้องการ ตาม ความสบาย วันนี้ เราจะ ช่มจิตนั้นโดยอุบายอัน แยกกาย เหมือนความขู่ ข้างปราบพยศข้างตกมัน

พระศาสดาของเรา ทรงหยั่งรู้ชั้นธโลกนี้ โดยความเป็นสภาวะ ไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ไม่มี แก่นสาร จิต เชิญเจ้าพา เราบ่ายหน้าไปในศาสนา ของพระชินเจ้า ช่วยให้ เราข้ามโอชะใหญ่ที่ข้าม ได้แสนยากนี้ไปเสียเถิด

จิต เรือน คืออัตภาพนี้ ไม่เป็นของเจ้า เหมือนเมื่อก่อน เราไม่พึงกลับไปอยู่ในอำนาจ เจ้าอีก เพราะเหตุที่เราบวชในศาสนาของพระ ผู้มีพระภาค ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ชื่อว่า สมณะ ผู้เป็นเช่นเรานั้น จะไม่เป็นผู้ทรงไว้ซึ่ง ความเสื่อมเสีย

ภูเขามหาสมุทรแม่น้ำคงคา เป็นต้น แผ่นดิน ทิศใหญ่ทั้ง ๔ ทิศน้อยทั้ง ๔ ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง และภพทั้ง ๓ ล้วนเป็นสภาพไม่ เที่ยง มีแต่ถูกเบียดเบียนอยู่เสมอ ไม่ปลอดภัย จิต เจ้าจักรัณรมย์กับความสุกที่เหนได้เล่า

จิต เรามั่นคงแล้ว เจ้าจะทำอะไรได้ เราไม่ ยอมตกอยู่ภายใต้อำนาจเจ้า คนไม่พึงแต่ต้อง ถูงหนักที่เต็มไปด้วยขี้ มีปากทั้งสองข้าง (แม้ ด้วยเท้า) นำตินัก ร่างกายที่เต็มไปด้วยของไม่ สะอาดต่างๆ หลังของไม่สะอาดออกจากปาก แผลทั้ง ๙

เมื่อเราชมตนเองด้วย๒๘ คาถาแล้ว บัดนี้จักทำตน ให้บันเทิงในการภาวนาด้วย ๑๑ คาถาที่เหลือ

(จิต) เจ้าเข้าไปสู่เรือนคือถ้ำที่เงื่อมเขาและ

ยอดเขาที่สวยงามตาม ธรรมชาติซึ่งฝูงหมูป่าและ ฝูงกวางอาศัยอยู่ และป่าที่ ฝนตกครดใหม่ๆ นั้น จะ ยินดีภาวนา ณ ที่นั้น

ฝูงนกยูงมีขนคอเขียว สวยงาม มีหงอนงาม มีปีก งาม ทั้งปกคลุมด้วยขน ปีกสวยงาม ส่งสำเนียง เสียงร้องดังก้องกังวาน ไพเราะจับใจนั้น จะช่วย ท่านผู้บำเพ็ญฌานอยู่ ในป่า ให้รื่นรมย์ได้

เมื่อฝนตก หย้างอกยาวประมาณ ๔ นิ้ว เมื่อป่าไม้ผลิดอก ออกช่อกงามคล้ายก้อนเมฆ เราเหมือนท่อนไม้ ที่เขาทิ้งไว้ จะทอดร่างนอนบนยอดหญ้าในระหว่างภูเขา เครื่องลาดหญ้า นั้นอ่อนนุ่ม จะเป็นเหมือนที่นอนสำลีสำหรับเรา

เราจะทำเจ้าไว้ให้อ่านาจให้ได้ เหมือนนายทาส อดกระซอก ทำทาสไว้ในอ่านาจ ให้พอใจ ด้วยปัจจัยตามที่ได้ จะเป็นคนไม่เกียจคร้าน ดุจถุ้งหมวที่ผ่านการฟอกแล้วฟอกอีก

เราจะทำเจ้าไว้ในอ่านาจให้ได้ เหมือนนายทาส อดลากไปมา ทำทาสไว้ในอ่านาจ ให้พอใจ ด้วยปัจจัยตามที่ได้ เหมือนนายควาญช้างผู้ชำนาญใช้ขอสับข้างตมมันให้อยู่ในอ่านาจตน

เราพร้อมกับท่านผู้ฝึกฝนดีแล้ว มันคงสามารถดำเนินไปถึงทางที่ปลอดภัย ซึ่งท่านผู้ตามรักษาจิตทั้งหลาย ได้ดำเนินไปแล้วทุกสมัย เหมือนนายสารถิผู้ฝึกม้า สามารถดำเนินไปถึงภูมิภาคที่ปลอดภัยได้ ด้วยม้าอาชาไนยที่มีใจซื่อตรง

เราจะผูกเจ้าไว้ที่อารมณกรรมฐาน ด้วยกำลังภาวนา เหมือนนายควาญช้างใช้เชือกเหนี่ยวผูกช้างไว้ที่เสาตะลุง จิตที่เราคุ้มครองดี อบรมดีแล้วด้วยสติ จะเป็นจิตอันค้นหาในภพทั้งปวงอาศัยไม่ได้

เจ้าจงตัดเหตุเกิดแห่งอายตนะ (คือค้นหา) อันเป็นทางดำเนินที่ผิดเสีย ด้วยปฏิสังขาน-ปัญญา (คือไม่ถือนิมิต ไม่ถือนุพยุญชนะ เป็นอุปนิสัยแห่งอินทริยสังวร) ช่มมันเสียด้วยความเพียร (คือวิปัสสนาภาวนา) ให้ตั้งมั่นอยู่ในทางที่ถูก (คือวิปัสสนาวิถิ) เห็นแจ้งทั้งความเกิดและความดับของตัณหา แล้วจะเป็นทายาทของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้มีวาจาเป็นเลิศ

จิต เจ้าจงเราให้เป็นไปตามอำนาจของวิปัสสนา ๔ อย่าง* (*เห็นสิ่งไม่งามว่างาม สิ่งไม่เที่ยงว่าเที่ยง สิ่งเป็นทุกขว่าเป็นสุข สิ่งไม่ใช่ตนว่าเป็นตน) เหมือนจูงเด็กชาวบ้านให้วิ่งวนไปมา ฉะนั้น เจ้าน่าจะคบหาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เพียบพร้อมด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ผู้ตัดเครื่องผูกคือสังโยชน์เสียได้ เป็นพระมหามุนี มิใช่หรือ

เหมือนอย่างมฤคชาติ เทียวไปอย่างเสรี มีอ่านาจในตน ย่อมยินดีในหมู่ไม้ที่วิจิตรตระการเป็นอย่างดี ฉันทใด เราเองก็ได้แล้วซึ่งภูเขา มีหมู่เมฆแวดล้อม ดุจพวงมาลัยในฤดูฝน นำรื่นรมย์ สัจจจากหมู่ชน ฉันทนั้น จิตเอ๋ย เจ้าจักต้องเสื่อมโดยส่วนเดียว ไม่ต้องสงสัย

จิต ชายและหญิงเหล่าใด ประพฤติตามความพอใจ ตามอำนาจของเจ้า จะเสวยความสุข (อาศัยเรือน) ชายหญิงเหล่านั้นโง่เขลา ประพฤติไปตามอำนาจมาร เพลิดเพลินไปในภพน้อยภพใหญ่ ก็จงเป็นสาวกของเจ้าต่อไปเถิด ฯ

ท่านสามารถติดตามอ่านวารสารโพธิญาณทุกฉบับย้อนหลังได้ทาง เว็บไซต์วัดจากแดง www.watchakdaeng.com และเว็บไซต์ชมรมกัลยาณธรรม www.kanlayanatam.com Line Official id : @kanlayanatam Facebook Page : Kanlayanatam

- ขอนุโมทนาบุญผู้ร่วมจัดพิมพ์วารสารฉบับนี้
๑. ชมรมกัลยาณธรรม
  ๒. คุณจิรวรรณ ศิริจิตร และครอบครัว
  ๓. คุณสุวพร หทัยสุทธิธรรม และครอบครัว
  ๔. คุณพ่อวัชระ - คุณแม่ทองสุข โลทาร์ภักษ์พงศ์
  ๕. คุณณรงค์ฤทธิ์ อุปถัมภ์ และครอบครัว
  ๖. ครอบครัววงศ์สวัสดิ์ศักดิ์ - ตรรกวาณิช
  ๗. พล.อ.ต.สมโภค - คุณสุจิตรา หงส์ไกร

ชวนคิด

เพื่อนเดินทาง

ฤทธิ์ดาบพรหมจรรย์

โลกของสิ่งมีชีวิตต่างๆ ล้วนขับเคลื่อนด้วยความทะยานอยาก และมากไปด้วยการแสวงหา วัตถุประสงค์มาบ่ารุงบ่าเรอจิตใจ ความอยาก เป็นกระแสของโลก ฉาบทาไปด้วยเครื่องผูก คือ เรือ่น มีสังคัมเป็นแรงกระตุ้น ดังจะเห็นได้จาก คนในสมัยนี้ มักชอบดูโทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือเพื่อให้ได้แรงกระตุ้นไปหาวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ มีมากมายหลายชนิด ที่จะทำให้เกิดความรู้สึกดี ชอบ สุขใจ หากผู้อ่านได้ลอง มาปลีกวิเวก อุปสมบท หรือมาอยู่ที่วัดบ้าง ก็จะมีโอกาสที่จะได้ลัดวัตถุประสงค์ทั้งหลายเหล่านี้ ซึ่งการลัดวัตถุประสงค์ จะทำให้จิตใจได้สัมผัสกับความสงบ ที่เป็นแก่นแท้ของคำว่าชีวิต

เหมือนดังคำพูดหนึ่งใน *ชาตวิมังคสูตร* ว่า “บุคคลไม่ควรประมาทปัญญา พึงตามรักษาสัจจะ พึงพอกพูนจาคะ พึงศึกษาแต่ทางสงบ

เท่านั้น” แม้ว่าอัยาศัยของคนเรานั้นจะต่างกัน ไป บางคนชอบอยู่ป่า บางคนชอบอยู่ในเมือง แต่ถึงกระนั้น ทุกๆ คนก็สามารถสงบได้ เมื่อเอาตัวออกห่างจากวัตถุประสงค์ ซึ่งก็ต้องอาศัยฉันทะ ในการเป็นคน ที่ซ่อนอยู่ลึกๆ ภายใน

ฉันทะ อาจเป็นสิ่งที่อยู่ไกล และยาก เพราะยังไม่เคยมี ฉันทะอาจจะยากในเรื่องที่ไม่เคยทำจริงๆ มันยากที่ว่าไม่เคยทำ ไม่ใช่ยากเกินกว่าที่จะทำได้ เพราะไม่เคยทำและมีความไม่อยากทำอยู่ในเรื่องดีๆ ในความดีต่างๆ อย่าง เช่น การสวดมนต์ ทำวัตรเช้า - เย็น ซึ่งน่าจะห่างหายไปนาน สำหรับการเป็นคนที่มีศรัทธา การอ่านพระไตรปิฎก ที่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นศรัทธาที่หาได้ยากในสังคมของคนในสมัยนี้

ศรัทธา เป็นสิ่งที่จำเป็นก็จริง แต่ถ้าขาดความเพียรมันก็จะไม่ได้แค่ความเชื่อ จนถึงขั้นกลายเป็นหวังลมๆ แล้งๆ อยู่ร่ำไป ฉันทะก็เหมือนกัน เพราะถ้ามีฉันทะแต่ไม่มีความเพียรก็จะกลายเป็นพอใจไปเสียทุกอย่าง เอ้อ... อันนี้ไม่ค่อยดีนะ ฉันทะนี้ เพราะมันพอใจ จนกระทั่งกลายเป็น พอแล้วละ แล้วก็ทำอะไร อยู่เฉยๆ บวชอย่างนี้ไม่ดีนะ ชี้คร้านมากเลยจริงๆ

เคยเข้าใจเรื่องของความรับผิดชอบอยู่บ้าง แล้วการบวชก็เป็นการฝึกที่จะรับผิดชอบอะไรต่อมิอะไร มากขึ้นเรื่อยๆ ถูกบังคับให้ต้องรับผิดชอบต่อสังคม ว่าเป็นพระแล้ว จะเป็นคนชั่วไม่ได้ ต้องรับผิดชอบต่อ มีความละเอียด มีความกลัวต่อบาป เป็นชีวิตที่ต้องเพียรฝึกในเรื่องของความประพฤติมาก มากกว่าตอนที่ เป็นโยม แต่ถึงกระนั้น ชีวิตพระก็เป็นชีวิตที่ทำให้ได้ความสงบมากกว่าชีวิตฆราวาส ไม่ต้องเดินตามสังคมตั๋ยๆ เพื่อให้ได้รับความเชื่อถือของผู้คนที่อยู่รอบๆ ไม่ต้องหาวัตถุภามาบำรุงบำเรอจิตใจ มุ่งใจใฝ่ธรรมได้เต็มที่

ตอนที่คนเราเริ่มฝึกตนเองใหม่ๆ นั้น อาจต้องใช้ฉันทะในการปิดโทรศัพท์มือถือ ห่างจากคอมพิวเตอร์และโทรทัศน์ เริ่มลดก่อน ปรับเวลาปรับตัวหลอก และความคิดชั่วๆ ให้หันมาทำความดีทำความสงบให้เกิดขึ้น วันละเล็กวันละน้อย ๑๕ นาทีก่อนก็ยั้งดี แล้วค่อยๆ เพิ่มขึ้น คือเมื่อมีชีวิต ก็ควรที่จะต้องฝึกตนเอง เหมือนดังพระพุทธทวณะที่ว่า บัณฑิตย่อมฝึกตน

การที่เราได้ช่วยเหลือสังคม ก็เป็นสิ่งที่ทำให้เราสงบใจได้เช่นกัน เพราะเราได้เป็นคนที่เป็นที่พึ่งให้กับคนอื่น สร้างที่พึ่งให้กับคนรอบข้าง เป็นความสงบภายนอก เพราะเมื่อเราทำความสงบภายนอกให้เกิดขึ้นได้ ความสงบภายในก็จะเกิดขึ้นตามมา เป็นผลพลอยได้

เพราะความสงบเป็นผลพลอยได้ ไม่ใช่ทำดีแล้วหวังว่าจะได้ความสงบ อันนี้ยังทำ ก็ยังไม่สงบ ยิ่งทำความสงบ ยิ่งไม่ได้ความสงบ ก็เพราะความสงบนั้นไม่มีตัวตน การที่เราทำความสงบ เท่ากับเราพยายามสร้างตัวตนให้กับความสงบ เมื่อเราสร้างตัวตนให้กับความสงบ ความสงบมันจะเกิดหลอกๆ มันหลอกให้เรา

เข้าใจผิดว่า มัน (ตัวเรา) สงบ แต่ถ้าเราสร้าง ความสงบภายนอก คือเราสละความต้องการ บางอย่างออกไป ลงมือทำให้กับสังคมโดยไม่หวังสิ่งใด เราทำจากเรื่องเล็กๆ ไป เริ่มจากเรื่อง เล็กๆ ขยายไปจนถึงเรื่องใหญ่ๆ แล้วใจจะสงบ เป็นความสงบที่ตัวเรามองเห็นได้ **ความสงบ คือสิ่งที่เราเห็น ไม่ใช่เราสงบ**

มีข้อแตกต่างของฉันทะกับความฟุ้งซ่าน ฉันทะนั้นคือการทรงไว้ซึ่งอารมณ์ ส่วนความ ฟุ้งซ่านนั้นซ่านไปในอารมณ์ ฉันทะทำให้เกิด อารมณ์คงที่ ส่วนความฟุ้งซ่านนั้น อารมณ์จะ ไม่คงที่ ความคงที่ของอารมณ์เป็นส่วนหนึ่งของการ ทำอะไรให้สำเร็จ เป็นฐานของความสงบ ส่วนความฟุ้งซ่านนั้นแสวงหาอารมณ์มาก จิต จะไปเกาะอยู่กับการแสวงหา ทำให้ไม่นิ่ง คือ เดี่ยวทำอย่างหนึ่ง ไม่นานก็ไปทำอีกอย่างหนึ่ง ก็จะทำให้ไม่สำเร็จสักอย่าง

สมุจเฉทปหานชื่อว่าตบ เราใช้ตบในการ ตัดกิเลส นี่คือนิยามของมรรคมืองค์ ๘ ซึ่ง ฉันทะนี้ ทำหน้าที่ในการลับตบให้คม โดยเริ่ม จากการฝึกใจ **การมีฉันทะในสิ่งที่ดีๆ จำเป็น ต้องฝึกใจ** และสู้กับกิเลสหยาบๆ หลายตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเกียจคร้าน ซึ่งถ้าเรา ฝึกได้ครั้งหนึ่ง ก็ต้องพยายามฝึกให้ได้อีกครั้ง หนึ่ง ไปเรื่อยๆ ทำสิ่งที่ใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ ก็ต้อง พยายามมากขึ้นเรื่อยๆ เป็นไปตามเหตุการณ์ ความเป็นไปของชีวิต

เชื่อไหมว่าในโลกของเรามีเรื่องแปลก พิสดารอยู่หลายเรื่องเลยทีเดียว โดยเฉพาะ ตอนที่เรามาทานเกี่ยวกับข้อวัตรอะไรสัก อย่างหนึ่ง ที่เราคิดว่าเป็นความดี ที่เราคิดว่าจะ ทำมันให้สำเร็จ ด้วยฉันทะที่เราคิดว่ามี พอถึง เวลาจริงๆ สมองจะพยายามหลอกเรา ไม่ให้ทำ ตามที่เราตั้งใจไว้ เราจึงต้องสู้กับความคิดของ เรามากขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งมีการตัดกิเลสบาง ตัวออกไป คือมีการข่มก่อนที่จะตัด และมีการ ตัดไปที่ละเล็กทีละน้อย วันต่อวัน

วันแต่ละวันอย่าให้ผ่านไปเปล่า ถึงยัง ทำได้ไม่ค่อยดี แต่ก็อยากให้มีอะไรติดตัวไป ถึงสัมปรายภพในกายภาคหน้า ธรรมย่อม คຸມครองผู้ประพฤติธรรมโดยปกติ กล่าวคือ เมื่อเราทำสิ่งที่ดีได้เป็นประจำแล้วนั้น ความดี ก็จักคຸມครองเรา ให้เราได้พบกับสิ่งที่ดีๆ สิ่งที่มีสาระ มีแก่นสาร เป็นประโยชน์ต่อทั้งตนเอง และผู้อื่น ทั้งปัจจุบัน วันนี้ และวันข้างหน้า

การที่คนเราฝึกละละวัตฤกาม มีประโยชน์ ต่อทั้งตนเองและผู้อื่น โดยเฉพาะความสงบที่ เกิดขึ้นจากฉันทะที่เราสร้างให้กับตัวเราเองก็ดี จากฉันทะที่เรามอบให้กับคนอื่นๆ ก็ดี เอื้อต่อ ความประพฤติที่ดี ความประพฤติของตนเองดี

ตอนที่เรารู้อะไรสักอย่างหนึ่งที่ทำให้ใจนั้นปล่อยวาง มันยากที่จะนึกถึงอะไรที่ดีๆ ที่ทำให้เรารอ จนกระทั่งความทุกข์ดับไป ตอนที่เรารู้ว่าเราใกล้จะตาย เรานอนอยู่บนเตียง

ก็เป็นเหตุให้เกิดความสงบในสังคม เกิดความสุขต่อทั้งตนเองและผู้อื่น เพราะว่าการสร้างฉันทะในความคิด คือการประพฤติธรรม และเมื่อเราทุกคนประพฤติธรรม ธรรมก็ย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม ทั้งในปัจจุบันนี้ และภายภาคหน้า ให้พ้นไปจากความทุกข์

ว่ากันว่า ไม่มีสิ่งใดในโลกนี้ ทำให้เราทุกคนต้องกังวล ความกังวลเกิดจากความติดยึด ความติดยึดเกิดจากราคะ

พูดถึงวัตถุกามไปแล้วในส่วนเบื้องต้น ถึงตรงนี้ จะพูดถึงกามที่มีอยู่ในภายใน คือ ตัวจริงของฉันทะมีเงาที่ซ่อนอยู่ มีชื่อว่า ฉันทราคะ นอนเนื่องอยู่ในชั้นธสันดาน เพราะว่าอาหารนำมาซึ่งเวทนา เวณามีฉันทราคะเป็นตัวเข้าไปอาศัย แทรกเข้าไปในตัวตนว่า เอาอีก เอาอีก เอาอีก

คือพอใจในความทุกข์ ก็จะทำให้ทุกข์อีก พอใจในความสุข ก็จะทำให้ทุกข์อีก พอใจในอุเบกขา ก็จะทำให้ทุกข์อีก เพราะพอใจในเวทนา จึงแสวงหากาม รีดเร้นให้กามที่อยู่ในภายในมาเป็นตัวผลักดันการกระทำกรรมต่างๆ พอทำกรรม มีฉันทราคะเป็นประธาน เดียวก็ทุกข์อีก สุข ก็สุขไม่นาน เดียวก็ทุกข์อีก มันมีความแปรปรวน ไม่แน่นอนในอารมณ์ที่ฉันทราคะเข้าไปอาศัย

แล้วคิดเสียดายว่าทำไมไม่บวชให้มันดีๆ ทำไมตอนนั้น จึงได้ไม่ทำอย่างนี้ ความอาลัยเพราะฉันทราคะเข้าไปอาศัย จึงนำพาเราไปเกิดยังที่ใหม่ เพื่อให้เราได้หาวิธีที่จะแก้ไขในสิ่งที่ติดข้องอยู่

แต่ถ้าตอนนี้ยังไม่ถึงตอนนั้น ตอนนี้อยู่มีเวลาทำสิ่งที่ดีๆ ยังมีเวลาสร้างฉันทะในสิ่งดีๆ ที่จะทำให้เราทุกคนนึกถึงเวลา นึกถึงช่วงเวลาที่ดี ที่มีฉันทะในการทำสิ่งดีๆ มีฉันทะนี้เป็นแรงกระตุ้น โดยเฉพาะฉันทะที่เกิดขึ้นเพราะนิพพานอารมณ์ เพราะฉันทะนี้ ทำให้เกิดความพอใจว่า เราไม่ต้องไปเกิดในอบายภูมิแล้ว

ดังนั้น การจะตัดฉันทราคะก็ต้องตัดด้วยธรรมฉันทะนี้แหละ หนามยอกก็ให้เอาหนามบ่ง เพราะเราจะต้องใช้การวางใจในฉันทะ เปลี่ยนจาก ฉันทราคะ เป็น ฉันททิธิบาท ทำลายเงาด้วยอิทธิฤทธิ์ ไม่ใช่เหาะเหินเดินอากาศที่ไหน แต่เป็นฤทธิ์دابพรหมจรรย์ เริ่มตรงที่ฉันทะที่ถูกต้อง

ความเป็นมาของ สาร

ชวนกัน

พระองค์ สุวรรณีไตร

นมนต์ รตนตตยสุส

บทความฉบับนี้จะมีแค่พระรัตนตรัย

ขอโอกาสพระเถรานุเถระ เพื่อนสหธรรมมิก
กล่าวธรรมวินัย เจริญธรรมน้อมเณร และ
เจริญพร ญาติโยมสารุชนทุกท่าน อาตมาภาพ
ในนามตัวแทนของคณะสงฆ์วัดจากแดง ขอ
อนุโมทนากับเจ้าภาพทุกท่าน ที่มาร่วมกัน
ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ด้วยการอุปถัมภ์
ด้วยปัจจัย ๔ แก่พระภิกษุสามเณรที่ท่าน
กำลังทำหน้าที่ของท่าน
คือ *คันถธุระ* หมายถึงการ
ศึกษาเล่าเรียนพระพุท
พจน์ ทรงจำ แล้วกล่าว
เทศน์บรรยายต่อไป เพื่อ
เป็นการสืบทอดอายุของ
พระพุทธศาสนา

โอกาสต่อจากนี้ไป
พวกเราทั้งหลาย จะได้มี
โอกาสทำบุญร่วมกัน โดย

อาตมาในฐานะที่เป็นผู้พูด จะได้ทำบุญโดยการ
ให้ธรรมะเป็นทาน เรียกว่า *ธรรมเทศนามัย*
และญาติโยมทั้งหลายในฐานะที่เป็นผู้ฟัง ก็จะได้
ทำบุญโดยการฟังธรรมที่เรียกว่า *ธรรมสวนมัย*
ต่อไป

วันนี้อาตมาจะนำเอาความหมายของคำว่า
“สารุ” และวิธีใช้ มากกล่าวให้ญาติโยมทั้งหลาย
ได้ฟังกัน เพราะเราท่านทั้ง
หลาย เมื่อมาทำบุญถวาย
ภัตตาหารในศาลาหอฉัน
แห่งนี้แล้ว พระสงฆ์ท่าน
ก็จะกล่าวรายชื่อเจ้าภาพ
ให้เราท่านทั้งหลายได้
อนุโมทนากัน และในการ
อนุโมทนานั้น เราก็จะกล่าว
กันว่า สารุๆ กัน ฉะนั้น
ในวันนี้อาตมาจึงอยากจะ

อธิบาย ขยายความ เนื้อหาของคำว่า สาธุ ให้ญาติโยมได้เข้าใจยิ่งขึ้นอีก เพื่อที่จะทำให้เมื่อเรากล่าว สาธุ แล้ว จะได้ตื่นตัว มีจิตใจสุขใจเพิ่มมากขึ้น

คำว่า สาธุ นั้น เป็นภาษาบาลี มาจาก สาธ ธาตุในอรรถสัททธานิยามแปลว่า ดึงาม สายน่าชอบใจ หรือลงในอรรถว่า สาธเน ในความสำเร็จก็ได้

ลง อุ ปัจจย สำเร็จรูปคำเป็น สาธุ มีรูปวิเคราะห์หรือคำจำกัดความว่า สกตถปรตถ สาธตตีติ สาธุ แปลว่า ผู้ยังประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นให้สำเร็จชื่อว่า สาธุ

คำว่าสาธุ นั้น ในคัมภีร์ อรรถกถา ท่านกล่าวไว้ถึง

๑๑ ความหมาย อย่างไรก็ตาม ในคัมภีร์อภิธานปิฎก ท่านได้รวบรวมสังเคราะห์เข้าด้วยกัน เหลือ ๖ ความหมาย ดังในคัมภีร์อภิธานปิฎก คาถาที่ ๗๕๐ ว่า

สุนฺทเร ทฬทิกมเม จา ยาจเน สมปฏิจจน สขฺชน สมปหํสายํ สาธุวากิเธยฺย ลิงคิกํ
 สาธุ คัพทํมีอรรถ ๖ อย่าง คือ ดึงาม (สุนฺทร) ย้ำให้หนักแน่น (ทฬทิกมม) อ้อนวอน (อายาจน) ตอบรับ (สมปฏิจจน) สัตบุรุษ (สขฺชน) เบิกบานใจ (สมปหํสา)

ความหมายที่ ๑ ใช้ในอรรถว่า สุนฺทร (ดึงาม) พระองค์ได้ตรัสไว้ใน ขุททกนิกายธรรมบทว่า

สาธุ ฌมฺรุจิ ราชา สาธุ ปญฺญาณวา นโร
 สาธุ มิตตตามทพฺพโถ ปาปสฺสากรณํ สุขํ

พระราชายืนดีในธรรม เป็นผู้ดึงาม นรชนผู้มีปัญญา เป็นผู้ดึงาม การไม่ประทุษร้ายมิตร เป็นสิ่งดึงาม การไม่ทำบาป เป็นความสุข คำว่าสิ่งดึงามนั้น พระองค์ใช้ศัพท์ว่า สาธุ แทนทั้ง ๓ คำ

ความหมายที่ ๒ ใช้แสดงการย้า ให้หนักแน่น (ทฬทิกมม) เช่น

เตน ทิ โทณ สุโณทฺติ สาธุกํ มนสิกโรทฺติ, ภาสิสฺสามิ

ดูก่อนโธณะ ถ้าเช่นนั้น เธอจงฟัง จงตั้งใจอย่างดี เราจักกล่าว คำว่า สาธุกํ ในที่นี้แสดงการย้าว่า ควรตั้งใจให้แน่วแน่จริงๆ

ความหมายที่ ๓ ใช้ในการแสดงการอ้อนวอน (อายาจน) เช่น

ความหมายที่ ๖ ใช้ในอรรถ
เบิกบานใจ (สมปหंस) เช่น

สาธุ สาธุ สารีปุตต,
สาธุ โข ตวี สารีปุตต ภิกขุณฺ
สงคีติปริยายํ อภาสี

ดีแล้ว ดีแล้ว สารีบุตร
เธอได้กล่าวสังคีติเทศนาแก่
ภิกษุทั้งหลาย เป็นการดีแล้ว
สารีบุตร ในที่นี้ สาธุ ศัพท์
แสดงความเบิกบานพระทัย

สาธุ เม ภาเนเต ภาควา สัชิตเตน ธมฺม
เทเสตุ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส
ขอพระผู้มีพระภาค โปรดแสดงธรรมแก่
ข้าพระองค์โดยสังเขปเถิด ในที่นี้ สาธุ แสดง
การอ้อนวอน จึงแปลว่า “ขอประทานวโรกาส”

ความหมายที่ ๔ ใช้เป็นคำตอบรับ (สมปฏี-
จจน) เช่น

สาธุ ภาเนเตติ โข โส ภิกขุ ภาควโต ภาสีติ
อภินนทิตวา อนฺโมทิตวา

ภิกษุหนึ่ง กล่าวชื่นชมยินดีภษิตของพระ
ผู้มีพระภาคว่า “ชอบแล้วพระเจ้าข้า” พระภิกษุ
รับคำของพระผู้มีพระภาคเจ้า ด้วยคำว่า สาธุ
ในที่นี้จึงแปลว่า ชอบแล้ว

ความหมายที่ ๕ ใช้ในอรรถ สัตบุรุษ
(สขชน) เช่น

อตฺตโน ปเรสญจ หิตํ สาเรตติติ สาธุ,
สมมาปฏิปนโน

บุคคลใดยังประโยชน์ตน และประโยชน์
ผู้อื่นให้สำเร็จ เพราะเหตุนั้น บุคคลนั้น จึงชื่อว่า
สัตบุรุษ คือ ผู้ปฏิบัติชอบ

ของพระพุทธเจ้า จึงแปลว่า “ดีแล้ว ดีแล้ว”

การใช้สาธุ ศัพท์ทั้ง ๖ ความหมายนั้น ๕
อย่างแรกมักจะกล่าวเพียงครั้งเดียว ส่วนอย่าง
ที่ ๖ มักกล่าว ๒ ถึง ๓ ครั้งติดต่อกัน ดังที่ได้
ยกตัวอย่างสมัยพุทธกาลมา

ตัวอย่างในสมัยพุทธกาล

ต่อไปจะนำเอาเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรง
สั่งสอนให้ภิกษุทั้งหลายกล่าวคำสาธุ มาให้
ญาติโยมฟังเพิ่มเติมอีก

สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสเรียก
ภิกษุทั้งหลายมา แล้วกล่าวสอนว่า ถ้าหากมี
ใครที่พูดว่าตนได้บรรลุพระอรหันต์แล้ว ก็อย่า
เพิ่งเชื่อหรืออย่าเพิ่งคัดค้าน ให้สอบถามสภาวะ
อย่างนี้ๆ ถ้าหากพระรูปนั้นตอบถูกตามสภาวะ
ให้เธอทั้งหลายกล่าวคำว่า สาธุ นี่คือตัวอย่างที่
พระพุทธเจ้าตรัสสอนภิกษุให้กล่าวสาธุกัน

และอีกครั้งหนึ่ง ที่พระองค์ทรงกล่าวสาธุ
การเอง เมื่อครั้งมีพระรูปหนึ่งท่านกลับมาจากป่า
หลังจากได้บำเพ็ญเพียรจนบรรลุอรหันต์ แต่
พระภิกษุผู้ที่เป็นเพื่อนไม่เชื่อ เพราะคิดว่าไม่ได้
เรียนอะไร บวชแล้วก็เข้าป่าเลย จะสำเร็จอรหันต์
ได้อย่างไร จึงคิดจะถามปัญหาพระรูปนั้น แต่พระ

ผู้มีพระภาคเจ้าทรงเกรงว่า ถ้าหากพระรูปนี้ เบียดเบียนพระอรหันต์ ด้วยการถามปัญหาจะทำให้เป็นบาปหนัก พระองค์จึงเสด็จมาถามปัญหาเอง พระองค์ทรงถามปัญหาตั้งแต่ในวิสัยพระโสดาบัน ไล่ไปจนถึงพระอรหันต์ พระรูปนั้นก็ตอบได้ทุกข้อ และทุกๆ ข้อที่พระอรหันต์รูปนั้นตอบ พระองค์จะกล่าวคำว่า สาธุ ทุกครั้ง

นี่แสดงให้เห็นว่า แม้แต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ขณะที่พระองค์ทรงพระชนม์ชีพอยู่นั้น ก็ได้ตรัสคำว่า สาธุ อยู่บ่อยๆ อย่างตอนทำสังคายนาครั้งที่ ๑ พระมหากัสสปะเห็นพระอานนท์ซึ่งบรรลุประอรหันต์แล้ว เดินมา ท่านคิดว่า พระอานนท์ผู้บรรลุประอรหันต์แล้ว คงามจริงหนอ ถ้าพระศาสดายังดำรงพระชนม์อยู่จะต้องกล่าว สาธุการ แก่พระอานนท์แน่แท้เอาเถิด ในเวลานี้เราจะกล่าวสาธุการให้พระอานนท์แทนพระศาสดาเอง แล้วท่านก็กล่าวสาธุการ ๓ ครั้ง นี่เป็นเพราะพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้กล่าว และทำให้ดูบ่อยๆ พระอัครสาวกทั้งหลายก็ได้ทำตาม

อานิสงส์ของการกล่าวสาธุ

เมื่อเรารู้ความเป็นมาของการสาธุแล้ว ทีนี้เรามาฟังอานิสงส์ของการกล่าวสาธุกัน เมื่อพระพุทธเจ้าประทับที่เมืองสาวัตถี แคว้นโกศล มีชายคนหนึ่งได้ฟังเทศน์ของพระพุทธเจ้าแล้ว

เห็นโทษในการอยู่ครองเรือน จึงขออนุญาตภรรยาออกบวช ภรรยาถึงแม้ยังรักอยู่ ก็ไม่สามารถที่จะห้ามความต้องการของสามีได้ จึงให้สามีออกบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ท่านก็ตั้งใจประพฤติปฏิบัติธรรม ต่อมาพระเจ้าปเสนทิโกศลมาเห็นภรรยาของภิกษุนั้น จึงเกิดความสงสาร และได้รับสั่งให้นำหญิงนั้นเข้ามาเลี้ยงในพระราชวัง ให้เป็นนางสนมกำนัล วันหนึ่งมีราชบุรุษนำดอกบัวนิลูปลมาถวายกำมือหนึ่ง จึงได้รับไว้ แล้วให้นางกำนัลคนละดอก หญิงที่สามีไปบวชนั้น เมื่อได้ดอกบัวก็ยิ้มด้วยความดีใจ แต่พอดมแล้ว นางก็กลืนน้ำตาไว้ไม่ได้ ต้องร้องไห้ออกมา ฝ่ายพระราชอาเห็น จึงถามว่า ทำไมจึงยิ้มแล้วร้องไห้ นางตอบว่า ที่แรกดีใจที่ได้ดอกไม้ แต่พอดมแล้ว มีกลิ่นหอมเหมือนกลิ่นปากของสามีที่หนีไปบวช จึงร้องไห้เพราะคิดถึง

พระเจ้าปเสนทิโกศลอยากจะพิสูจน์ความจริง จึงให้ประดับดอกไม้ของหอมไว้ทั่วพระราชวัง เว้นไว้แต่ดอกบัวนิลูปล แล้วนิมนต์พระพุทธเจ้า พร้อมทั้งหมู่สงฆ์มาฉันภัตตาหารในพระราชวัง ช่วงที่พระกำลังฉันภัตตาหารอยู่ พระเจ้าปเสนทิโกศลก็ถามหญิงที่สามีไปบวชว่า ภิกษุรูปไหนคืออดีตสามีของเธอ เธอจึงชี้มือไปที่ภิกษุรูปหนึ่ง หลังเสร็จสิ้นภัตตาหารแล้ว พระ

เจ้าปเสนทิโกศลจึงได้กราบทูลขอพระพุทธเจ้า ให้พระรูปนั้นทำการอนุโมทนาภาต เมื่อพระรูป นั้นทำการกล่าวอนุโมทนาภาต กลิ่นหอมคล้าย กลิ่นดอกบัวนิลุลบล จากปากของพระภิกษุ นั้น ได้ฟุ้งกลบกลิ่นของหอมและดอกไม้ไปทั่ว พระราชวัง ทำให้คนทั้งหลายในวังและพระเจ้า ปเสนทิโกศลโสมนัสยิ่งนัก หลังสิ้นการกล่าว อนุโมทนา ท่านก็กลับวัดไป

พอวันรุ่งเช้า พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จไป สู่วิหารแล้ว กราบทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า เหตุใดปากของพระเถระจึงหอมนักหนา ท่านได้ สร้างกุศลใดมา พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสตอบว่า เพราะชาติปางก่อน ภิกษุรูปนี้เคยฟังพระ สัทธรรม อันไพเราะจับใจ จึงตื่นตันด้วยปีติยินดี กล่าววาทว่า สาธุ เท่านั้น

นี่เป็น อานิสงส์ของการกล่าวคำสาธุ การ กล่าวคำว่าสาธุ นั้น จะเห็นได้ว่า ไม่ใช่กล่าวขึ้น มาลอยๆ เฉยๆ อย่างตัวอย่างที่ได้นำมาเล่า ให้ญาติโยมทั้งหลายฟังนี้ อดีตของภิกษุรูปนั้น ท่านได้ฟังธรรม จนเกิดความปีติตื่นตันใจ แล้ว กล่าวสาธุ ทำให้ได้อานิสงส์มาก

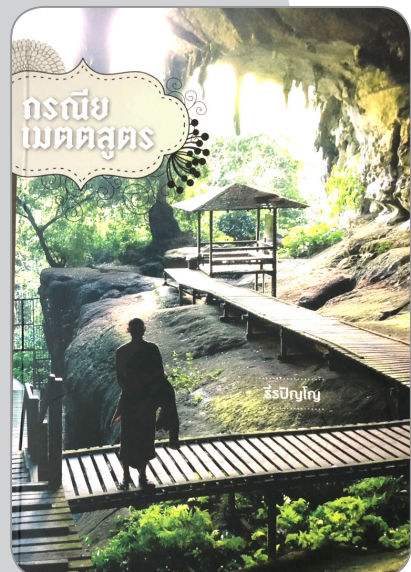
หรือการกล่าวอนุโมทนาก็ดี การกล่าว อนุโมทานนี้ก็จัดเป็น **ปัตตานุโมทนามัย** คือบุญ สำเร็จด้วยการอนุโมทนา ฉะนั้น เราต้องยินดี กับบุคคลคนนั้นจริงๆ แล้วกล่าวอนุโมทนา กับเขา ก็จะทำให้การกล่าวสาธุนั้น มีอานิสงส์ เพิ่มมากขึ้น เพราะการกล่าวนั้น ไม่ได้ออกมา แค่ปาก แต่การกล่าวสาธุนั้น ต้องออกมาจากใจ

การที่เอาสมาบัติซึ่งแจ่มใสธรรมมาแล้วนั้น ก็สมควรแก่เวลาแล้ว ท้ายสุดแห่งการกล่าว สัมโมทนิยกถานี้ ขออานุภาพแห่งคุณของพระ ศรีรัตนตรัย กล่าวคือ คุณของพระพุทธ คุณ ของพระธรรม คุณของพระสงฆ์ จงปกปักรักษา คุ้มครองให้ญาติโยมคณะศรัทธาสาธุชนทุกท่าน จงปราศจากอุปัทวันตราย ประสบแต่จตุรพิธ- พรชัยทั้ง ๔ ประการ คือ อายุ วัณณะ สุขะ พละ ประารถนาสิ่งหนึ่งประการใด อันเป็นไปในทาง ที่ชอบ ประกอบด้วยธรรม นำตนให้พ้นทุกข์ ประสบสันติสุขแล้วไซ้ริ ขอความปรารถนานั้นๆ จงพลันสำเร็จ จงพลันสำเร็จ จงพลันสำเร็จ ด้วยกันทุกท่าน เทอญ...เจริญพร 🙏

แจก
หนังสือ

กรณียเมตตสูตร

หนังสือ “กรณียเมตตสูตร” เป็นงานเรียบเรียงของ พระอาจารย์มหาภิรตี ธีรปัญญา โนนิ่งในกำลังหลักของ กองบรรณาธิการ ที่มีเมตตาแนะนำพระสูตรสำคัญ ที่อธิบายถึงสันตบพ คือทางไปสู่ พระนิพพานตามลำดับ มาอธิบายขยายความให้นุ่มน่านำไปปฏิบัติได้จริง ทั้งยังแจ่มแจ้ง องค์ธรรมตามหลักพระอภิธรรมอย่างแจ่มแจ้ง ซึ่งวารสารโพธิญาณฉบับนี้มอบหนังสือนี้ ให้ท่านผู้อ่าน โดยมีกติกาต่างๆ ดังนี้คือ **ขอให้ท่านแสดงความคิดเห็นที่มีต่อ วารสารโพธิญาณ สั้นยาวไม่กำหนด** เพื่อคณะผู้จัดทำจะได้นำความคิดเห็นเหล่านั้น มาปรับปรุงคุณภาพของวารสารต่อไป ส่งความคิดเห็นของท่านมาที่ **ทพญ.อัจฉรา กลิ่นสุวรรณ** email acharak7153@gmail.com หรือ เขียนเป็นจดหมาย ส่งไปรษณีย์มาที่ **ชมรมกัลยาณธรรม เลขที่ ๑๐๐ ถนนประโคนชัย ตำบลปากน้ำ อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ ๑๐๒๗๐** วงเล็บมุมซองว่า (วารสารโพธิญาณ) หนังสือมีจำนวนจำกัด กรุณาส่งด่วน ก่อนหนังสือจะหมด โปรดแจ้งชื่อและที่อยู่ ให้ชัดเจน สำหรับส่งหนังสือถึงท่านตามที่ขอมาด้วย

พระนาคเสนเถระ

พระนักเทศน์นามอุโฆษ

มองเทศ-มองไทย

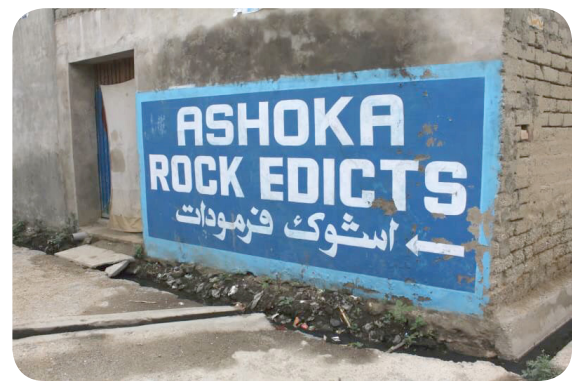
วิเทศทัย

๒

ตอนที่แล้วรับปากผู้อ่านว่า จะพามาทำความรู้จักกับพระนาคเสนเถระอย่างละเอียด แต่คิดไปคิดมา ก็เกิดอาการเปลี่ยนใจ ไม่ใช่เพราะทานยาผิดซอง แต่นึกขึ้นได้ว่า พระเถระนั้น เป็นผู้ที่มีปัญญาลึกซึ้งในพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า จึงคิดว่าน่าจะลองสืบค้นประวัติความเป็นมาของบ้านเกิดเมืองนอนพระเถระ เพราะคนจะเกิดมาเก่งเหมือนพระเถระ ต้องมีบรรพบุรุษที่มีฐานทางธรรมเป็นแน่ และหากพุดถึงบ้านเมืองพระนาคเสนเถระ แต่ต้นมือ ย่อมเป็นเรื่องง่าย ต่อการอธิบายเรื่องราวของพระเถระ แม้ผู้อ่านเองก็จะเห็นภาพอย่างละเอียด

อันนี้ตรงกับสุภาจิตไทยว่า เดินตามผู้ใหญ่หมาไม่กัด (ผู้ใหญ่)

เบื้องต้น ทำความเข้าใจก่อนว่า บ้านเกิดเมืองนอนของพระนาคเสนเถระนั้น เรียกว่า แคว้นคันธาระ มีเมืองหลวงชื่อว่าตักสิลา ปัจจุบันอยู่ในรัฐปัญจาบ ประเทศปากีสถาน อันว่าเมืองนี้ เป็นศูนย์กลางการศึกษาของชาวอินเดียสมัยโบราณ ใครอยากจะได้ความรู้ ต้องเดินทางไปศึกษาที่เมืองตักสิลาแห่งนี้ เรียกว่า

เป็นเมืองมหาวิทยาลัยเปิด (open university) จอมโจรองค์เดียวและหมอชีวโกมารภักจก็จบไปจากเมืองนี้ สำหรับผู้ทำหน้าที่สั่งสอนเรียกว่า อาจารย์ทิศาปาโมกข์ หมายถึงผู้ประจำ อยู่ตาม ทิศ นักเรียนประสงค์จะเรียนสาขาวิชาใด ก็สมัครเรียนกับอาจารย์ท่านนั้น ถือได้ว่าเป็น ตลาดวิชาอย่างแท้จริง

คัมภีร์พระไตรปิฎกบันทึกว่า สมัยพุทธกาล มีพระสาวิกบางรูป เป็นชาวแคว้นแคว้นคันธาระ เช่น พระเขมาเถรี ผู้เป็นนมเหสีของพระเจ้า พิมพิสาร เป็นชาวเมืองสาครละ แห่งแคว้นคันธาระพระภิกษาปิวาณีเถรี ก็เป็นชาวเมืองสาครละเช่นกัน อีกพระองค์หนึ่งคือพระนางอนิชา ผู้เป็นนมเหสีของพระเจ้ามหาภักปิณะ ก็เป็นชาวแคว้นแคว้นคันธาระ หลักฐานตรงนี้ ชวนให้คิดว่า แคว้นคันธาระนั้น่าจะรู้จักพระพุทธศาสนา ตั้งแต่สมัยพุทธกาลแล้ว แต่การรับรู้คงจะอยู่ในวงแคบเฉพาะคนชั้นสูง และขาดการสนับสนุนจากสถาบันพระมหากษัตริย์ จึงไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย

หรือบางทีอิทธิพลของคติความเชื่อดั้งเดิม โดยเฉพาะศาสนาพราหมณ์ยังคงเป็นที่นิยม

แพร่หลาย โอกาสที่พระพุทธเจ้าและพุทธศาสนาจะแทรกตัวเข้าไปแข่งขันย่อมเป็นเรื่องยาก เพราะการประกาศศาสนาสมัยนั้น หากขาดการสนับสนุนจากสถาบันกษัตริย์แล้ว ย่อมเป็นเรื่องยากเย็นแสนเข็ญยิ่งนัก เนื่องจากต้องปะทะกับความเชื่อดั้งเดิม

แต่ธรรมชาติของเมืองนักปราชญ์ น่าจะมีอาจารย์ทิศาปาโมกข์บางคน นำวิธีการและคำสอนของพระพุทธเจ้าไปประยุกต์ใช้บ้างแล้ว โดยเฉพาะวิธีการสนทนาแบบตรรกะ หรือการใช้เหตุผลสนับสนุนคำพูด ซึ่งว่ากันว่าเป็นที่รู้จักแพร่หลายก่อนอารยธรรมคันธาระแบบพุทธศาสนาจะเกิดขึ้นหลายศตวรรษ ใครไม่เชื่อ ก็ตามไปอ่านจารึกโบราณของเมืองตักสิลาดูที่จะเห็นว่ามี ความหมายแบบตรรกะซ่อนเร้นอยู่

แคว้นคันธาระ รู้จักพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช กล่าวกันว่า สมัยเป็นยุวกษัตริย์ พระเจ้าอโศกถูกส่งไปเมืองตักสิลาเพื่อปราบจลาจล สมัยนั้นพระองค์น่าจะรู้จักเมืองตักสิลาเป็นอย่างดี โดยเฉพาะคติความเชื่อของชาวเมือง แต่ตอนนั้นพระองค์ยังไม่หันมานับถือพระพุทธศาสนา เรื่องราวเกี่ยวข้องกับแคว้นคันธาระกับพระพุทธศาสนา จึงไม่มีการกล่าวถึง

ครั้นพระองค์ขึ้นเสวยราชย์และสนับสนุนคณะสงฆ์ ด้วยการสังคายนาครั้งที่ ๓ คราวนั้นพระองค์ได้รับคำแนะนำจากพระโมคคัลลิตฺตฺสเถระ ให้จัดส่งพระสมณทูตไปเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าถึง ๘ สาย สายเมืองแควชเมียร์และตักสิลานั้น ได้มอบภาระให้แก่พระมัชฌันติกเถระ ผู้เขียนเชื่อว่า พระเถระรูปนี้ คงเป็นลูกหลานของแคว้นคันธาระเป็นแน่สังเกตได้จาก ครั้นไปเผยแผ่พุทธศาสนาบนมาตุภูมิไม่นาน ปรากฏว่ามีกุลบุตรออกบวชเป็นจำนวนมาก และเป็นผลให้พระพุทธศาสนารุ่งเรืองมั่นคงในเร็ววัน

และพระมัชฌันติกเถระน่าจะแตกฉานภาษาสันสกฤตเป็นอย่างดี เพราะมีหลักฐานระบุว่าชาวแคว้นคันธาระนิยมใช้ภาษาสันสกฤตเป็นหลักในการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน แม้สมัยชาวกรีกเข้ามาครอบครองจะเปลี่ยนเป็นภาษากรีกก็ตาม แต่คำส่วนใหญ่ก็ล้วนผสมผสานกับภาษาสันสกฤตอย่างแยกกันไม่ออก

อีกประการหนึ่ง การเดินทางไปของพระมัชฌันติกเถระครั้งนี้ ถือว่าเป็นตัวแทนของ

กษัตริย์ จึงได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากเจ้าเมืองและอาณาประชาราษฎร์ ไม่นาน พระพุทธศาสนาที่ยังรากฝังลึกลงในแคว้นคันธาระ โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองหลวง ตักสิลา พระเจ้าอโศกมหาราชนั้น โปรดให้สร้างปูชนียสถานสำคัญ เรียกว่า ธรรมราชาสถูป ซึ่งภายในประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ หลักฐานยืนยันพระราชาภรรษาด้านศาสนาของพระเจ้าอโศกในแคว้นแคว้นคันธาระ คือศิลาจารึกแผ่นหินที่เมืองซาร์ห์บัช ครหิ (Shahbz Garhi) และที่มันเซเฮรา (Mansehra) เนื้อหามีความคล้ายคลึงกันกับเสาอโศกอีกหลายแห่งทั่วอนุทวีปอินเดีย

ด้านหลักฐานฝ่ายพุทธศาสนาทำนายานอ้างว่า สมัยสังคายนาครั้งที่ ๓ นั้น พระเจ้าอโศกมหาราชโปรดให้อาราธนาพระสงฆ์จากแคว้นคันธาระเข้าร่วมการสังคายนาด้วย หากหลักฐานดังกล่าวเป็นจริง ก็แสดงให้เห็นว่า แคว้นคันธาระนับถือพระพุทธศาสนามาแต่เดิมแล้ว ยังมีพระสงฆ์ระดับนักปราชญ์แตกฉานในพระไตรปิฎก และได้รับการนิมนต์จากพระเจ้าอโศกมหาราช ยิ่งแสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาในแคว้นแคว้นนี้ รุ่งเรืองมั่นคงเพียงไร

ตรงนี้ผิดถูกอย่างไร เป็นเรื่องของคัมภีร์
ทิพยวาทาน ผู้เขียนนำมาเล่าต่อเท่านั้น

ตลอดระยะเวลาแห่งการครองราชย์
พระพุทธศาสนา ตลอดอาณาจักรโมริยะของ
พระเจ้าอโศกมหาราช รุ่งเรืองมั่นคงยิ่งนัก แม้
แคว้นคันธาระก็มีได้แตกต่างกัน ว่ากันว่ามีผ้า
กาสาวยุทธ์และพระธรรมคำสอนของพระ-
พุทธเจ้าดาซดินเต็มแคว้นคันธาระ ผู้เขียนเห็นว่า
เนื่องจากเมืองตักสิลาเป็นมหาวิทยาลัย มีนัก-
ปราชญ์ราชบัณฑิตเต็มบ้านเต็มเมือง ครั้นพระ-
พุทธศาสนาเข้าไปเผยแผ่มั่นคงแล้ว คำสอนของ
พระพุทธเจ้าน่าจะรุ่งเรืองมากกว่าเมืองอื่น
เพราะคำสอนของพระพุทธเจ้าเข้าไปช่วยเสริม
ความรู้เดิมของอาจารย์ทศปาโมกข์ให้เด่นชัด
กลุ่มมากยิ่งขึ้น

ว่ากันว่าสมัยนั้น เมืองตักสิลา เป็นศูนย์
กลางการศึกษาพระพุทธศาสนา มีอารามวิหาร
เกิดขึ้นมากมาย มีพระสงฆ์นักปราชญ์เป็น
จำนวนมาก ชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแพร่หลายของ
ชาววิเทศ และเนื่องจากเมืองตักสิลาเป็นทาง
เชื่อมต่อกับเอเชียกลาง จึงเป็นเหตุให้มีการ
ปะทะกันระหว่างอารยธรรมอินเดียกับอารย-
ธรรมกรีก ซึ่งสมัยนั้นอาณาจักรบาคเตรียของ

ชาวกรีกกำลังแผ่แสนยานุภาพเข้ามาสู่บริเวณ
ภาคเหนือของอนุทวีปอินเดีย

ครั้นพระเจ้าอโศกมหาราชสวรรคตสิ้นแล้ว
บ้านเมืองก็แตกแยกแบ่งฝาย เฉพาะแคว้น
คันธาระนั้น ปกครองโดยพระเจ้ากุนาละ (Kunala)
ว่ากันว่าพระองค์นับถือลัทธิฮินดูไสวณิกาย มี
อาจารย์ชื่อว่าอวรุตะ สมัยพระราชบิดายังมี
พระชนม์อยู่ ยังไม่แสดงอาการให้ปรากฏ ครั้น
พระราชบิดาสวรรคตล่วงแล้ว พระองค์จึงทรง
สนับสนุนลัทธิฮินดูไสวณิกายอย่างเต็มที่ แต่
ครั้นจะใช้วิธีรุนแรง ก็กลัวว่าจะเกิดผลเสียหาย
จึงรับสั่งให้มีการโต้วาทีแข่งกัน ระหว่างอาจารย์
ของพระองค์กับพระสงฆ์นักปราชญ์ การโต้วาที
คราวนั้น จบลงด้วยความพ่ายแพ้ของพระพุท-
ทธศาสนา

เหตุการณ์ครั้งนั้น กลายเป็นจุดเริ่มต้นแห่ง
การล่มสลายในสมัยต่อมา

ตอนปลายราชวงศ์โมริยะ พราหมณ์คนหนึ่ง
ชื่อว่าปุชยมิตร (Pushyamitra) ได้ประหาร
กษัตริย์แห่งราชวงศ์โมริยะเสีย แล้วสถาปนา
ราชวงศ์สูงคะขึ้น ด้วยเหตุที่พระองค์นับถือ
ลัทธิฮินดู จึงมองเห็นว่าพระพุทธศาสนาได้รับ
อภิสิทธิ์เหนือศาสนาแห่งตนมาแต่สมัยพระเจ้า

อโศกมหาราช จึงรับสั่ง
ให้ทำลายพระพุทธ-
ศาสนาอย่างถึงรากถึง
โคน โดยมีคำกล่าวกันว่า
“ศิระพระสงฆ์มีค่า
เท่ากับทอง” มิใช่เฉพาะ
พระสงฆ์เท่านั้น ที่ต้อง
เผชิญกับราชภัย แม้
อารามวิหาร ก็ถูกเผา
ทำลายเสียหายย่อยยับ

ภายหลังพระองค์เห็นว่า เมืองปาฏลีบุตรชัยภูมิ ไม่เหมาะสม จึงให้ย้ายเมืองหลวง ไปอยู่เมืองสาครละ (ปัจจุบันเรียกว่า Sialkot) บริเวณแคว้นปัญจาบ ประเทศปากีสถาน ความเกรี้ยวกราดต่อพระพุทธศาสนาของพระองค์ก็ลามไปถึงเมืองตักสิลาด้วย

ผู้เขียนเห็นว่า การย้ายเมืองหลวงไปอยู่ ที่เมืองสาครละทางตอนเหนือ นั้น น่าจะเป็นเพราะ กระแสการทำลายพระพุทธศาสนา ในเมืองปาฏลีบุตรมากกว่า อาจถูกชาวพุทธต่อต้าน ไม่ยอมเชื่อฟัง พระองค์คงเห็นว่า หากอยู่นาน จะกลายเป็นปัญหาลุกลามใหญ่โต จึงตัดปัญหา ด้วยการย้ายไปอยู่เมืองสาครละเสีย หรืออาจเป็นไปได้ว่า ขณะนั้น กษัตริย์กรีกแห่งอาณาจักรบาคเตรีย กำลังขยายดินแดนลงมาทางตอนเหนือของอินเดีย พระองค์เกรงว่าจะเสียดินแดน จึงย้ายเมืองหลวงไปที่เมืองสาครละ ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่าน คอยบัญชาการต่อสู้กับกษัตริย์กรีก

แต่ราชวงศ์สูงคะของพระองค์ก็ไม่แข็งแกร่งเหมือนสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช เนื่องมาจากภายหลังการสวรรคตของพระองค์ กษัตริย์กรีกแห่งอาณาจักรบาคเตรียได้บุกรุกยึดครองบริเวณภาคเหนือของอินเดียทั้งหมด แล้วเริ่มรุกคืบลงทางใต้ทีละเล็กละน้อย เหตุเป็นเช่นนั้นเพราะอาณาจักรของชาวอินเดียได้แตกแยกเป็นอาณาจักรเล็กอาณาจักรน้อย แต่ละอาณาจักรต่างทำสงครามแย่งชิงดินแดนกันเอง จึงเปิดช่องให้อาณาจักรของชาวกรีกสามารถตั้งมั่นอารยธรรมกรีกได้อย่างมั่นคง

ผู้เขียนเห็นว่า การแตกแยกเป็นอาณาจักรเล็กน้อย น่าจะเกิดจากความประนีประนอมทางศาสนา จะเห็นได้ว่าอาณาจักรโมริยะของพระเจ้าอโศกมหาราช มีดินแดนกว้างใหญ่

ไพศาล เพราะทรงเน้นความประนีประนอมทางศาสนา แม้พระองค์จะยกพุทธศาสนาเป็นคำสอนหลักในการขับเคื้อนบ้านเมืองก็จริง แต่คำสอนของศาสนาอื่นก็ทรงให้การสนับสนุนเช่นเดียวกัน แต่กษัตริย์อินเดียพระองค์ต่อๆมา ทรงใช้ศาสนานำหน้าการเมือง เมื่อนิยมศาสนาใด ก็มักยกศาสนาแห่งตน แล้วเที่ยวชนฆ่าทำลายศาสนาอื่น เป็นเหตุให้ศาสนิกแต่ละศาสนาพากันเอาใจออกห่าง บางแห่งก่อการจลาจลก็มีเกิดขึ้นบ่อยๆ

ปัจจุบันนี้ ลักษณะเช่นนี้ก็เริ่มมองเห็นชัดในประเทศไทย

สมัยอาณาจักรบาคเตรียของกรีกเข้ามาปกครองแคว้นคันธาระนั้น ปรากฏว่าพระพุทธศาสนาได้รับการอุปถัมภ์เป็นอย่างดี เหตุเพราะชาวกรีกนั้นนิยมศิลปวิทยาการ จึงเกิดการผสมผสานกันระหว่างอารยธรรมกรีกกับอารยธรรมพุทธศาสนา เมืองตักสิลาที่เคยโรยรา สมัยพระเจ้าปุષุมิตรแห่งราชวงศ์สูงคะ ก็ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นมาใหม่ กลายเป็นดินแดนที่นักปราชญ์ราชบัณฑิตต้องการเดินทางมาศึกษาเรียนรู้ขุมปัญญา

การผสมผสานกันระหว่างอารยธรรมกรีกและอารยธรรมพุทธศาสนา เป็นผลให้เกิดการ

สร้างพระพุทธรูปครั้งแรกในโลก กลายเป็นพระพุทธรูปศาสนาแบบคันธาระ

และสมัยพระพุทธรูปศาสนาเจริญรุ่งเรืองในแคว้นคันธาระนั้น นิกายที่เป็นที่นิยมแพร่หลายชื่อว่า *สรวาสติวาท* (Sarvastivada School) ความโด่งดังของนิกายนี้ เท่าที่สืบค้นได้คือใช้คัมภีร์อภิสรรณปิฎกเป็นหลัก ขณะที่ภาษาก็ใช้ภาษาสันสกฤตเผยแพร่และบันทึกคำสอนของพระพุทธเจ้า คำสอนของนิกายนี้ จึงลุ่มลึกด้วยอรรถด้วยธรรมอย่างลึกซึ้ง

หลักฐานบางแห่งอ้างว่านิกายสรวาสติวาท เติบโตอยู่ที่แคว้นมคธ ภายหลังได้อพยพโยกย้ายไปอยู่แคว้นคันธาระ สันนิษฐานว่าการโยกย้ายดังกล่าว น่าจะเกิดขึ้นสมัยพระเจ้าปุชยมิตรแห่งราชวงศ์สูงคะที่เปียดเบียนปีทา พระสงฆ์องค์เถร พระสงฆ์ที่ไม่เห็นด้วยกับความโหดร้ายของกษัตริย์พระองค์นี้ ได้พากันหลบหนีไปอยู่แคว้นคันธาระดังกล่าว

สิ่งหนึ่งซึ่งสมควรกล่าวถึงคือ ประเพณีการโถ้วาที่แบบนักปราชญ์เกิดมีขึ้นบนแผ่นดินแคว้นคันธาระมานาน สันนิษฐานว่าน่าจะสมัยเป็นเมืองแห่งการศึกษาแต่อดีต และครั้นพวกชาวกรีกได้เคลื่อนย้ายเข้ามาครอบครองบริเวณแถบนี้ น่าจะเห็นว่าสามารถเข้ากับลักษณะนิสัยแห่งตนได้เป็นอย่างดี จึงมีการรักษาประเพณีสืบต่อเรื่อยมา

ลักษณะการโถ้วาที่แบบนักปราชญ์คือ แต่ละฝ่ายต่างมีสิทธิ์นำเสนอหลักคำสอนแห่งลัทธิของตน ขณะเดียวกัน ก็สามารถหักล้างกรณีคู่ปรปักษ์กล่าวร้ายต่อคำสอนแห่งตน การวัดผลแพ้ชนะ ขึ้นอยู่กับเหตุและผล ฝ่ายไหนแพ้ต้องยอมเป็นศิษย์ของผู้ชนะโดยไม่คัดค้านแต่ประการใด บางครั้งการโถ้วาที่ก็สามารถ

สำเร็จเสร็จสิ้นภายในเวลาอันสั้น แต่บางครั้งต้องใช้เวลานานหลายเพลา

หากผู้อ่านมองภาพไม่ออก ก็ขอแนะนำให้ฟังพระเทศน์สองธรรมาสน์ หรือเรียกว่าเทศน์โจทก์ จะเห็นว่าฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายถาม อีกฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายตอบ การถามตอบเป็นลักษณะเอื้ออาทรกัน ไม่หักล้างกันให้แพ้จนเสียหน้า และเรื่องที่ถามตอบมักอยู่ในหลักธรรมเป็นพื้นฐานเรื่องราวในชีวิตประจำวันเป็นเรื่องผสมแทรกเข้ามา เพื่อให้การถามตอบมีบรรยากาศน่าสนใจมากขึ้น

จะเห็นได้ว่าก่อนพระนาคเสนเถระจะอุบัติขึ้นในโลกนั้น พระพุทธรูปศาสนาในบ้านเกิดเมืองนอนของท่านได้หยั่งรากฝังลึกเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และตลอดดินแดนแคว้นคันธาระ มีพระสงฆ์นักปราชญ์ผู้แตกฉานในพระไตรปิฎก และลุ่มลึกด้วยการปฏิบัติมีเป็นจำนวนมาก การจะแสวงหาอาจารย์เพื่อศึกษาเรียนรู้พระพุทธรูปศาสนาอย่างแตกฉานก็เป็นเรื่องง่ายสำหรับสมัยนั้น ด้วยเหตุดังกล่าว ความลุ่มลึกด้านสติปัญญาของพระนาคเสนเถระจึงมาจากปัจจัยเหล่านี้ (ติดตามตอนต่อไป)

ตอนนี้กรุงเทพฯและปริมณฑล มีข่าวเรื่องมลภาวะทางอากาศที่เกินค่ามาตรฐาน ไปไหนมาไหนต้องคาดหน้ากาก แต่นี้แค่เรื่องอากาศเสีย เรื่องขยะนี้ ที่มีมากมายคือพลาสติก ซึ่งวัดจากแดงได้นำมาทำ Recycle ครบวงจร และตอนนี้ นำมาทำไตรจีวรได้ด้วย

ขวดพลาสติก ชนิดใส ๑๕ ขวด ทอจีวรได้หนึ่งผืน (สัดส่วน : พลาสติก ๓๔ ผ้าย ๔๓ และซิงค์นาโน ๒๔) ผ้าไตรจีวร ๑ ไตร (จีวรสบง สังฆาฏิ) ใช้พลาสติก ๓๐ ขวด ถ้าทำจีวร

ไต้ฟ้าวัดจากแดง

พระอาจารย์มหาประนอม ธมมาลงกาโร

ขยะ Recycle มาเป็น “ไตรจีวร”

๑ ผืน ใช้ขวดน้ำ ๖๐๐ มิลลิลิตร (ขนาดกลาง) ๑๕ ใบ เมื่อทราบว่าจะขวดเปล่า ๑๕ ใบ ได้จีวร ๑ ผืน ก็เลยเก็บรวบรวมเอาพลาสติก แล้วก็ไปย่อย แล้วดึงใยออกมา ผสมผ้าย ซิงค์นาโน เข้าไป ต่อมาก็ออกเป็นผ้าไตรจีวร ผืนที่เอาตามห่มอยู่นี้แหละโยม เป็นบังสกุลจีวรด้วยนะ

เพราะมาจากขยะพลาสติก เก็บบนบกด้วย เก็บในแม่น้ำเจ้าพระยาด้วย เอามารวมกัน

ตอนนี้เก็บขยะพลาสติก แล้วทอผ้าไตรจีวรได้รวม ๖,๐๐๐ หลา แล้วก็มาเย็บเป็นผ้าไตรจีวรชุดใหญ่ ไตรเต็มได้ ๓ ไตร ไตรแบ่ง ตอนนี้ได้ ๓๐ - ๔๐ ไตรแล้ว เอามาเย็บเป็นผ้าไตรจีวร

จีวรที่เอาตามห่มนี้ทำมาจากพลาสติก ผ้าไม่ยับง่าย ซับเหงื่อ โปร่งสบาย ไม่ต้องขยับซักมาก ถ้าผ้าผ้ายังต้องขยับซักบ่อยๆ ผืนนี้ ถ้าใครขี้เกียจซักก็ดีเลย สลัดแล้วห่มได้เลย ไม่ยับ ไม่ยุ่ย ไม่ต้องซักบ่อย แล้วก็ใส่ซิงค์นาโนเข้าไป บางเบา ที่สำคัญคือทำมาจากขยะพลาสติก ต่อไปญาติ

โยมเต็มน้ำแล้ว อย่าลืมเก็บขวดไว้ให้อาตมา
อาตมาจะเอาไปทำไตรจีวรให้หมดเลย

พลาสติกทำอะไรได้บ้าง ๑. ทำผ้า ๒. ทำน้ำมัน
๓. ทำเม็ดพลาสติก ๔. พลาสวูด (แผ่นพลาสติก)
สุดท้ายเอาผสมกับยางมะตอย ลาดยางเป็นถนน
ลาดยางพลาสติก ยางมะตอยพลาสติก มีหินเกร็ด
ผสม ตอนนี้นำวัดได้ร่วมกับทาง SCG และ
สปบ.ลาว ทำถนนพลาสติก ซึ่งที่นิคมอมตะได้
ทำไปแล้ว ต่อไปก็คือวัดจากแดง ได้เก็บรวบรวม
ขยะพลาสติก ญาติโยมอย่าทิ้ง ต้องแก้
ปัญหาขยะ โดย ๑. พยายามลดการใช้ ๒. เอา
กลับมาใช้ใหม่ให้ได้ โดยเฉพาะผ้าบังสุกุลจีวร
ที่ผลิตจากพลาสติก ตั้งชื่อว่า “ผ้าปานนาโน
ซิงค์จากแดง” (อาตมาตั้งชื่อเอาเองนะ)

ตลอด ๗ ปีที่ผ่านมา วัดจากแดงสามารถ
คัดแยกถุงพลาสติกได้เกิน ๒ แสนใบ ซึ่งหาก
คนไทยช่วยกันลดการใช้ นำกลับมาใช้ซ้ำ ทำ
กันเพียงคนละ ๑ ใบต่อวัน ก็จะสามารถลด
ปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ได้เป็นจำนวน
มาก สามารถช่วยลดปัญหาภาวะทางอากาศ
และภาวะเรือนกระจก ซึ่งเป็นปัญหามากมาย
ในปัจจุบัน ดังนั้น การเพิ่มบุญก็สามารถทำได้
ง่ายๆ ด้วยวิธีนี้ คือ **ลดขยะพลาสติก** ซึ่ง
วัดจากแดงกำลังทำอยู่

จริงๆ แล้ว **ขยะภายนอก** ก็กรงูรัง ทั้งขยะ
เปียก ขยะแห้ง ขยะมีพิษ ไม่มีพิษ แต่**ขยะภายใน**
ชีวิตของเรา ร่างกายของเรา มีขยะอยู่ ๒ ประเภท
ขยะเปียก มี ๓๒ ชิ้น **ขยะแห้ง** มี ๑๐ ชิ้น ขยะ
เปียก ๓๒ ชิ้น ในร่างกายของเรา **อ้ตถิ อิมัส-**
มิง กาเย เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ ... ใน
ร่างกายของเรามี ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ
เอ็น กระดูก เป็นต้น จนถึง ดี เสลด หนอง เลือด
ธาตุดิน ๒๐ ธาตุน้ำ ๑๒ นี่คือน้ำขยะเปียก

เอามาตั้งโปรแกรมหรือพิจารณา จนเกิด
อสุภกรรมฐาน **เกสา** ผมทั้งหลาย มีสีอย่างนี้
มีกลิ่นอย่างนี้ มีสัณฐานอย่างนี้ มีที่เกิดอย่างนี้
มีขอบเขตอย่างนี้ มีความเป็นของปฏิภูมอย่างนี้
โลมา ขนทั้งหลาย **นขา** เล็บทั้งหลาย **ทันตา**
ฟันทั้งหลาย **ตโจ** หนังทั้งผืน มีสีอย่างนี้ มีกลิ่น
อย่างนี้ มีที่เกิดอย่างนี้ มีขอบเขตอย่างนี้ มี
ความเป็นของปฏิภูมอย่างนี้ พิจารณาผม ขน
เล็บ โดยสี โดยกลิ่น โดยสัณฐาน โดยที่เกิด โดย
ขอบเขต โดยความเป็นของปฏิภูม เพื่อจะเห็น
ขยะภายในคือ ธาตุดิน ๒๐ ธาตุน้ำ ๑๒ เป็น
อาการ ๓๒ นี่คือน้ำขยะเปียก ปฏิภูมขนาดนี้

ขยะแห้ง ปฏิภูมมากกว่านี้อีก ซึ่งก **ตัณฑา**
โลกะ ขี้โมโห **โทสะ** ขี้หลงขี้ลืม **โมหะ** ขี้เหนียว
มัจฉริยะ ขี้น้อยใจ **โทสะ** ขี้อิจฉา **อิสสา** ขี้สงสัย
วิจิกิจฉา ขี้เกียจ **อาสวะ** ขี้บ่น **สัมผัปปลาปะ**
วจีก็มี **ปิสุณาวาจา** บ่นแบบปิสุณาวาจา กับ
ผรุสวาจา บ่นไปเรื่อยๆ **สัมผัปปลาปะ** คิดน้อยใจ
พอโดนแม่บ่นหน่อย ลูกก็ขี้น้อยใจ เป็นต้น

เพราะฉะนั้น อาตมายังยืนยันว่า **ขยะสมอง**
จริงๆ ตัวหลักคือตัณฑา บริวารของเขามีอีก
เยอะแยะเลย บริวารมี ๑๕ เรียกชื่อเต็มๆ ว่า
อุปกิเลส ๑๖ นี่คือน้ำขยะสมอง ขยะเหล่านี้ มี
หัวหน้าที่มีใหญ่ คือ **ตัณฑา** เป็นผู้ที่ทำให้เรา

รksomองจนกระทั่งปัจจุบัน แล้วใครจะจัดการ ปัญหาได้ต้องมีคุณสมบัติ ๖ ประเภทนี้คือ ๑) ตั้งแต่เกิดด้วยเหตุปฏิสนธิ มีปัญญาตั้งแต่เกิด ๒) มีความเพียร ๓) ตั้งอยู่ในศีล ๔) ทำสมณะ ๕) เจริญวิปัสสนา ๖) มีปัญญาในการบริหาร ใครก็ตามที่มีคุณสมบัติ ๖ ประการนี้ บุคคลนั้น สามารถเคลียร์ขยะสมอง คือค้นหาที่รกซัง ออกไปได้

คนจีนบอกว่า ขยะนี้มาจากโรงงานบ้าง จากวัดบ้าง จากโรงเรียนบ้าง ความจริงไม่ได้ มาจากไหนหรอก ขยะที่รกที่สุด แหล่งผลิตขยะที่ใหญ่ที่สุดคือจากตัวเราเอง จากตัวข้าพเจ้า เพราะฉะนั้น มนุษย์นี้เป็นแหล่งผลิตขยะมากที่สุด จะไปลดขยะ ลดได้ที่ไหน ลดได้ที่ตัวคน ไม่ต้องลดที่โรงงาน ไม่ต้องลดที่โรงเรียน ไม่ต้องลดที่วัด ไม่ต้องลดที่เรือ ไม่ต้องลดที่ไหนเลย ที่เราจะลดขยะได้ คือที่ตัวเรา ถ้าเรามีศีล ขยะภายนอกจะมีไหม ไม่มี ถ้าเรามีสมาธิ สิ่งที่รksomอง เช่น นีวรณ ๕ อย่างที่รksomองอยู่ก็จะไม่มี (นีวรณทั้ง ๕ ได้แก่ กามฉันทนีวรณ พยาบาทนีวรณ ถีนมิตถนีวรณ อุทัจจกุกกุจจ-นีวรณ วิจิจจฉานนีวรณ)

ถ้ามากกว่านี้ มันก็ไม่ใช่ขยะ มองไม่เห็นหรอก แต่มันแอบอาศัยอยู่ข้างใน เป็นไวรัสซ่อนตัวอยู่ข้างใน เรียกว่าอะไร มี ๗ ตัว (๐๐๗) คือ **อนุสัยกิเลส ๗** อนุสัย แปลว่าแอบอาศัย อยู่อาศัยอยู่ในชั้นธสันดานของเรา ไม่ขึ้นสู่วิสัจจิต เราไม่เห็นตัวมัน แต่มันคอยแอบเล่นงานเราได้

ขยะที่มันแอบซ่อนตัว อาศัยฝังอยู่ข้างใน เรียกว่า **อนุสัยกิเลส** มันโผล่ขึ้นมา มันซ่อนอยู่ในใจ เรียกว่า **ปริยภูฏานกิเลส** เห็นขยะอยู่ข้างนอกเลย เห็นมาแล้ว มีฆ่าสัตว์ มีลักทรัพย์

มีประพฤติกรรมในกาม มีพูดเท็จ มีดื่มสุราเมรัย อันนี้เรียกว่า **วิติกมกกิเลส** อันนี้ ขยะที่เก็บได้ ภายนอกเห็นได้เลย เพราะฉะนั้น ขยะที่เป็นรูปธรรม เราจะจัดการอย่างไร ขยะที่เป็นนามธรรมเราจะจัดการอย่างไร

ยุคนี้ เป็นยุค ๔.๐ เพราะฉะนั้น เราก็ใช้เทคโนโลยี ใช้เครื่องทุ่นแรงกันหมดแล้ว ถ้าใช้มือก็ไม่เสร็จหรอก ตอนนี้ อาตมาไม่ได้ใช้มือเก็บขยะแล้ว ตอนนี้ขยะ ทั้งพื้น ทั้งแก๊ส ใช้เครื่องจักร เครื่องจักรยุค generation ๓ แล้ว gen.แรกอาตมาทำด้วยมือ gen.ที่ ๒ ต้องไปซื้อเครื่องจักรขนาดเล็ก ตอนนี้เป็นเครื่องจักรขนาดกลางในการจัดการขยะ ก็รับขยะได้วันละ ๔๐๐ กิโล ต่อไปก็จะเป็น gen. ๔ ซึ่งต่อไปขยะทั้งหมดนี้ ก็แปรมาเป็นวัสดุมีคุณค่า อย่างเช่น ไตรจีวร วิวัฒนาการไปตามกาลตามสมัย

วันนี้ฟังแล้วอย่าลืมเก็บขยะให้อาตมาด้วย ขวดทั้งหมดเลยนะ ๑๕ ใบได้จีวร ๑ ผืน ถ้าขวด ๓๐ ใบได้ไตรจีวร ๑ ชุด พลาสติกทั้งหมดที่วัดรับบริจาค เอามาคัด แล้วใส่เครื่องล้างเครื่องซัก แล้วก็ไปบด แล้วก็ไปดึงเส้นใยออกมา

แล้วก็ใส่ชิงค์นาโนเข้าไป แล้วมาตัดจีวร ทอออกมาเป็นผืน อย่างที่เห็นอาตมาห่มอยู่นี้แหละ นี่เป็นผ้าบังสุกุลจีวรทำมาจากเศษพลาสติก ฉะนั้นก็อยากจะให้ญาติโยมพิจารณา ช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมไว้ให้ลูกหลาน ไม่ใช่ฟังแล้วทิ้ง ฟังแล้วต้องลงมือทำ กว่าจะมาถึงวันนี้ อาตมาเริ่มจากฟัง แล้วก็ลงมือทำ อาตมาลงมือ ลองผิดลองถูก แก่ไข จนกระทั่ง ตอนนี้อันโน้นก็ได้ อันนี้ก็ได้อ

จริงๆ แล้ว ผลิตภัณฑ์จากพลาสติก เอามาทำประโยชน์ Recycle ได้มากมาย เช่น ๑. นึ่งทำน้ำมัน (ทำได้นานแล้ว แต่ไม่คุ้มค่าเหมือนทำอย่างอื่น) ๒. ขึ้นรูปต่างๆ เช่น ไม้บรรทัด กระดาน ๓. ทำไตรจีวร ๔. ผสมยางมะตอยลาดถนน และ ๕. ทำเม็ดพลาสติก ถ้าญาติโยมสนใจ ไปชมได้ที่วัดจากแดง เรามีจัดอบรมเป็นเรื่องเป็นราว และมีโครงการร่วมกับหน่วยงานหลายแห่ง ทำงานนี้ให้แผ่ขยายผลออกไป ช่วยกันนะ

ตอนนี้ที่วัดกำลังทำ active learning กับ infographic แล้วก็กำลังทำ e-learning กำลังพัฒนาตัวนี้ และเอาพระมาอบรม active learning, infographic e-learning อยู่ในวัด เพื่อให้พระสามารถถ่ายทอดอย่างเป็นระบบ และทันสมัยด้วย ไม่ใช่ว่าแปลไป ก็นั่งหลับไป

เพราะฉะนั้น ตอนนี้ พระก็ต้องนั่งแปลหนังสืออย่างทันสมัย เรียนหนังสืออย่างทันสมัย active learning ทำให้ได้, e-learning ทำให้ได้ ซึ่งตรงนี้ถ้าเอามาเรียน แล้วเอามาประยุกต์ใช้ได้เลย ก็จะมีประโยชน์ขยายไปในวงกว้าง

สรุปว่าเรื่อง Recycle ขยะนี้ เป็นแนวคิดที่วัดจากแดงสามารถพัฒนา มาจนทำได้จริง ผากญาติโยมไว้ ช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมของเราต่อไป ถ้าสนใจเรื่องนี้ก็มาดูที่วัดได้เลย

ในนามกองบรรณาธิการ ขอกราบอนุโมทนา กับท่านพระอาจารย์มหาประนอมและคณะสงฆ์ วัดจากแดงเป็นอย่างสูง เป็นเรื่องน่าชื่นชมมาก ที่ทางวัดจากแดงสามารถนำขวดพลาสติกมา Recycle เป็นผ้าไตรจีวร เป็นบังสุกุลจีวร ตามพระธรรมวินัยด้วย

ในสมัยที่โลกเจริญ ภูมิปัญญาผู้ใฝ่รู้ สามารถเอาความรู้ทางโลกมาประยุกต์ใช้ ให้เกิดนวัตกรรม แปรวัตถุไร้ค่า นำมาผลิตเป็นเครื่องนุ่งห่ม ให้หมู่ภิกษุสงฆ์ได้ทดลองใช้ แถมใช้ดีอีกด้วย น่าสรรเสริญความคิดลดขยะสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม

หวังว่า ในอนาคต พระภิกษุทั้งหลายจะได้ใช้จีวรนี้ในวงกว้างยิ่งขึ้นไป

ขอกราบอนุโมทนา และยินดีช่วยประชาสัมพันธ์

สาธุ สาธุ สาธุ

ว่าง คือ ว่าง I

ยุคของไอ มีอะไร ไอมาก่อน
แสวงหา ความเป็นใหญ่ ให้หุตา...

อินทรียสังวร จึงต้องผ่อน รองตันทา
อินทรียห้า กำลั้งเมา เผาโลกพัง

วางไคเต็ย ไอไว้ก่อน แล้วย่อนคิด
อินทรียห้า พังสำรวม ควรรระวัง

ข้มมูลผิต จิตซ์องติต ต้องผิตหวัง
นำจิตพลั้ง สู้ทุกข์ ไม่หยุดเลย

วางทวาร หวานไว้ ก่อนไอไหม้
พอวางไอ ใจก็เบา สบายเคย

เริ่มที่ใจ “ไอไม่แน่” แผ่เฉลย
อะไรเคย ว่างแล้วเบา เข้าถึงธรรมฯ

- ❖ ธรรมกถา :
แนวศึกษา เรื่อง ตัณหา - จันตะ
- ❖ ปิณฺณคาปริกัสนี :
มองดูจันตะ - ตัณหา ไล่มา
- ❖ พระธรรมเทศนา :
ปลุกฝังจันตะ
- ❖ ชวนอ่าน :
तालपुग्गु हयुदत्तलहाद्वयजन्तः

- ❖ ชวนคิด :
กัฏฐีดาบพรหมจรรย
- ❖ ชวนค้น :
ความเป็นมาของ 'สารุ'
- ❖ มองเทศ - มองไทย :
พระนาคเสนเถระ (๒)
- ❖ ใต้ฟ้าวัดจากแดง :
ขยะ Recycle มาเป็นจิวส